د افغانستان د بحران سیاسی حل

دکتور فاروق أعظم

دافغانستان د مطالعاتو د مرکز مشر

او

د لندن په پوهنتون کې د اوبو د کشالو د څېړونکې ډلې غړی

مئ ۲۰۰۹

لندن

www.hewad.com
Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

موضــــوع	مـخ
سریزه	۳
د افغانستان امنيتي وضعه	۶
ملي فوج او ملي پولیس	۱۷
د دولت مشروعیت	۱۹
د دولت په لوړه سطحه کې رشوت او اداري فساد	۲۸
په افغانستان کې دمخدره موادو تولید او تجارت	۳۳
په افغانستان کې د بهرنیو مرستو مؤثریت	۳۸
د افغانانو د اقتصادي حالت څرنګوالی	۴۲
ایا د خارجیانو حضور په افغانستان کې افغانانو ته ګټور دی؟	۵۲
دامریکا نوی جمهور رئیس باید د افغانستان په باب څه وکړي؟	۶۴
دافغانستان دجمهوري ریاست لپاره به څوک مناسب وي؟	۶۷
څه باید وسي چې افغانستان د رواني فاجعې څخه خلاص سي؟	۶۸
دپای خبري	۶۹
دافغانستان دبحران سیاسي حل	۷۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

إن الله لا يغير مابقوم حتى يغيروا ما بأنفسهم (صدق الله العظيم)

والتكن منكم أمة يدعون إلى الخير يأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر واولئک هم المهتدون (صدق الله العظيم)

ما امریکا ته په رسمي دعوت د ۲۰ مئی څخه تر ۹ جون ۲۰۰۸ سفر وکړ. په واشنګتن او نیویارک کې مې مختلف امریکائي مقامات ولیدل. په واشنګتن، ویرجینیا، لاس انجلس، سانفرانسسکو، شیکاګو، میشیګن او نیویارک کې مې تر زرو ډیرو افغانانو سره خبری وکړې. هغوی ټولو زما څخه د افغانستان دبحران او ددغه کړکیچ دحل په باب پوښتنې وکړې. افغانانو غوښتل پوه سي چې ما د افغانستان په باب امریکایانو ته څه ویلي دي او د افغانستان په باب د امریکایانو نظر څه وو؟ ما افغانانو ته خپل د مذاکراتو لنډ معلومات وړاندې او سؤالونو ته مې ئې جوابونه ورکړل چې مختصر راپور یې وطنوالو ته پرخپل وخت د کتاب په شکل وړاندې سویدی*.

ددې لنډ راپور د وړاندې کولو موخه داوه چې وطنوال پوه سي چې ما امریکایانو ته چې اوس یې افغانستان په لاس کې دی زموږ د ګران وطن اوضاع څنګه تشریح کړیده؟ ما هغوی ته یوازې د افغانستان په ارتباط پیښې مشکلات ندي ویلي او یوازې مې انتقادونه ندي کړي بلکه د حل بارز نکات مې هم ورښوولي دي.

---

* د افغانستان د کړکیچ دحل لار، اګست 2008، ددانش مؤسسې چاپ، پېښور - پاکستان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راسئ دلته دهغه راپور يوه برخه رانقل کړو. کتاب د سؤال او جواب په شکل ليکل سوى دى. که ديو سؤال جواب ډير اوږد درته معلوم سو د هغه علت دادى چې ما ددغه جواب يوه برخه په يوه مجلس کې ويلې ده او نورې برخې يې په نورو مجلسو کې، دلته مې د کار د اسانئ لپاره دعين يا مشابه سؤال تول جوابونه چې په مختلفو مجالسو کې مې ورکړي يا تشريح کړيدي تر يوه جواب لاندې راوستيدي. پدې جوابونو کې داسې نکات سته چې زما ندي او ما له نورو مى اقتباس کړى او دخپل استدلال دتقويې لپاره مې راوړيدي. ځينې معلومات او په تيره بيا د کتاب پايځوږ مې وروسته ددې کتاب د ليکلو په وختکې ورزيات کړيدي.

ددې ليکنې اصلي هدف دا وو چې هرڅوک وافغانستان ته وړپېښ مشکلات تشريح او ځيرې خو دحل لارې يې نلري او يائې نه وائي. دلته ما دمشکلاتو ترتشريح او دمرض ترتشخيص وروسته دحل لار او دواء هم وړاندې کړيده چې کيداى سي پرهغه غور وسي، اصلاح سي او بيا دکار خلک پيدا او پر ولاړ سي. کار بايد له يوځايه پيل سي او ما لدغه ځايه پيل کړ*.

---

* دامريکا ترسفر وروسته مې افغانستان، پاکستان، سعودي عربستان او دوه واره اروپائي هيوادونو (ناروې، سويدن، دنمارک، جرمني، هاليند، بلجيم او فرانس) ته دافغانستان دبحران دسياسي حل دپيدا کيدو په منظور تير يوکال سفرونه وکړه. په زرو افغانانو او غير افغانانو مې دمتخاصمو ډلو دمشرانو په شمول وليدل. ددى سفرونو جريان ددې کتاب په پاى کې راغلى دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعاء کوم چې الله پاک عزوجل زما دا وړوکی تلاش پخپل دربار کې قبول او هغو کسانو ته چې د افغانستان لپاره په سیاسي حل پسې ګرځي دا نسخه او فارمول ګټور او د مخلصو افغانانو د راټولېدو لپاره یو منبر او پلتفورم وګرځوي.

په پای کې زه د وطن د دوه دردمنو ځوانانو ، ښاغلیو حفیظ الدین پیرزاده او مقبول احمد ننګ، ډېره مننه کؤم چې هم یې زما د سفرونو په وخت کې زما خدمتونه وکړه او هم یې د دغه کتاب په ترتیب او چاپ کې مرسته کړېده.

امین وماذلک علی الله بعزیز.

دکتور فاروق أعظم

www.Tewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی سؤال چې هرچا کاوه هغه دا وو چې د افغانستان امنيتي وضع څنګه ګورئ؟

جواب: ترشپږ کاله ډير وسوه* چې نړيوال ټولنه ونه توانيده چې د افغانانو د باور او ملاتړ پربنسټ ډاډمن افغان ملي فوج جوړ کړي او تر اوسه هم امريکايان او ناټو پخپل سر بېله دې چې پر افغان فوج اعتماد وکړي او حتى هغه خبر کړي د مخالفينو پخلاف نظامي عمليات او بمبارډ کوي. حتى د مخالفينو په باره کې دمعلوماتو په راټولولو کې هم پر افغان اردو او پوليسو اعتماد نکوي او خپل ځانته استخباراتي لارې لري. په دغسې عملياتو، بمباريو او نيونو کې اکثره عام ولس ته تاوان رسيدلی دی، لارويان وژل سويدي، ودونه او جنازې بمبارډ سويدي، ښځې او ماشومان مړه سويدي، بيګناه خلک بنديان سويدي، زوريدلي دي، مړه سويدی، مالي تاوانونه ور رسيدلي دي، بيعزته سويدي او مهاجرت ته اړسوي دي.

دا ټول هغو کړنو ته ورته دي چې روسانو دخپل اشغال په وختکې د مجاهدينو د ځبلو په منظورکول. څرنګه چې هغه تاکتيک کار ورنکړ او ټول ملت يې د روسانو پخلاف راوپاراوه، د امريکايانو او ناټو اوسنۍ پاليسي به هم بريالۍ نسي. دا ځکه چې دا دخلکو د زړنو د لاسته راوړو لار نده بلکه مخالفين نورهم تقويه کوي. دامنيت دخرابۍ يومهم عامل همدا دی.

---

* هغه وخت د امريکا لخوا دافغانستان د اشغال شپږنيم کاله تير سويوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

طالبانو ته د القاعده په سترګه او ټولو پښتنو ته د طالبانو په نظر کتل د نړیوالې ټولنې بله لویه غلطي او د امنیت د خرابۍ عامل دی*. نه ټول طالبان القاعده دي او نه هم ټول پښتانه طالبان دي. همدا راز، د طالبانو او القاعده د هدفونو او ستراتیجۍ ترمنځ هم ډېر توپیر دی. طالبان د خپل هیواد لپاره جنګیږي او د غرب سره خاصه دښمني نلري خو القاعده په عربي نړۍ کې د امریکایانو و کمبلې ټولیدو ته متعهد دي او افغانستان د خپلو اهدافو د ویشتلو لپاره دیو سنګر په ډول استعمالوي. همدا راز، ټول پښتانه طالبان بلل او د هغو په تور ټول پښتانه ټکول، ځورول او د هیواد له سیاسي صحنې لیرې ساتل د نړیوالې ټولنې بله لویه غلطي ده.

په یو هیواد کې حتمي نده چې ټول فوج، پولیس، د دولت مامورین او ټول ولس دې د هغه هیواد د مشر د فکر او پالیسیو ملګري وي؛ ځینې مجبوریتونه او حالات وي چې خلک مجبوروي چې د دولت سره کار وکړي. کله چې د طالبانو حکومت په نومبر ۲۰۰۱ کې ړنګ سو د هغوی په زرهاو عسکر د هیواد په شمال کې و نوې ادارې ته ځانونه هغه وخت تسلیم کړل چې اطمینان ورکړه سو چې دوی به د طالبانو د خدمت په تور نه زورول کیږي. دوی غوښته چې د نوي حکومت سره کار وکړي او یا پخپلو کورو کې ارام کښیني او خپل شخصي کاروبار ته مخه کړي خو د هغوی سره داسې معامله وسوه لکه هټلر چې د یهودو سره وکړه**.

* د بون په کنفرانس کې د امریکا خاص استازی (جیمز ډابنز) پخپل کتاب (تر طالبانو وروسته، ص ۷۷) کې لیکي: "په بون کې زموږ لویه غلطي داوه چې موږ پښتانه طالبان او طالبان مو القاعده ګڼل او د پښتو ژبې سهم هلته دومره لږ وو چې د کنفرانس په پرانستلو کې په پښتو یو وینا هم نه وه چې د پښتو د نیمګړي تمثیل شک یې ډېراوه".
Jams Dobbins, After the Taliban: Nation building in Afghanistan. Potamac Books Inc. Washington DC. 2008, P 77.

** جان کیمپنر پخپل کتاب (د بلیر جنګونه، ص ۱۳۹) لیکي: "بوش القاعده شورویان او جک سترا (د انګلیستان دوخت خارجه وزیر) هغوی نازیان ګڼل". (د امریکایانو په نظر ټول طالبان القاعده وه).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زرو طالبان د نړيوالې ټولنې په مخ کې ونيول سول، بنديان سول، په قلعهٔ جنګي کې مړه سول، په کانتينرونو کې سوري سوري سول او د ليلي په دښت کې لاس تړلي ژوندي ښخ سول. د امريکا د پخواني وزيرجنګ (ډونالډ رمزفيلډ) زړه لا يخ سوی نه وو او امر يې وکړ چې وئې سوځوئ. د هيواد په پاته برخوکي په زرو نور طالبان خپلو کليو ته لاړل چې عادي ژوند خپل کړي او هغو مثبتو تغييراتو ته هيله من وه چې غرب يې مسلسلې وعدې ورکولې. مګر دوی هرځای تعقيب سول، ونيول سول او د طالب او القاعده په نوم مړه سول. يو طالب قوماندان د غزني په شلګر ولسوالۍ کې د طالبانو د حکومت ترسقوط وروسته خپل کورته ولاړ چې عادي ژوند وکړي. امريکايانو هغه کلی بمبارډ او خلک يې پکښې مړه کړل. وروسته د انتقام لپاره ټول کلی ياغي سو او اوس شلګر په سيمه کې د طالبانو د ملا تير دی. يو استراليائي ژورنالست چې د بي بي سي لپاره يې کار کاوه يو فلم خپور کړ چې پکښې ښئي چې امريکائي عسکرو په ارزګان کې سپين ږيري بې عفته کړيدي. د کلي ځوانانو هوډ وکړ چې خپلې کډې پاکستان ته بيايي او له امريکايانو څخه د غچ اخيستو لپاره بيرته سيمې ته ستنيږي. د طالبانو خارجه وزير (مولوي وکيل احمد متوکل) پخپله خوښه امريکايانو ته تسليم سو خو هغوی بندي کړ او ترخو کاله بند او شکنجې وروسته اوس هم په کابل کې په خپل کور کې تر نظارت لاندي دی. مولوي عبدالسلام ضعيف په پاکستان کې د طالبانو سفير وو، هغه يې د ټولو نړيوالو قوانينو او نورمونو پخلاف ونيوی، او پنځه کاله يې د کندهار، بګرام او ګوانتانامو په زندانونو کې بندي او شکنجه کړ. ملا خاکسار (د طالبانو د رژيم د کورنيو چارو وزير) ځان امريکايانو ته تسليم کړ او د کابل د حکومت سره يې عملا همکاري پيل کړه خو مړ کړه سو. پدې ډول امريکائي او ائتلافي قواوو قصدا او يا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـا پوهي کـې طالبـان او پښـتانه کـونج تـه تختـه کـړل او بيلـه مقاومتـه يـې بلـه لار ورته پرينښوول. د امنيت د خرابېدو لوی عامل دا هم دی.

همـداراز، د هيـواد د شـمال څخـه تقريبـا دوه نـيم لکـه پښـتانه د قـومي تصـفيې تـر پروګـرام لانـدي چـې فيلمونـه يـې موجـود دي د طالـب او القاعـده پـه تـور د نړيـوالې ټولنې پـه حضـور کـې مـړه سـول، بې حرمتـه سـول، لـوټ سـول او د خپلـو کورونـو څخـه وشـړل سـول. هيڅـا د دغـو قتـل عـامونو (جنوسـايډ) او د سـته جمعـي تعـذيب (کوليکتيـو ټـورچر) مـخ ونـه نيـو. سربېره پـر دې، بـي بـي سـي او امريکـا ږغ راديوګـانو څـو واره راپورونـه خپـاره کړيـدي چـې يـو شـمير اوزبـک او تاجيـک کـورنۍ د سـرحد لـه هـا غـاړې راوسـتل سـوي او د شـړل سـويو پښـتنو پـر مځکـو او جايـدادونو بانـدې ميشـته سـويدي. تراوسـه د دغـو لکونـو شـړل سـويو سـرګردانه پښـتنو پوښـتنه چـا ونکـړه. هغـوئ تقريبـاً دا اوه کالـه کيـږي چـې د کنـدهار د ژړۍ پـه سـوزانه دښـت، د پاکسـتان پـه چمـن، د سـرانان پـه کمـپ او د کـوئټې د ښـار پـه شـاوخوا کمپونـو کـې د دربـدرۍ ژونـد تيـروي. بـين المللـي ټولنـه نـه يـوازې د دوی زار حالـت تـه توجـه ونکـړه بلکـه هـيڅ اراده نلـري چـې دوی خپلـو کورونـو تـه پريـږدي. (د تخـار پـه خواجـه بهاءالـدين کـې يو کـال کيـږي چـې خپلـو کورونوتـه سـتنې سـوې کـورنۍ کلابنـد دي او ځـائې زوروا کـانـئې خپلـو کورونـو تـه نـه پريـږدي. حکومـت او نړيوالـه ټولنـه د زورواکـانو پخـلاف هـيڅ قانوني عمل نکوي).

پـه کابـل کـې د ملګرو ملتـو د مؤسسـې د نماينـدګۍ مرسـتيال (کـريس) وويـل چـې اوس هـم د ۲۰۰۰ پـه حـدود کـې مسـلح غيرمسـؤل ګروپونـه پـه افغانسـتان کـې فعاليـت لـري چـې اکثـره يـې پـه تروريسـتي اعمـالو، د مخـدره مـوادو پـه قاچـاق او پـه سـازماني جنايـاتونو کې لاس لـري. هغـه وويـل چـې لږترلـږه ۲۸ تنـه د دولـت مهـم مـامورين او د افغانسـتان د پارلمـان غـړي پيژنـدل سـوي دي چـې د دغـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیرمسؤلو مسلحو ګروپونو سره اړیکي لري. (کریس) خصوصي امنیتی شرکتونه هم متهم کړل چي د دغو ګروپو سره ټینګی اړیکی لري. د ملګرو ملتو د مؤسسې د بشر د حقوقو اداره پخپل کلنی راپور کي وایي چې امریکا په افغانستان کې د ځینو هغو جنګسالارانو حمایت کوي چې د بشر د حقوقو په رابطه ډیر خراب سوابق لري. راپور د جنرال دوستم، عطامحمد نور او محمد محقق نومان اخلی چې په منظم او سستماتیک ډول په شمال کې پښتانه ځوروي، مالونه یې ورچوروي او پر حقوقو یې تیری کوي. (بي بي سي: ۱۴ جنوري ۲۰۰۳).

د شمال دغو شړل سویو او زورېدلو پښتنو ته امریکایانو او نړیوالو بیله مقاوته بله څه لار پرې ایښې ده؟ اوس د شمال څخه د همدغو شړل سویو کورنیو ځوانان په کندهار، زابل، ارزګان او هیلمند کې د طالبانو د جنګی قوت د ملا تیر جوړوي.

افغانستان یو واحد او نه تجزیه کیدونکی هیواد دی چې د تاریخ په اوږدو کې مختلفو اقوامو پکښې یو د بل سره د ورونو پشان ژوند کړیدی. په شمال کې د تاجیکو، ازبکو او ترکمنو په منځکې پښتانه اوسي او د پښتنو په سیمو کې بیا د سوو کلونو راهیسې اقلیتونه میشته دي. د کندهار د ښار په زړه کې په زرو کورنی شیعه ګان اوسي او د ښار اکثره کسبونه، په دولتی ادارو کې ماموریتونه او شاوخوا شنه باغونه د دوی دي؛ چا ترخه خبره هم نده ورته کړې؛ احترام یې کیږي، او د ظاهرشاه په وختکې کندهاریانو خپل وکیل (اکبري) له همدغه شیعه ګانو څخه وټاکئ. همدا راز په هیلمند کې هزاره، تاجیک، ازبک او ترکمن ناقلین او په ګرش او لښکرګاه کې شیعه ګان سته چې چا ندي ازار کړي. دا ډول تاجیک، عرب او نور قومونه د غزني، پکتیا، پکتیکا، کنر، لغمان او ننګرهار په مرکزونو کې اوسي چې بیله کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

تهدید او فشاره د پښتنو په منځکې دورونو پشان په عزت ژوند کوي. خو دهیواد په شمال کې ځینو زورواکانو د بهرنیو استعمار او فرصت طلبو ګاونډیانو په مرسته نه یوازې هلته د پښتنو په ضرر د سیمې د موګرافیکه څهره او ایتنوپولیتیکل انډول بدل کړ بلکه په تیرو اتلس کلونو کې یې دهیواد دلویو ښارونو ، خصوصاً د کابل دښار ډموګرافیکه څهره هم دخپلو قومي ناوړه اهدافو په ګټه واړول. دوی د پردیو په مرسته له یوې خوا پښتانه نه پرېږدي چې دهیواد په شمال کې خپلو کوروته ولاړ سي او له بلې خوا یې دکابل ښار چې عمدتاً د پښتنو سیمه ده پخپلو قومیانو ډک کړ. دغه حالت ټول هیواد قومي ناارامۍ ته او خصوصاً پایتخت یې دیو ایتنوپولیتیکل بحران سره مخ کړیدی.

په ۱۹۷۶ م کې کله چې دداؤدخان په مقابل کې په کنړ، پنجشیر، لغمان او پکتیا کې یو شمیر مسلمان ځوانانو (اخوانیانو) بغاوت وکړ. د سیمو خلکو دهغوی ډیری ونیول او دولت ته یې تسلیم کړل او ځینې نور ورڅخه وتښتیدل. داځکه هغه وخت خلکو حکومت خپل باله او د هغو کسانو پخلاف ودرېدل چې دغه مشروع دولت یې ناکراره کاوه. هغه وخت د اسلام شعارونو خلک نسوای جذبولای که څه هم اسلام افغانانو ته ترهرڅه ګران او عزیز دی. داؤدخان پښتون وو پداسې حال کې چې ډیرو غیرپښتنو دغه باغي ځوانان ونیول. خو فقط درې کاله وروسته، کله چې په کابل کې د شوروي په مرسته یو ګوډاګی حکومت پر قدرت راغی همهغه قوم په هماغو باغیانو پسې ولاړ. همداسې، په جنوري ۲۰۰۲ م کې په کندهار کې یوه سړي پر یو بهرني عسکر حمله وکړه. خلکو په تش لاس هغه ونیو او دولت ته یې تسلیم کړ. خلکو نارې وهلې چې موږ سوله غواړو، نړیوالو ته دې موقع ورکول سي چې افغانستان اباد کړي. خو نن هماغه خلک مایوس سویدي او د کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحکومت او ناټو په مقابل کې دطالبانو حمایت کوي. ښاغلی حامد کرزی له هماغو خپلو خلکو پخپل پلرني ښار کې په تیښته له مرګه ځان خلاص کړ.اوس ولس دحکومت سره نور دامنیت په ټینګولو کې مرسته نکوي.

نړیوالې ټولنې افغانانو ته په بون کې یو داسې ضیق البنیاده حکومت جوړ کړ چې د افغانستان په تاریخ کې یې ساری نسته. موږ په تاریخ کې ډیر خراب حکومتونه درلودلیدي خو داسې خراب حکومت لکه په بون کې چې نړیوالو افغانانو ته جوړ کړ ندی تیر سوی. نړیوالو مشهورغله، د نشئي موادو قاچاقبران، زورواکان، فاسد تکنوکراتان او د بشري حقوقو پايمالونکي چې د کرزي په خبره په نورو هیوادو کې یې د بیوسئ شپې تیرولې اوباید د بشرضد جنایاتو په تور په نړیواله محکمه کې محاکمه سویوای په حکومت کې راټول کړل. افغانستان ئې هغو قوماندانانو او سیاسي دلالانو ته ،چې خارجیانو ته یې د عسکرو پحیث خدمت کړی وو اویائې بهرنیو استخباراتو ته کار کاوه، د غنیمت د مال په ډول وویشئ.

امریکایانو پښتانه چې د هیواد اکثریت، سخت جنګي قوم او ددې هیواد له پیدا ښته یې قدرت په لاس کې وو له قدرته محروم کړل. امریکایانو ټول پښتانه طالبان او القاعده وګڼل او د تروریستانو پشان یې ورسره معامله وکړه او کوښښ یې وکړ چې د هیواد په سطح د پښتنو شمیر کم وښئي او ورپسې یې سیاسي رول ورکم کړي. روسانو هم د خپل اشغال په وختکې د پښتنو د ځپلو په منظور څو ځلي احصائیه اعلان او هر واري به یې پښتانه کم ښوول پداسې حال کې چې په ټول افغانستان او خصوصاً د پښتنو په سیمو کې جنګ وو او د احصائیې د اخیستلو مجال نه وو. (په ۱۹۸۲ کې یې پښتانه له ۶۷٪ څخه و ۵۵٪ ته راټیټ وښوول، په ۱۹۸۶ کې یې ۵۱٪ او په ۱۹۸۸ کې یې ۴۸٪ وبلل). د هغوی هدف دا وو چې پښتانه له اکثریته و لوی ګروپ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

راهيسټ کړي او پدې ډول يې په فوج، پوليس، دولتي ادارو او سياسي مجال کې ونډه ورکمه کړې. دبون کانفرانس په همدې مورد کې د روس پر پلمه روان او نور هم ټکنئ سو او پښتانه يې نور هم لرې وګڼل (۳۸٪). نن همدا کار نا ټو کوي او پښتنو ته دژوند په هرمجال کې (شوري، فوج، پوليس، سياسي ګډون، ...) ۳۸٪ ګوري. دغه سبب دی چې ډېر پښتانه په کابل کې او سني نظام خپل نه بولي او دبرياليتوب لپاره ئې قربانۍ ته حاضر ندي.

د طالبانو تر سقوط وروسته په کابل کې ټول پښتانه دولتي مامورين دطالبانو په تور تهديد او له کاره وايستل سول او ځاى يې په غيرپښتنو ډک سو. څو محدود پښتانه که چيرې ليدل کيدل هغوی د استاد سياف ترسيوري لاندې ناست وه او يا هغه کسان وه چې د جهاد په دوران کې يې جمعيت ته ډير زغستلي وه. سره لدې چې اوس حالات څه بدل سويدي خو اوس هم د فوج افسران (دمعتبرو انګليسي او امريکائي منابعو په قول) ۷۰٪ تاجيک دي او دملي امنيت په چاروکې خو د پښتنو سهم ډير کم دی. په ملکي ادارو کې هم همدا حال دی. څه تغييرات راغليدي، وزيران او ځينې عالي رتبه مامورين پښتانه مقرر سويدي خو اوس هم تعادل ته ډيره لار پاته ده. يو پارلماني راپور ښئي چې په ۲۰۰۷ م کې د رئيس جمهور په شمول د هغه په دفتر کې يوازې ۸ ٪ مامورين پښتانه وه. دغه سبب دی چې دکابل په ښارکې چې په پښتني سيمه کې واقع او شاوخوا يې اکثره پښتانه دي څوک د رئيس جمهور او وزيرانو په شمول د پښتو ويلو جرئت نلري. داسې يو حالت چې خپله دهيواد اکثريت وګڼي ځان بېګانه وبولي امن نسي تأمينولاى.

پر حکومت دعدم اعتماد يو بل عامل دادی چې په تيرو ديرشو کلو کې په عام ډول او په تيرو اتلس کلو کې په خاص ډول اکثره خارجي تعليمي بورسونه غيرپښتنو ته ورکول سويدي. ددغه غيرعادلانه توزيع په نتيجه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زرو غیرپښتانه تعلیمیافته هرکال هیوادته راستینیږي او دمملکت چارې په لاس کې اخلي. پدې ډول پښتانه نورهم له دولتي اورګانو څخه ورځ په ورځ په نسبي ډول کمیږي او حکومت غیرملي او انحصاري شکل اخلي. پدغسې ظالمانه، غیرعادلانه او نامتوازنو شرایطو کې په دولت کې موجود بېواکه پښتانه نورنو دولتي اداره خپله نه بولي او دزړه له کومي همکاري نه ورسره کوي بلکه ناامنۍ ته لار پرانیزي.

لکه څرنګه چې د طالبانو پخلاف امریکایانو شمال ائتلاف د خپلو عسکرو په حیث استعمال کړ، داسې شمال ائتلاف هم امریکایان د طالبانو، حزب اسلامي او نورو مخالفینو د ټکولو په منظور استعمال کړل. امریکایانو حکمتیار ته د شمال ائتلاف په وجه په بون کې دعوت ورنکړ سره لدې چې حکمتیار د رباني صدرأعظم او د طالبانو مخالف او ورسره جنګیدلی وو. ایرانیانو هم موقع ورنکړه سره لدې چې هغه د طالبانو د حکومت په ټوله دوره کې په ایران کې دهغوی سره وو بلکه په عوض کې یې د بون کنفرانس ته دهغه زوم (همایون جریر پنجشیری) وباله او بل زوم ئې چې پښتون وو (داکترغیرت بهیر) وربندي کړ. ددې ټولو سره حکمتیار بیا هم څو کاله انتظار و یو ست خو چا موقع ورنکړه پداسې حال کې چې د جهاد نور ټول مشران اوس په کابل کې ناست او په حکومت کې شریک دي. حکمتیار ځان مجبور احساس کړ او دادی اوس د امریکایانو پخلاف جنګیږي. څرنګه چې امریکایانو ټول پښتانه طالبان ګڼل او اعتماد یې نه پر کاوه، تر ډیره وخته یې ترجمانان یوازې د شمال ائتلاف غیرپښتانه استخدامول. راپورونه وائي چې لدغو ترجمانانو څخه ځینو د امریکایانو او پښتنو ترمنځ داوبو دخړولو کوښښ کاوه او ځینو بیا دژبې دنه پوهېدو په وجه عام ولس ته ډیر ضرر ورساوه؛ کلي بمبارډ او بېګناه خلک مړه، بندیان او وځورول سول تردې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرزي يې پر حال وژړل (۲ مئ ۲۰۰۷) او وېويل چې زما څه په وس نه دي پوره او امريکايان زما په خوله نکوي. په او سلوکې د ناروی د دفاع د وزارت يو مامور ماته وويل چې يوه پنجشيري ترجمان هغه ته په هرات کې ويلي وه چې "زه په کندهار کې د امريکايانو سره ترجمان وم. يو کندهاری سړی موږ په سپين بولدک کې د طالب په تور ونيو او پوښتنه مو ځينې وکړه چې طالب يې؟ هغه وويل: يا". ترجمان امريکايانو ته وويل چې دی وائي، هو. په انګليسی کې (هو) ته (يا) وائی. امريکايانو چې فکر وکړ چې سړی زموږ په مخکې وويل چې هو؛ نو هغه يې بندی کړ. ترجمان ۱۲ مياشتی وروسته دا قصه دناروی د دفاع وزارت دغه مامور ته په هرات کې کړی وه. مامور ورته ويلی وه چې داخو تا سرچپه ترجمه کړيده. دا موضوع افشاء سوه او هغه کندهاری سړی ۱۲ مياشتی وروسته دناروی دفوج په وساطت له بنده خوشی سو. د ناروې د دفاع وزارت دغه مامور ما (دکتاب ليکونکی) ته وويل چې دپنجشيری ترجمان په ترجمه کې اراده بده نه وه خو پښتو يې نه وه زده او دا يې نه ويل چې ترجمانی نسی کولای داځکه ډير معاش يې اخيست او متأسفانه د امريکايانو هم يوازی پر همدی خلکو تکيه وه. دغسې دمورميرې سلوک، بدبينی پيدا کول او بيځايه ځورول سوله او امنيت نسي راوستلای.

کرزي ته د جمهوري رياست په انتخاباتو کې اکثره پښتنو کوم چې اوس د ناټو تر اور لاندې دي رايه ورکړه. پارلماني انتخابات د امن په فضاء کې ترسره سول پدې هيله چې څه مثبت انکشاف به رامنځته سي خو هغسې ونسوه. وخت ثابته کړه چې افغانانو ته نه منتخب جمهور رئيس او نه منتخب پارلمان څه ګټه ورسول. ملت پر حکومت باور بايلود نو ځکه کرزي خپل تسلط او کنترول د نړيوالو د بيدريغه ملاتړ سره سره په هيواد کې خپور او ټينګ نکړای سوای او اوس يې د هيواد ډيره برخه له کنتروله بهر ده. د هيواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنوبي، شرقي او غربي سيمې دناټو دقواؤ سره جنګونو نا ارامه کړيدي او په شمال کې خلک د زورواکانو زور، ناروا او ظلم ځوروي.

دموکراسۍ او د غربي نړۍ زر او زور ټولو د افغانانو په ژوند کې څه مثبت بدلون رانوستلای سوای بلکه برعکس د زورواکانو، د بشري حقوقو د پايمالونکو او مخدره موادو د قاچاقبرانو په لاس کې ابزار سول چې هيواد استقرار او امن ته نه پريږدي.

برنی روبن (دبون په کنفرانس کې دملګرو ملتو د مؤسسې د پلاوی غړي او اوس د امريکا د جمهور رئيس -اوباما- امنيتي مشاور) وائي: د اضطراري لوئې جرګې په وختکې (دبون ترکنفرانس شپږ مياشتی وروسته) دکابل بازارونه او کوڅې چې بايد د ايساف په لاس کې وای؛ د بون دقرارداد پخلاف اوس هم د مليشو په لاس کې وه. دامريکا پخواني دفاع وزير(ډونالډ رمزفيلډ) ددې پرځای چې دغه مليشې ديو سوله ايز ملي سياست دجوړښت لپاره تنظيم کړي، هغه يې دتروريستانو دتعقيب په هيله تقويه کول. ايساف چې دبون دکنفرانس او ملل متحد لخوا په کابل کې دامن مسؤل وو دمليشو پخلاف نه بلکه موازي عمل کاوه. ايساف چې موخه يې دداخلي جنګونو مخنيوی او ددولت عام امن ساتل وه مګر مليشې يې له ظلم او چپاول څخه نه منع کولې. رمزفيلډ نه پريښوول چې ايساف تر کابل هاخوا ولاياتونو ته ولاړ سي؛ پدې يې نوموړو مليشوته وخت ورکړ چې دهيواد پرخلکو، دارائيي او ګمرکاتو کنټرول پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم سؤال د ملي فوج او پولیس وو:

جواب: څرنګه چې د کابل حکومت له متضادو شخصیتونو، متضادو عقائدو او د متضادو ګټو له خاوندانو څخه جوړ دی او ټول په یوه ملي مفکوره او هدف ندي راټول، همدا سې ملي فوج او پولس یې هم پر همدغو پولو ویشلي دي او ملي هدف نلري. لکه څرنګه چې حکومت د ولس باور او ملاتړ نلري همدا سې ملي فوج او پولیس د خلکو حمایت نلري بلکه تر ډیره حده د خارجیانو، جنګسالارانو او اقلیتونو په خدمت کې دي. په ۹ مئ ۲۰۰۸ یو نړیوال معتبر راپور وائي چې اوس هم د افغانستان فوج ملي تشخص نلري او ۷۰٪ افسران یې د یو اقلیت قوم دي. همدا سبب دی چې د یوې سیمې فوج په بله سیمه کې بریالی ندی او حتی ځائي فوج او پولیس همکاري نه ورسره کوي. که څه هم امریکایانو د فوج او جرمنیانو د پولیسو په تربیه او تجهیز کې ډېر کار کړیدی خو مطلوبه نتیجه یې نده ورکړې. په ۲۰۰۲ م کې، په پښتني سیموکې د فوج ۴۰ ٪ تښتیدلي وو او اوس دا رقم تر دغه هم ډیر وو دا ځکه چې فوجیان خصوصاً پولیس فکر کوي چې په دغو سیمو کې د دولت سره همکاري کمه ده او د دوی تلفات ډیر دي. دغه عامل هم امنیت کمزوره کړیدی.

د کابل حکومت شکایت کوي چې فوج او پولیس تر اوسه نه سمه تربیه لري او نه وسایل. مور د افغان فوج او پولیسو قوت او مؤثریت د امریکا رږغ رادیو (۱۸ جون ۲۰۰۸) لدغه راپور څخه معلوم مولای سو چې وائي د امریکا په کانګرس کې د ملي امنیت او بهرنیو چارو د کمېټې مشر (جان ټرني) د پنتاګون د راپور له مخې وویل چې په افغانستان کې د پولیسو ۴۳۳ یونټه دي چې هیڅ یو ئې هم پوره عملیاتوته تیار ندی؛ خو یوازې ۳ یونټه ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخارجي فوځ په حمايت عمليات تو ته زړه ښه کولای سي. د امريکا دبهرنيو چارو په وزارت کې د افغانستان د مخدراتو دکنترول مشر (تامس شوئچ) نيويارک ټايمز ته په ۲۷ جولاي ۲۰۰۸ م کې وويل چې پنتاګون او کابل باټې ولې چې باکفايته افغان اردو او ملي پوليس لري خو حقيقت داسې نه دی. ملي اردو دجنګ قابليت نلري او دخلاء د ډکيدو لپاره پوليس جنګ ته لېږل کيږي؛ هغوی هم دغه کار ته تيار ندي. کله چې واستول سي چې پريوه خطرناکه سيمه د دولت کنترول قائم کړي ډير تلفات ورکوي. په کابل کې د تيرکال د ثور د اتمې د جشن په واقعه کې خلکو وليدل چې افغان فوځ او پوليس څومره د ډاډ وړ دي. خلکو وليدل چې عسکرو يو او بل ته ويل چې بګريز (تښته) او جنرالانو پر خپلو مډالونو لاسونه نيولي ځغستل او رئيس جمهور او وزيران يې خطر ته پرميدان پريښوول.

افغان فوځ دا شکايت هم کوي چې ناټو دوی د جنګ لومړۍ کرښې ته بيائي او خپله شاته وي او پدې ډول يې د خپل سپر په توګه استعمالوي. که څه هم ماته په يوه ليک کې د انګليستان د نظامي قواؤ وزير دغه شکايت بيځايه بللی خو په هيلمند کې افغان عسکر اوس هم همدا ګيله لري. سربيره پردغه، فوج او پوليس د لږ معاش او هغه هم پر وخت د نه رسيدو څخه څو واره د راديو او تلويزيون له لارې شکايت کړيدی او وائي چې ځکه لوئې لارې نيسي، خلک او موټران شکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم سؤال د دولت د مشروعیت وو.

د مشروعیت سؤال یوه امریکائي مطرح کړ او ویل چې په افغانستان کې د نړیوالو په مرسته د جمهوري ریاست او پارلمان لپاره انتخابات وسول او اوس هغه هیواد یو منتخب رئیس جمهور او منتخب پارلمان لري مګر د تشویش ځای دادی چې خلک ولې د خپلو منتخبو مشرانو ملاتړ نکوي؟

جواب: افغانانو د منتخب او یا غیر منتخبو مشرانو سره دلچسپي نه درلوده. دغه انتخابات په افغانستان کې نړیوالو قوتونو غوښتل چې خپل کنبینولي رژیم ته مشروعیت ورکړي. افغانانو ته دا مهمه نه وه چې کرزی منتخب وو او که نه وو بلکه امنیت، سم حکومت او د هیواد بیا ابادیده یې غوښته کوم چې نړیوالو مکرره وعده ورسره کړیوه. ولس ویل ښه، موږ به انتخابات هم په ارامه فضاء کې وکړو خو تاسې به ایا هغه څه وکړئ چې زموږ سره مو بیا بیا وعدې کړیدي؟ نتیجه دا سوه چې انتخابات وسوه مګر د خلکو سره وعدې ترسره نسوې. خلکو بیرته له حکومته خپل اعتماد د عدم همکارۍ په شکل واخیست.

دمشروعیت په باره کې ما ورته وویل چې یو دولت هغه وخت مشروع دی چې پرهغه سیمه پوره کنترول ولري پر کومه چې د تسلط ادعاء کوي. د امریکا د ملي استخباراتو د ادارې تازه راپور وائي چې د کابل حکومت یوازې د هیواد پر ۳۰٪ کنترول لري. ناظرین دا عدد هم مبالغه ګڼي او وائي څرنګه چې امریکا د کابل د حکومت حامي ده نو دا راپورئې د هغه په ګټه لیکلی دی. په حقیقت کې د حکومت کنترول تر دغه هم کم دی. د جمهور رئیس سلاکار او دشکایاتو د اوربدو د ادارې مشر ښاغلي اسد الله وفاء په لومړی مارچ ۲۰۰۹ خبرنګارانو ته وویل چې د کندهار دولایت په ۱۷ ولسوالیو کې دولت یوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ۳ ولسواليو کنټرول لري او بس. هغه دا هم وويل چې پوليسو پر لويو لارو غيرقانوني پاټکونه اچولي، مسافر او موټران شکوي. دغسې کم او داغي تسلط د دولت مشروعيت ترجدي سؤال لاندې راولي.

د دې لپاره چې يو دولت خپل مشروعيت ته قانوني بڼه ورکړي پکار ده چې د خلکو اعتماد، قيادت ته احترام او د هيواد قوانينو ته د هغوی اطاعت جلب کړي. په دولتي دستګاه کې د بشري حقوقو د پايمالونکو او قاچاقبرانو قوت، د زورواکانو قدرت او د رشوت او اداري فساد غوړېدنه، د افغان دولت ټولې هغه هلې ځلې چې د دغسې ملي اعتماد او درناوي لپاره يې کوي خنثی کړېدي. زورواکان او قاچاقبران نه يوازې په دولت کې لوئې رتبې او قوي لاسونه لري بلکه شخصي مليشې هم لري. هغوی د قانون د جوړېدو او د قانون د تطبيق کېدو په دواړو ارګانونو کې په قوت ناست دي او نه پرېږدي چې دولت امنيت تأمين کړي او د خلکو د ژوند بڼه کولو ته توجه وکړي. دغه نارسائي چې په نتيجه کې ئې خلک پر دولت اعتماد بايلي دافغانستان دولت د عدم مشروعيت د جدي خطر سره مخ کړېدی. د افغانستان دولت دخپل مشروعيت او يا دموکراسۍ ادعا ترهغو نسي کولای ترڅو هغه مشهور جنايتکاران چې په نړيواله محکمه کې بايد محاکمه سويوای ازاد ګرځي، بريتونه تاووي، قدرت لري او خلک تهديدوي.

يو دولت هغه وخت د مشروعيت ادعا کولای سي چې د خلکو معنوي ارزښتونو ته وفادار وي او ولس مطمئن وي چې دولت د دغو ارزشونو د ساتلو او غوړېدلو لپاره کار کوي. مشروعيت يوازې پدې لاسته نه راځي چې دولت پر سيمه مسلط وي او يا په دولت کې يو شمير ماهر او تکنوکرات کسان راټول سويوي بلکه خلک بايد پدې قانع سي چې دا کسان د دوی د ارزښتونو او غوښتنو درک لري او د هغو د تطبيق لپاره په اخلاص کار کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرخارجیانو ډیره تکیه، د حکومت واګې ناروا ، غلو ، رشوتخورو ، ظالمو او بېدینو ته په لاس ورکول د افغان دولت د مشروعیت معنوي اړخ سخت تخریب کړیدی. بدون شک یو غیرمشروع حکومت کولای سي تریوڅه وخته د بهرنیانو په نظامي زور او مالي مرسته وچلیږي، پر ځینو سیمو کنترول ولري او یو لږ وډیر کار هم وکړي خو د خلکو درناوی او د هغو په نظر د حکومت کولو مستحق او سیدل بیا بله خبره ده.

د مشروعیت بل مهم عنصر ددولت لخوا د خلکو د سر، مال او عزت ساتل او د هیواد دقوانینو تطبیقول دي. خلک باید پدې معتقد وي چې یوازې دولت هغه مناسب قوت دی چې د حکومت کولو وړ او ددوی د اطاعت او همکارۍ په عوض کې ددوی سر، مال، عزت او ناموس ساتلای سي. افغان موجوده دولت په هیڅ وجه ددې قابل ندی چې د خلکو امنیت وساتي او حتی ددولت په داخل کې پرزوروا کانو قانون تطبیق کړي.

یو دولت دخپل مشروعیت د تثبیت لپاره باید د قوې د استعمال یوازینۍ مرجع وي. دولت نه یوازې باید خلک قانع کړي چې که کوم تصمیم نیسي هغه سم او دخلکو په ګټه دی بلکه دا هم باید ثابت کړي چې دخپل هرتصمیم دعملي کولو توان لري او خلک د قوانینو په اطاعت مجبورولای سي او که ضرورت پېښ سي پدې لارکې مؤثره قوه استعمالوي. افغان اوسنی دولت د ارادې او د قوې د استعمال دغه انحصار نلري بلکه په هیواد کې ډیر نور قوتونه سته چې پر خلکو مسلط دي او د خپلو غوښتنو د تعمیل په لار کې د قوې د استعمال توان لري. دغه حالت ددولت مشروعیت ته لویه صدمه رسولېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داعتبار وړ یو حکومت دداسی همفکره خلکو مجموعه ده چې د خپل هیواد لپاره ګډ اهداف او مشترکه ستراتیجي لري. ددې لپاره چې خپل تصامیم عملي کړي یو حکومت په ادارو کې کار پوهه، صادق او ددولت اهدافو ته وفادار کسان استخداموي. په افغانستان کې داوسني حکومت غړي ګډ اهداف او مشترکه ستراتیژي نلري بلکه د متضادو عقائدو او خاصو منافعو څښتنان ددنیا له هرځایه راوستل سویدي. حکومت پوه او صادق کارکوونکي هم ډیر کم لري. څرنګه چې افغان دولت معین اهداف نلري چې پرهغه ئې غړي راټول وي نو ځکه نامعلومو او متشتتو اهدافو ته وفاداري بې مورده توقع ده. دغه سبب دی چې هر وزارت په حقیقت کې د یو زورواک پوسته، د یو تنظیم اډه او د یو قوم مسافرخانه ده. افغان دولت به ترهغو غیر مؤثر او نامشروع وي ترڅو دا فاسد او نابکار عناصر په حکومت کې پر قدرت او دولت همداسې بېهدفه وي. که څه هم په موجوده حکومت کې ځینی ښه عناصر ستهخو د هغو شمیر کم او حالاتو ته مثبت بدلون نسي ورکولای. تاسې وګورئ چې د مخدره موادو دکښت، استعمال او قاچاق کار او دلویو لارو امنیت و مشهورو قاچاقبرانو ته سپارل سویدی. شخصي ملیشو، د مخدره موادو له تجارته راولاړ اقتصادي توان، او دحکومت له مواقفو څخه سیاسي استفاده، زورواکانو ته په مجموع کې تردولت ډیر قوت ورکړیدی. دغه قوت، عام ولس او ددولت کوچني مامورین پخپل اطاعت مجبوروي او ددولت مشروعیت ته نه جبرانیدونکي صدمه رسوي. پدې ډول ددولت مشروعیت له دننه سخت تخریب کیږي. د یو ولایت د والي له دفتره تصادفاً اته ټنه تریاک راوایستل سوه. که څه هم هغه ددې پرځای چې مجازات سي ونازول سو خو هغه بیا هم ددغه تصادفي توهین په مقابل کې ناټو او حکومت ته پخپله سیمه کې لوی سردرد جوړ کړیدی او د دولت مشروعیت ته یې لویه ضربه ورکړیده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو دولت خپل مشروعیت هغه وخت په خلکو منلای سي چې د خلکو سره خپلې وعدې عملي او پرخپل ځان هغه قوانین اول پلی کړي کوم چې د خلکو څخه یې د تطبیق غوښتنه کوي. که د دولت متنفذ غړي هغو قوانینو او مقرراتو ته چې پخپله یې جوړ کړیدي درناوی ونکړي، که دوی ځانونه تر قوانینو لوړ وګڼي او څوک ئې د خیانت په جرم محکمې ته کش نکړای سي نو خلک به بدون شک د دا سې دولت مشروعیت تر جدي سؤال لاندې راولي. لوی څارنوال عبدالجبار ثابت په وار وار پارلمان او میډیا ته ویلي دي چې یوازې کمزوري کسان محکمه کیږي او هغوی چې زور لري ازاد ګرځي بیله دې چې زه یې د نوم اخیستلو جرئت وکړم. ثابت وویل چې ما ته هغه وخت ډیر مشکلات پیښ سول کله چې مې افشاء کړه چې د بلخ والي (عطاء محمد نور) یو جنګسالار دی، شخصي ملیشې لري، اساسي قانون ته احترام نلري او د جمهور رئیس امر نه مني. لوی څارنوال دا هم وویل چې د بلخ والي دا هم ورته ویلي وه چې د ده بې مخکنۍ موافقې به د دولت هیڅ یو مامور پخپل ولایت کې پرې نږدي. عبدالجبار ثابت د هرات والي (حسین انوري) هم په ورته تورونو تورن کړ. دواړو والیانو لوی څارنوال د بلخ او هرات څخه منع کړ. رئیس جمهور هم دلوی څارنوال په قول د ده حمایت ونکړ او پدې ډول د هغوی دغو اعمالو د دولت مشروعیت ته شدیده صدمه ورسول. مشهور جنګسالار او د افغانستان د فوج لوی درستیز (رشید دوستم) څوک چې شخصي ملیشې لري، د افغانستان په پارلمان کې د شبرغان نماینده (فیض الله ذکي) ته هدایت کړی وو چې په ولسي جرګه کې کوم وزیر ته رایه ورکړي. وروسته معلومه سوه چې نوموړي د دوستم د هدایت پخلاف خپله رأیه استعمال کړیوه. رشید دوستم هغه په شبرغان کې د زرو خلکو په مخ کې راچپه کړ او ترهغو ئې وواهه چې په وینو لژند او بیسده سو. ددې لپاره چې حکومت پدې واقعه کې مداخله ونکړای سي او دواقعې په راز څوک خبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

نسي، ښاغلی ذکي نږدې روغتون ته پرېښودل سو بلکه رشید دوستم هغه پخپل شخصي هلیکوپتر کې ازبکستان ته ظاهراً د تداوئ لپاره واستاوه. هیڅ د پارلمان ددې وکیل پوښتنه ونکړای سوای. سربېره پردغه، نږدې دوې میاشتې دمخه رشید دوستم خپل یو پخوانی مرستیال (اکبر بای) د شرابو په بوتل وویشت او پر کورئې چې په کابل کې جمهوري ارګ ته نږدې دی د راکټونو حمله وکړه. دوستم د لوی څارنوال دحکم باوجود چا بندي نکړای سوای. برعکس، کرزي اکبر بای وروغوښت چې ددوستم سره تر دعوې تیر سه. په دغسې شرایطو کې چې حاکمان پخپله قانون ترپښو لاندې کوي نور به یې واحترام ته څه وهڅوي؟ هلته چې قانون او مجریان یې مظلوم نسي حمایت کولای دولت څه مشروعیت لري؟

ددې لپاره چې خپل مشروعیت ثابت کړي، موجوده افغان دولت ته تقریبا غیر ممکن ده چې د خپل مشروعیت دټولو داخلي دښمنانو سره په یو وخت وجنګیږي لکه جنګسالاري، مخدره مواد، رشوت، بهرنی مشکل او مسلح مخالفین. د افغان دولت اوسنی وضع هغه سخت ناروغ ته ورته ده چې د روغتون د شدید مراقبت په خونه کې بستر او د څو خطرناکه قوي ناروغیو په مقابل کې د ژوند او مرګ په کشمکش کې راګیر وي. که د نوموړي څخه د روغتون وسائل، اکسیجن او شدید مراقبت لیرې سي ډیر ژر به مړ سي. همدا راز که د اوسني حکومت له ساتني څخه اویا زره بهرني عسکر او د زرو ملیونو ډالرو پیچکاری لیرې سي ډیر ژر به سقوط وکړي. دغسې یو ناروغ دولت به ولس پخپل صحت او مشروعیت څنګه قانع کړي؟

ناټو کلې بمبارډوي چې خلک د حکومت په اطاعت مجبور او په مشروعیت یې اعتراف وکړي. د زور بیځایه او بیموجبه استعمال د خلکو د قناعت مؤثره وسیله نده. زور یو منفور دولت په یوه مشروعه مؤسسه نسي بدلولای. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو حمایت باید د خلکو د زړونو د لاسته راوړلو له لارې حاصل سي نه د قوې په استعمال سره. یو شمیر د نړیوالو حقوقو ماهرین فکر کوي چې د تروریزم پرضد جګړه اوس د پښتنو دلوئې پرګنې سره په جنګ بدله سویده چې نه یوازې ددولت مشروعیت ئې تر جدي سؤال لاندې راوستی دی بلکه دعام وژني حقوقي سؤالونه یې راولاړ کړیدي.

دواشنګتن پست په قول (یکشنبه، ۱۸ نومبر ۲۰۰۷) ناټو، امریکا او دهغو افغاني ملګرو دطالبانو په نسبت افغان عوام ډېر وژلي دي. دناټو سرمنشي (جاپ دي هوپ شیفر) اخطار ورکړ چې دملکي خلکو زیاتیدونکې وژنه دخلکو په وړاندې دغربي قواؤ ملاتړ کوم چې ددوی په حمایت ورغلیدي کموي. د ملګرو ملتو دمؤسسې دسپتمبر ۲۰۰۷ راپور وائي چې هوائي بمبارۍ په افغانستان کې دانتحاري حملو اصل باعث او مشوق دی چې ډیر بیګناه خلک وژني، ولس دکابل دحکومت په خلاف دروي او مخالفینو ته لویه تبلیغاتي ګټه رسوي. حامد کرزي په وار وار ویلي دي چې دتروریزم پخلاف مبارزه باید زموږ په کلیو کې نه بلکه په پاکستان کې دننه وسي خو امریکایان یې نه ورسره مني او پدې ډول ئې دده حکومت دمشروعیت دیو جدي سؤال سره مخ کړی دی.

دکال ۲۰۰۸ د جولای په اوائلو کې امریکایانو دنورستان په ولایت کې د عامې سورلۍ دوه موټران بمبارډ کړل چې په نتیجه کې ئې ۲۲ ملکي کسان مړه او ډیر نور زخمیان سول. خلکو احتجاج وکړ. امریکایانو ویل دا ټول تروریستان او اشرار وه. ځائي حکومت دخلکو دشکایت دفشار په سبب سیمې ته هیئت واستاوه چې دهغه په نتیجه کې د نورستان والي تمیم نورستاني په دغه واقعه کې د عامو خلکو، ښځو او ماشومانو د وژلو تائید وکړ. ددغو اظهاراتو په سبا تمیم نورستانی له دندې ګوښه کړه سو او امریکایانو خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره بیا تکرار کړه چې دا ټول تروررستان وه (اریانا تلویزیون- ۲ جولای ۲۰۰۸). په دغسې یو حالت کې به د والي څه حیثیت وي او د خلکو په نظر به حکومت څه مشروعیت ولري؟

د نورستان تر واقعې دوې ورځې وروسته امریکایانو د شینوارو په هسکه مینه کې د واده ورا بمبارد کړه چې په نتیجه کې یې ۴۸ تنه ښځې او ماشومان د ناوې او زوم په شمول شهیدان سول او ۳۴ زخمیان یې د ننګرهار روغتونونو ته یوړل. امریکایانو اعلان وکړ چې دا ټول اشرار او تروررستان وه. د خلکو مظاهرو، جمهور رئیس کرزی مجبور کړ چې هغه کلي ته فاتحې او عذر ته ورسي په کوم کې چې دا غمناکه واقعه پیښه سوې وه او د غمځپلو سره غمرازي وکړي. خو امریکایانو خپل انکارته دوام ورکړ چې دوی یوازې تروررستان بمبارد کړیدي. وروسته د کنړونو او نورستان شوری ګانو او د هسکې مېنې ولسوال خلکو او خبرنګارانو ته وویل چې امریکایان پخپلو دغو بیمسؤلیته کړو پښتانه بغاوت ته هڅوي. دوی په سیمه کې د خپلو اهدافو د تحقق لپاره په افغانستان کې جنګ غواړي (اریانا تلویزیون ۸ جولای ۲۰۰۸). دغسې یو دولت به څه مشروعیت ولري چې د رئیس دولت خبره دده بهرني ملاتړي نه مني؛ هغه کسانو ته چې دی په عذر ورځي هغوی یې تروررستان بولي او که یو والی پر خپل ولس د پردو ناروا په روا تعبیر نکړي په سبا ئې له دندې شړل کیږي؟

د هیواد په شمال کې چیرې چې د حکومت پخلاف علني جګړه نده روانه، خلک د زورواکو، د بشر د حقوقو د تیري کوونکو، د فاسدو حکومتي مامورینو او قاچاقبرانو څخه چې پر سیمه حکومت کوي او نړیوال ملاتړ هم لري سر ټکوي. پولیس پر لویو لارو خلک پدې بهانه شکوي چې معاش یې کم او هغه هم ډیر وخت ندی ورکول سوی. د فساد سره د مبارزې د ادارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشـر عزت الله واصـفي وائـي چـې "ترڅـو د دولـت لوړپـوړي چـارواکي قـانون نـه مراعـاتوي اداري فسـاد بـه جرم ونـه ګڼـل سـي. اصـلاحات بايـد لـه لـوړه پيـل سـي. کـه لوړپـوړي چـارواکي پـه مليونـو ډالـره سوء اسـتفاده کـوي او څـوک څـه نسـي ورتـه ويـلای نـو تـه څنګـه يـو کـوچني مـامور تـه ويـلای سې چې ۴۰ ډالـره مـه اخلـه." دغسـي يـو حالـت نـه يـوازې پـر حکومـت د خلکـو اعتمـاد کمـوي بلکـه پـه ټولنـه کـې نظـم مختلـوي او هيـواد د بحـران سـره مخـامخ کـوي. پـدې ډول د هيـواد پـه جنـوب، شـرق او غـرب کـې خلـک د امريکـا او نـاټو لـه بمبـاريو او د حکومـت لـه اداري فسـاده پـه عـذاب دي او پـه شـمال کـې ولـس د فاسـدو حکمرانـانو او د غـرب د ملګـرو زورواکـانو څخـه پـه ژړا دی. دغـه حالـت د افغـان دولـت مشـروعيت تـه سـخته صدمه رسـولېده. نـاټو بايـد پـدې پـوه سـي چـې د نظـامي قـوې اسـتعمال ولو کـه کاميابـه هـم وي يـوه مـؤقتي چـاره ده. کـه د خلکـو حمايـت نـه وي د قـوې دغـه اسـتعمال او عمرانـي هلـې ځلـې بـه څـه نتيجـه ورنکـړي. اداري فسـاد تـر ټولـو ډيـر د حکومـت پـه ځـان لـوی افـت او بـلا ده چـې عـدم امنيـت، بغـاوت او د مخـدره مـوادو مافيـا تقويـه کـوي. اداري فسـاد هغـه کسـان هـم ناراضه او بغاوت ته وهڅول چې په اول سر کې حکومت ته خوشبين وه.

حامـد کرزي پـه ۲ مـئ ۲۰۰۸ م د شـپيګل المـانی مجلـې تـه ويلي وه چـې مـا خپـل پـه حکومـت کـې يـو لوړپـوړی چـارواکی (رشيد دوستم) لـه دنـدې ګوښـه کـاوه خـو يـو بهرنـی هيـواد (ترکيـه) چـې پـه افغانسـتان کـې فوجونـه لـري پـر ودربـد او ايسـته مـي نکـړای سـوای. همـداراز، د سـنډې ټـايمز پـه حوالـه (۲ سـپتمبر ۲۰۰۸) ولسمشـر کـرزي د هلمنـد د پخـواني والـي شـيرمحمد اخنـدزاده پـر سـر لـه بريتـانيې سـره شـخړې کـړې دي. ولسمشـر وايـي چـې د انګليسـتان دوخـت صـدراعظم تـونی بلېـر ورتـه وويـل چـی کـه چيرتـه د هلمنـد والـي شـيرمحمد اخنـزاده لـه خپلـی دنـدی ليـري نکـړي نـو دی بـه خپـل ټـول عسـکر لـه افغانسـتانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وباسي. د سنډې ټايمز ورځپاڼه له کرزي څخه په حواله ليکي چې شيرمحمد اخنزاده د انګريزانو د فشار له امله د ده له خوا ګوښه کړای شو که نه نو د هلمند لپاره يو مناسب والي وو. پروسږکال د افغانستان ولسي جرګې دوه وزيران (د بهرنيو چارو وزير سپنتا رنګين دادفر او د مهاجرينو د چارو وزير حاجي محمد اکبر ځاځئ) د بيکفايتۍ په تور سلب اعتماد کړل. له اوريدو جرمنيان پر دادفر ودريدل. دغه سبب دی چې هغه تر اوسه خپلې دندې ته ادامه ورکوي او ځاځي چې بهرنی ملاتړ ئې نه درلود له وظيفې ګوښه سو. سږکال دوه نور وزيران (اسدالله خالد او صديق چکری) د ولسي جرګې لخوا رد سول خو غيرقانوني خپلو دندو ته ادامه ورکوي او ولسي جرګه يې د پوښتلو توان نلري. د شپيګل مجلې دا ادعاء هم کړيوه چې د افغان حکومت اکثره وزيران بهرنيو استخباراتو ته کار کوي. دغسې يو فاسد او لاسپوځی دولت به د خپلو خلکو په نظر څه مشروعيت ولري؟

څلرم سؤال چې هرچا کاوه هغه په دولت کې د رشوت او اداري فساد وو.

جواب: د بون په کنفرانس کې امريکا دافغانستان حکومتي مقامونه او څوکۍ زوروا کانو او غربزده ګانو ته د خدمت په مقابل کې د غنيمت مال په ډول وويشل؛ هغوي پخپل وار ورسپارل سوي وزارتونه او اداري خپلې قومي پوستې، د تنظيمونو اډې او د سوء استفادې مغازې وګرځولې. هغوی وزارتونه، ولسي جرګه او مشرانو جرګه، ولايتي جرګې، په مرکز او ولاياتو کې دولتي ادارې ټولې پخپلو خپلوانو، حزبي و تنظيمي ملګرو او وفادارانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیلـه دې چې د چـا لیاقـت، کفایـت او اهلیـت پـه نظـر کې ونیسـي ډکـې کـړې. کـه څـه هـم ځینـې ښـه خلـک پـه کـار وګومـارل سـول خـو دهغـوی شـمیر ډېـر کـم او مؤثریـت ئـې ډېـر لـږ دی. همـداراز، ځینـې غربـي هیوادونـو لکـه ایتالیـا کوښښ کړیـدی چـې د افغانسـتان قضـائي نظـام اصـلاح کـړي خـو تراوسـه دا مهـم ارګـان لـه اداري فسـاد ، د زورواکـانو لـه اثـر، دمسـلکي قاضـیانو لـه کمـی او دقاضـیانو د امنیـت د نـه تـأمین سـره مـخ دی. نوځکـه دا مهمـه اداره اوس ببطرفـه نـده اوعـدالت نسـي تـأمینولای. د امنیـت د لـوی رئـیس پـه قـول عدلیـه ددولـت د نـورو ارګـانونو سـره هماهنګـه نـده نوځکـه امنیـت لکـه څنګـه چـې پکـار دی نسـي منځتـه راتـلای. پـه پلازمېنـه کابـل او ټـول هیـواد کـې د زورواکـانو، د بشـري حقوقــو د پایمــالونکو، رشــوتخورو او اداري مفســدینو بیلــه کــومې ویــرې سرشــاره ګرځیــدل ددولــت مشــروعیت او دموکراســي دواړه ســخت متضــرر کړیدي.

ډیر وزیران، والیان او رئیسان علاوه پردې چې شخصي ملیشې لري إن جی أو ګانې او شخصي انتفاعي مؤسسې هم لري چې هغه پیسې چې له بهره د مرستې په نوم افغانستان ته راځي پخپلو جیبو کې واچوي. دوی په هرخارجي قرارداد کې خپله ونډه هم لري. یو وزیر یا مشاور تر ۲۰۰۰۰ ډالره په میاشت کې معاش لري چې د هغه وزارت یو سابقه داره مأمور ۲۰ ډالره نلري. دمالیې وزیر انوارالحق احدي اریانا تلویزیون ته وویل چې معاش یې په میاشت کې ۲۰۰۰۰ ډالره اویوه بهرنۍ اداري ئې ورکوي. دا وضع خپله اداري فساد پیدا او تقویه کوي. پخوانی داخله وزیر علي أحمد جلالي وائي چې ۴ وزیران او ۱۳ والیان مستقیماً د مخدره موادو په قاچاق او اداري فساد کې د کرزي د ورونو په شمول لاس لري. کله چې د کرزي څخه د جلالي ددغه ادعاء پوښتنه وسوه هغه په ډیر عصبانیت دغه ادعاء رد کړه او جلالي ئې په دروغو او فساد

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورن کړ. په دولت کې د اداري فساد ښکاره او د شرم نمونه داده چې د فساد د مخنيوي د ادارې مشر ښاغلى عزت الله واصفي په عام محضر کې (ارياناتلويزيون ۱۷- اپريل ۲۰۰۸) لوى څارنوال ښاغلى عبدالجبار ثابت په رشوت او سوء استفاده متهم کړ. لوى ځارنوال پخپل وار عزت الله واصفي په رشوت او اختلاس تورن کړ او ويويل چې زما سره کره اسناد دي چې کله چې واصفي په فراه کې والي وو سوء استفادې کړيدي. دواړو ادعاء وکړه چې موضوع به محکمې ته محول کوي. حکومت تردې حده شوړيدلى، اداري فساد تردې حده رسېدلى او قيادي جبن تردي حده مستولي دى چې د جمهور رئيس لومړي مرستيال ضياء مسعود ادعاء وکړه چې ددولت لوړ پوړي چارواکي د مخدره موادو په قاچاق کې لاس لري. کله چې د رئيس جمهور څخه ددې ادعاء په باره کې په اوله د اکتوبر ۲۰۰۷ م پوښتنه وسوه هغه په ډير طنزيه ډول وويل چې که جرئت لري نومان دې ئې واخلي. يعنې سته خو مګر د نومانو د اخيستلو جرئت په چا کې نسته. عبدالجبار ثابت ادعا وکړه چې وکرزي ته يې د شلو لوړپوړو قاچاقبرانو او رشوتخورو نومان ورکړه خو کرزى دى دهغوى له تعقيبه منع کړ. د لوړپوړو رشوتخورو، قاچاقبرانو او مفسدينو د نومانو د اخيستلو جرئت نه په وزير، نه د رئيس جمهور په مرستيال او نه پخپله په رئيس جمهور کې سته. دامريکا خارجه وزيره (هيلرى کلنتن) وائي افغانستان يو تارياکي دولت دى چې کمظرفى او په لويه کچه ادارى فساد فلج کړيدى. ځينې معتبر منابع وائي چې له څه وخته راهيسې امريکا ئي وسله دکابل دفوج او پوليس لخوا پر مخالفينو خرڅيږي. دفساد ديو بل اړخ په باره کې دښار جوړولو وزير انجنير يوسف پښتون ادعاء وکړه چې "هيواد اوس د مځکو او مخدره موادو د مافيا په لاس کې دى". اداري فساد تردې حده اوس رسيدلى دى چې د کرزي ملاقاتونه خرڅيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي کرزي په ۱۳ نومبر ۲۰۰۷ م پرخپلو يوشمېر وزيرانو او د پارلمان پرغړو تور ولګاوه چې له خپلو دندو څخه سوء استفاده کوي، رشوت خوري او په اداري فساد اخته دي. ده وويل چې دا ناروغي اوس دومره پراخه سوې ده چې د هېواد د بياودانولو مخ يې نيولی دی. کرزی پداسې حال کې چې قهرېدلې معلومېده وويل چې "د عادي افغان ژوند ورځ په ورځ خرابيږي پداسې حال کې چې حکومتي مامورين يوازې پدې فکر کې دي چې څنګه خپله شخصي دارائي ډېره کړي. پدې نظام کې لوړپوړو چارواکو هرڅه پيدا کړل – پيسې، ډېرې پيسې. – خدای په پوهيږي چې ترحد ډېرې يې ټولې کړې. زموږ د حکومت د لوړپوړو مامورينو په پيسو دنړۍ بانکونه ډک دي. لوکس قصرونه، نه يوازې په کابل کې بلکه دلته او هلته ټول زموږ د حکومت او د پارلمان د غړو دي؛ هريو ئې درې څلور کورونه په بيلو بيلو هيوادونو کې لري". د حيرانتيا او پريشانۍ خبره داده چې کرزی په هرڅه پوهيږي او اعتراف کوي خو د اصلاح لپاره يې هيڅ او يا ډېر کم څه کوي. د جمهور رئيس سلاکار اسدالله وفاء په لومړۍ مارچ ۲۰۰۹ کې وويل چې په کندهار کې د بياودانولو کار د دولت د مامورينو د اداري فساد په وجه وروسته پاته دی. د غسې يو حالت پر حکومت او پوليسو د خلکو اعتماد کم کړيدی چې نتيجتاً ئې امنيت ته لويه صدمه رسولې ده. د غه حالت، ولس پر حکومت ډېر بې باوره کړيدی او په ځان کې د تنفر او انزجار تومنه شاربې.

نړيوالې ټولنې او افغان حکومت له اولې ورځې خلکو ته وعدې ورکولې چې امنيت به تأمينوي، سم او مؤثر حکومت به راولي او د هيواد بيا رغونه به کوي. افغانانو دوی ته کافي وخت ورکړ او لازمه همکاري يې ورسره وکړه ترڅو دوی خپل تعهدات پرځای کړي خو متأسفانه تراوسه هيڅ يو له دغو تعهداتو عملي نسو. او حتی داسې هم ونسوه چې پر سمه او صحيح خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

قدمونه اېښوول سوېوي ځو دهغه په برکت هیواد ورځ په ورځ د ارامۍ او سوکالۍ خواته تللی وای. افغانانو د کرزي څخه د اداري فساد د ريښو ايستلو ډيره توقع نه درلوده داځکه اداري فساد په ډيرو هيوادو کې ستنه. خو دده څخه يې دا توقع وه چې د ابتدائي عدالت د تأمين په منظور د بدکارو، زورواکانو، قاچاقبرانو، د بشر دحقوقو دپايمالونکو، او سوء استفاده کونکو ملاتړ ونکړي او دهغو کسانو مخ ونيسي چې بهرنۍ مرستې پخپلو جيبونو کې اچوي او نه پريږدي چې خلکو ته ورسيږي. د حکومتدارۍ او عدالت ددغه بسيط عنصر کمزوري او په ډيرو ځايو کې نه موجوديت ددې سبب دی چې خلک د حکومت دفاع ونکړي او مخالفينو ته لار او حتی ځای ورکړي او يا حداقل بېتفاوت پاته سي. که ددولت وزيران او عاليرتبه مامورين شاهدي ورکوي چې دکابينې غړي، واليان او د رئيس جمهور کورنۍ او نژدې خپلوان په قاچاق او فساد کې اخته دي او بيا هم امريکا او نړيواله ټولنه يې بېدريغه مرسته کوي؛ که د رئيس جمهور مرستيال شاهدي ورکوي چې دده د حکومت لوړپوړي چارواکي مفسدين دي او دی يې دنيولو او حتی نوم اخيستلو توان نلري خو بيا هم ټوله غربي نړۍ دهمدې مفسدينو ترشا ولاړه ده افغانان به دداسې يوه بې کفايته حکومت او له داسې بهرني حمايت څخه د خير څه توقع ولري؟

دکابل حکومت څخه به دچا د سم کار څه توقع وي چې مشر يې د شپيګل مجلې سره په يوه مرکه کې وائي (افغان رساله- مئ ۲۰۰۸، ص ۳) چې نړيوالې ټولنې ټول هغه غله او جنګسالاران چې له طالبانو تنبتيدلي وه بيرته راوستل او په حکومت کې يې شامل کړل. کرزي وويل چې ډير بهرني هيوادونه دجنګسالارانو سره تار لري او اوس هم هغوی ته پيسې ورکوي او ملاتړ يې کوي. همدا بهرنيان دهمدې جنګسالارانو او ټوپکيانو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعسکرو او پولیسو کار اخلي. کرزي وويل چې "دنړيوالې ټولنې ځينې غړي زمورږ دځينو فاسدو خلکو او مامورينو سره تړاو لري او دهغو څخه استفاده کوي. دمثال په توګه دبين المللي ټولنې يوه غړي هيواد دافغانستان په يوه برخه کې يو قوماندان ته دهغه دوفاداري په خاطر پيسې او مځکه ورکړېده.ايا زه (کولای سم) هغه محکمې ته راکش کړم؟"

دسترې محکمې دعالي شوری غړي قاضي بهاءالدين بهاء اريانا تلويزيون ته په ۲ جولای ۲۰۰۸ م وويل چې د حکومت ډير وزيران، دهغوی معينان او د دوائرو رئيسان د سترې محکمې لخوا په رشوت او اداري فساد محکوم سويدي خو څوک ئې نسي بنديان کولای. دغسې يو نظام به چې شريعت او قانون يوازې پرکمزوره تطبيق کيږي او زورواکان ترقانون لوړ او سرشاره ګرځي دخلکو اعتماد څنګه خپل کړي؟

د اوضاع ډير څيړونکي پدې عقيده دي چې مخالفين نسې کولای ناټو په زور ماته کړي. خو بيله شکه اداري فساد ، بيعدالتي او قاچاق به ئې حتمي ماتې ته ورټېله کوي او عمر به ئې ورلنډوي.

پنځم سؤال د مخدره موادو د توليد وو.

دغربي نړۍ پاليسيو افغانستان په يوه تارياکي هيواد بدل کړ څو دغرب په بازارو کې د مخدره موادو تقاضا ته جواب وويل سي. دامريکا خارجه وزيره افغانستان يو تارياکي دولت بولي. په افغانستان کې د ترياکو توليد له ۱۸۰ ټنه په ۲۰۰۱ کې چې هغه هم د بدخشان په يوه محدوده ساحه کې کرل کېده و ۲۵۰۰ ټنه ته په ۲۰۰۷ کې ورسيد. اوس تارياک تقريبا ۴۰٪ د افغانستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناخالصو ملي عوايدو (۳،۱بليون ډالر) او د نړۍ د عرضې ۹۳٪ تشکيلوي. ددغو ترياکو بيه په امريکائي بازار کې ۴۳۰ بليون ډالره ده چې افغانانو ته يې يوازې ۰،۷٪ (۳ بليون ډالر) رسيږي. متباقي ۴۲۷ بليون ډالره يې د اروپائي او امريکائي سوداګرو په جيبو کې لويږي. څېړونکي پدې عقيده دي چې مخدره مواد، د حکومت اداري فساد، د مخالفينو فعاليت، برمته نيول او په بيلو شکلونو د خلکو تهديد، ددولت په اداري دستګاه کې دزورواکانو نفوذ او جنايتونه دا ټول يوله بله ټينګې اړيکې سره لري. د مخدره موادو کاروبارکونکو ددولت په اداري، مالي او عدلي نظام، انکشافي پلانونو، حکومتدارۍ او اعمار مجدد کې کافي نفوذ کړيدی. د مخدره موادو په پيسو او دغرب په ملاتړ، زورواکان شخصي مليشې ساتي او ددولت د قانون جوړولو او تطبيق کولو ارګانونو ته اوامر صادروي. په تيرو څو کالو کی د مخدره موادو د کښت او قاچاق د له منځه وړلو لپاره ټول پلانونه او فعاليتونه ناکام سويدي. د سينلس مؤسسه ادعاء کوي چې امريکا او نړيوال د مخدره موادو د کښت او قاچاق په مخنيوي کې ناکام دي. افغانانو ته کار او دعائدو کومه بله منبع نسته نو ځکه مجبور دي ترياک وکري. د بلخ والي عطاء محمد نور د اريانا تلويزيون سره په ۲ جولای ۲۰۰۸ م په يوه مرکه کې وويل چې نړيواله ټولنه او دکابل په حکومت کې مؤثرې حلقې په افغانستان کې د ترياک کښت تشويقوي.

د ۲۰۰۷ م کال د اپريل په سر کې زه (ددې کتاب ليکونکی) وطن ته تللی وم او هلته می ددې ټولو عناصرو ائتلاف خپله وليد. په کوئټه کې مدرسې خالي وې او ټول طالبان افغانستان ته د کوکنارو د نېښ وهلو لپاره تللي وه دا ځکه له قديمه نېښ وهل د طالبانو کار دی. په افغانستان کې عسکرو او ددولت کم رتبه مامورينو هم د سهار لخوا تر رسمياتو د مخه نېښ واهه دا ځکه معاشونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئي کم وه او د ترياکو په کښت کې يې ديوې مياشتې په خوارۍ د ټول کال د دولت معاش برابرولای سوای. د طالبانو قوماندانانو خپل زکات ځينې اخيست. د دولت اکثره عالي رتبه مامورينو يا پخپلو ځمکو خاشخاش کرلي وه او که ئې ځمکه نه وه بيا دوظيفې ترڅنګ د ترياکو په تجارت مصروف وو. د داخلي او خارجي قاچاقبرانو خو پدا زندګي وه او حتی خارجي عسکر هم د دغه سخي بوټي څخه بې برخې نه وه. پدې ډول خاشخاشو خپل د کرم سايه پر ټولو غوړولې وه او دوست او دښمن يې په يو سنګرکی سره کښېنولی او يو وسيع ائتلاف ئې په جوړ کړی وو. که دولت يا ناټو د ترياکو دله منځه وړلو لپاره کومه عملي هڅه کړې وای نو ټولو به ئې په ګډه مقابله کړې وای چې دا د کابل دولت ته يو لوی ګواښ کيدای سوای چې نه کرزي غوښت، نه امريکايانو او نه ناټو. ازادي راديو ته په ۱۲ نومبر ۲۰۰۷ م يو بزګر وويل چې ما ته يو قوماندان چې په پارلمان کې ديو وکيل ملاتړ ورسره دی وويل چې که غواړې ترياک دی مات نسي نو پيسه به راکوې. د کوکنارو د توليد د کنترول او هم په دولت کې د اداري فساد د مخنيوي لپاره نه يوازې د حکومت او د هغه د بهرني ملاتړو ترمنځ مشترکه ستراتيژي نسته بلکه کومه يوه چې سته هغه ددې دواړو ادامه او تقويه ده. د امريکا او ناټو په نظر اول بايد طالبان مات سي او وروسته بيا ترياکو او اداري فساد ته توجه وسي خو زه وايم دا وروستۍ دواړه داسې لوئې بلاوې دي چې هم به افغانان وخوري او هم به اشغالګران. پخپله په افغان دولت کې هم د ترياکو د کښت د مخنيوي پر سر ګډ موقف نسته. يو شمير مامورين وايي چې څرنګه چې په تيرو ديرشو کلونو کې جنګونو د بزګرانو د اوبولګولو نظام خراب کړيدی، د غنمو او پنبې اصلاح سوی تخم نلري، کيمياوي سره نه وررسيږي او په اسانه شرايطو د کښت لپاره پور نه ورپيدا کيږي نو ځکه بزګران مجبور دي چې ترياک وکري. دنيا بايد مرسته وکړي چې د بزګرانو دغه مشروع غوښتنې ترسره سي. خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني بيا حتى د وزيرانو په سويه وائي چې نه، خاشخاش خلک له مجبوريت اوغريبۍ نه کري بلکه ډيرې پيسې جوړوي. همدا راز، حامد کرزی دخاشخاشو پرکښت د هوا له لارې دزهرياتو دپاشلو شديد مخالف دی خو لومړی مرستيال يې بيا په شدت طرفدار دی.

دامريکا په خارجه وزارت کې دافغانستان لپاره دترياک دکنترول پخوانۍ لوی مسؤل تامس شوئج دنيويارک ټايمز سره په يوه مرکه کې (۲۷ جولای ۲۰۰۸) وئيلي دي چې په افغانستان کې دتارياک دکښت دملاتړ په منظور دافغان دولت دلوړپوړو فاسدو چارواکو، ډارنو اروپائيانو، دپنتاګون تنګنظرو فوجيانو او طالبانو يو نامطلوب ائتلاف جوړ دی. او ترڅو دا ائتلاف وي دا بوټی به غوړيدلی پاته وي. ناټو او زموږ وزارت دفاع د کوکنارو پرضد د عملي اقدام مخالف دي؛ برتانويانو په هيلمند کې خلکو ته ويلي دي چې دوی په تارياکو غرض نلري. افغان حکومت وايي چې بزګران خاشخاش له غريبۍ کري خو ملل متحد بيا وايي چې نه دا کار له مستۍ کوي. پدې ډول دتارياکو دکښت دمخنيوي لپاره هيڅ مشترکه ستراتيژي نسته. دامريکا ددفاع وزير رابرت ګېټس وکانګرس ته په ډسمبر ۲۰۰۷ م کې وويل چې موږ په افغانستان کې دکوکنارو د له منځه وړلو لپاره واضحه ستراتيژي نلرو. تامس شوئج وائي چې که طالبان لدې کښته ګټه اخلي نو کرزی او دولت يې هم ډيره اخلي. دکرزي په حکومت کې بيساری اداري فساد ددې سبب سوی چې قاچاقبران په ازاده خپل کار وکړي او که احياناً ونيول سي رشوت ورکوي او خوشی کيږي. عبدالجبارثابت ماته ويليدي چې ما دشلو لوړپوړو چارواکو نومان چې د مخدراتو کاروبار کوي او په اداري فساد اخته دي کرزي ته ورکړل چې بايد تعقيب سي خو زه هغه لدې کاره منع

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرم. د سنډې ټایمز په حواله (۲ سپتمبر ۲۰۰۸) دیوه والی له کوره نهه ټنه تارياک راوايستل سول خو چا ترخه خبره هم ورته ونکړه.

خاشخاش د افغانستان په ځینو برخو کې لکه بدخشان، ننګرهار او هیلمند ترانقلاب پخوا هم کرل کیده خو البته په ډېره لږه پېمانه. مثلاً په ۱۹۷۵ م کې په هیلمند کې ۲۲ ټنه تارياک اخیستل سویوه او په ۲۰۰۷ م کي ۲۵۰۰ ټنه. پخوا بهرته د تارياکو د قاچاق یوازنی لار ایران وو چې زموږ د غربي سرحداتو څخه او یا د پاکستان له لارې ایران ته او له هغه ځایه یوروپ او امریکا ته تلل. دلومړي ځل لپاره وشمال ته د ترياک د قاچاق لار روسانو د افغانستان د اشغال په وختکی خلاصه کړه. کله چې روسانو پر افغانستان یرغل وکړ او پخلاف يې د افغانانو مقاومت شدید سو. نو د مقاومت د ځپلو، د خلکو د خپلولو او خپل ګوډاګي حکومت ته د وسیع حمایت د حاصلولو په منظور به دوی ترخپل کنترول لاندې سیمو کې د خاشخاش کرل نه منع کول. روسانو به خپلو وفادارو ملېشه قوماندانو ته د خاشخاش کرلو او عالي رتبه مامورينو ته د مخدراتو د قاچاق امتیاز ورکاوه. مجاهدینو هم د تارياک کرل نه منع کول د ا ځکه دوی دولت نه وو او دا یې د ځان مکلفیت نه باله. له بلې خوا روسانو ددې لپاره چې خپل عسکر په افغانستان کې خوښ وساتي د نشئي موادو پر نه استعمال او د دوی لخوا ئې پر نه وړلو ټینګار نه کاوه. د روسیې د عسکرو به په افغانستان کې نشه او بې بندوباره ژوند وو او چې کله به يې وخت پوره سو او کورته به تلل نو د ځان سره به يې څه مخدرات هم وړل. هغه به په دننه روسیه کې ښه پیسه ورجوړه کړه او دوی او کورنۍ به يې خوښ سول. روسانو غوښته چې خپل عسکر لدغه لارې وافغانستان ته په تللو تشويق کړي. پدې ډول روسانو د خپلو عسکرو لخوا د مخدره موادو پر وړلو سترګې پټولې. روسي عسکر په عسکري الوتکو کې تلل او نه تلاشي کیدل او تقریبا په ازاده او اطمنان ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

داکاروبـار کـاوه. پـدې ډول دافغانسـتان پـه تـاریخ کـې د تاریـاکو دقاچـاق لار وشـمال تـه روسـانو خلاصـه کـړه او تراوسـه دا لار ښـه فعالـه ده. لـه افغانسـتانه د روسـانو دوتلوځخـه تراوسـه د افغانسـتان سـره د تاجکسـتان پرسـرحد لـس زره روسـي عسـکر پراتـه دي او ډېـر واره روسـي عسـکر حتـی جنـرالان یـې دمخـدره مـوادو پـه قاچـاق تـورن سـویدی. همـدا تـور اوس افغانـان پـر امریکـا او نـاټو او دهغـو پرعسـکرو لګـوي چـې دروسـانو پرپلـه روان دي. ملـل متحـد هـم وایـي چـې لـه تاریاکـه دهیروئینـو دجوړولـو فـابریکې پـه افغانسـتان کـې بهرنیـان چلـوي او ضـروري کیمیـاوي مـواد یـې لـه بهـره ورتـه راځـي خـو مـخ یـې نـه نیـول کیـږي (اریانـا تلویزیون ۲۸ جولای ۲۰۰۸).

شپږم سؤال په افغانستان کې د بهرنیو مرستو د مؤثریت وو.

د جرمنـي دبـون پـه کنفـرانس کـې د غـرب ظـاهراً تـلاش دا وو چـې افغانسـتان داسـې یوحالـت تـه راولـي چـې بیـا د تروریـزم د تربیـې مرکـز نـه وي نوځکـه یـې د اساسـي قـانون، انتخابـاتو او د قضـاء داصـلاح لپـاره یـو پروګـرام تصـویب کـړ. او کابـل تـه یـې نړیـوال فـوج د کابـل دحکومـت د سـاتلو او ددغـه پروګـرام دعملـي کولـو لپـاره واسـتاوه. پـه غیرنظـامي برخـه کـې د بـون دکنفـرانس غوښـتنه داوه چـې افغانسـتان یـو مسـتقر هیـواد وي چـې دګاونـډیو سره پـه سـوله کـې ژونـد وکـړي، دخلکـو نماینـده حکومـت ولـري، مـؤثر فـوج ولـري، ټـول مهـاجر بیرتـه خپـل هیـواد تـه سـتانه سـي، هیـواد بیـا ابـاد او اقتصـادي وده یـې یقینـي سـي. داقـرارداد د ملګروملتـو دمؤسسـې دامنیـت شـوری پخپـل ۱۳۸۲ مـه پریکـړه کې هم تائید کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په ځير وکتل سي پسله تقريباً اته کاله نړيوالو خپلې کړې وعدې ډېرې لږې پوره کړېدي. تراوسه تر اتلس بليون ډالره ډير افغانستان ته د بيا ابادېدو لپاره راغليدي. خو ډير لږ يې خلکوته رسيدلي او د هغوی په روزمره ژوند کې ئې ډير کم مثبت تغيير راوستی دی. البته دديرش کالو خرابۍ په ۷ کالو کې ټول نسي سميدای خو د افغانانو غوښتنې ډېرې ساده، بسيطې خو واقعي وې يعنې د ژوند د لومړنيو ضروورياتو درلودل. حکومت او نړيوالو نه يوازې د افغانانو سره ددغو بسيطو غوښتنو په پوره کيدو کې مرسته ونکړه بلکه ددغو بسيطو او لومړنيو غوښتنو دزيربناء د ترميم لپاره يې هم ډير لږ کار وکړ. که څه هم نړيوالو په افغانستان کې په ځينو ساحو کې څه سياسي برياوې درلودليدي لکه دجمهوري رياست، ولسي جرګې، ولايتي جرګو انتخابات، تعليم او تربيه، مخابرات، نشرات، فوج، پوليس، قضاء، روغتيا او دکليو پراختيا خو غير مؤثر او فاسد حکومت، ډيره بيکاري، په بهرنيو مرستو لګولو کې تشتت او فساد، د ناټو پر ښه نيت شک او عدم همږغي دغه برياوې خنثی کړيدي. حتی باخبره منابع پدې عقيده دي چې امريکا او انګليستان ترجنګ وروسته افغانستان لپاره هيڅ ستراتيجي نه درلوده. دانګليستان صدراعظم توني بلير پر افغانستان پر ۷-اکتوبر ۲۰۰۱ دحملې امر وکړ بيله دې چې دخپلې کابينې له نژدې وزيرانو سره مسئله جدي مطرح کړي (جان کيمپنر، ص ۱۲۹). دملګرو ملتو دمؤسسې دمسؤلينو په قول په بون کې (له يوې خوا) دملګرو ملتو اداره بيوا که وه (اوله بلې خوا امريکايانو دا سې استعمال کړه چې اصولي کردار يې ادا نکړای سوای). شپږمياشتی وروسته دا اضطراري لويې جرګې په وختکې يې هم ونکړای سوای چې کابل دبون دفيصلې مطابق له شخصي مليشو پاک کړي. دامريکا دوخت دجنګ وزير (دونالډ رمزفيلډ) دشمال ائتلاف په لاس دطالبانو وژلوته دومره اړم وو چې نه يې غوښتل دغه مليشې مهار او ددولت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاسي پروسه کې منسجم سي. ایساف پر دغو ملیشو واک نه درلود بلکه موازي یې کار ورسره کاوه. ایساف، دولت له سقوط او حملې ساتي خو د ملیشو دظلم، تجاوز او جنګي جرائمو مخ یې نه نیوی. رمزفیلډ پرې ټینګار کاوه چې ایساف خپل تسلط پرټول افغانستان خپور کړي بلکه اجازه یې ورکړه چې ملیشې ددولت پر امنیتي اورګانونو، دولتي دارائي ګانو او ګمرکاتو کنترول پیدا کړي. نړیوالې ټولنې هم بیله دې چې دافغان حکومت جوړولو، پلان او ترجیحاتو ته صبر وکړي دخپلو اِن جي أو ګانو او قراردادیانو په لاسونو دزرو ملیونو ډالرو مصرفول په موهومي سنجش پیل کړل. په نتیجه کې نه یوازې عادي افغانان بلکه د ناټو د هیوادو مهم سیاسي و نظامي مقامات لکه د انګلیستان پخوانی سفیر، د امریکا جنرال جیمز جونز، اروپائي اتحادیه، سینلس او ډیر نور نړیوال کارپوه شخصیتونه او اداري په افغانستان کې د نړیوالو او د کابل د حکومت په کړو اجراآتو قانع نه دي. حتی دافغانستان دجمهور رئیس لومړی مرستیال احمد ضیاء مسعود پخپل کلي پنجشیر کې وویل (۱۲ فبروري ۲۰۰۹) چې: "اوسنی حکومت ناکام او له درغلیو ډک دی، ممکن کرزی په راتلونکو انتخاباتو کې دځان په ګټه کار وکړي او د جوزا له لومړۍ نیټې وروسته باید لنډمهاله اداره واک په لاس کې واخلي."

افغانستان یو زراعتي هیواد او اقتصادي ئې پرهمدې سکتور ولاړ دی. د تقریباً ۸ کالو په موده کې نه داوبو یو ضروري بند جوړ سو او نه یوه مهمه ویاله او کانال پاک او یا ترمیم سو او نه یوه غټه کارخانه جوړه یا حتی ترمیم سوه. یوازې یوځو وړې پروژې د پي ار تي لخوا تر لاس لاندې نیول سوي چې د هغو هدف هم د پروژو تر نامه لاندې په طالبانو پسې کتل دي. افغاني بزګرانو ته ډیر کم د کرنې تخم او وسایل او حتی زراعتي او مالداري پور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکول سویدی چې دا خپله و خاشخاش کرلو ته موقع ورکول دي. څرنګه چې کرنې او مالداری په افغانستان کې په تیرو ۳۰ کلونو کې سخته صدمه لیدلې ده د نړیوالې ټولنې څخه دا توقع وه او ورته ښه فرصت وو چې صنعت یې تقویه کړی وای. د ارزانه او خواریکښ کارګر شتون له یوې خوا او د افغانستان جغرافیائي موقعیت له بلې خوا چې د مرکزي اسیا ، جنوبي اسیا ، غربي اسیا او خلیج په منځکې پروت دی خارجي پانګوال ښه تشویقولای سوای. خو داکار ونسو. افغانستان د یو غرني هیواد په توګه چې ډېرې پاکې اوبه یې په هره دره کې سته او ډیرځایونه د برېښنا لوی او واړه بندونه جوړیدای سي او ترخپل ضرورت زیاته برېښنا بهرته صادرولای سي اوس د برېښنا له نعمته محروم دی او له بهره ئې واردوي. حتی همدا پسله اته کاله د زرو ملیونو ډالرو دراتوئیدو او د بهرنیانو د بیساري حضور سره سره د کابل د ښار د اوسیدونکو نیمائي برېښنا نلري. په لویه کچه بیکاري، د بیا ابادیدو د عملیې سوکه والی، د حکومت بېعد التیو او د ناټو بمباریو خلک اړ کړیدي چې یا پاکستان یا ایران ته کډه وکړي او یا دځان د حمایت او امرار معیشت لپاره د زورواکانو او یا طالبانو سره یوځای سي. د بهرنیو مرستو د غسې عدم مؤثریت د دولت مشروعیت ته هم لویه صدمه رسولیده.

سینلس چې د امنیت او پالیسۍ په چارو کې پاریس میشته یوه نړیواله مشورتي اداره ده پخپل وروستي راپور کې لیکي چې کابل او نړیوالې ټولنې د افغانستان د اعمار مجدد مکررې وعدې د افغانانو سره تر سره نکړې. ډېر افغانان خپل په ژوند کې څه مثبت بدلون نه ویني بلکه ژوند یې ترپخوا خراب سویدی. خلک سؤال کوي چې بلیونونه ډالره چې په افغانستان کې مصرف سویدي چیرې تللي دي. له بداېو هیوادو څخه افغانستان ته تللې مرستې غیرمنسجمې، غیر مؤثرې او ضائع سویدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان اوس د استدلال په یوه داسې دائره کې راګیر دی چې امریکا او ناټو وائي امنیت د کار او پرمختګ لپاره شرط دی. خو ډیر افغانان پدې عقیده دي چې کار، بیا ودانول او پرمختګ په افغانستان کې امنیت راوستلای سي. که عامو خلکو ته کار پیدا، بیا ودانول پیل او انکشاف یقیني سي د خلکو اعتماد به پرحکومت اعاده او په ملاتړ به یې راووزي. څوک به بیا خپل نازولي زوی یو فاسق او ظالم جنګسالار ته نه سپاري او دهغه دا اقتدار او حرص لپاره به خپل اولاد نه قربانوي. دوی به نه یوازې بیا دمخالفینو سره مرسته ونکړي بلکه هغوی به پخپلو سیمو کې دحکومت ضد عملیاتو ته پرینږدي. چریکي جنګ بې دولس له ملاتړه ممکن ندی؛ که ولس خپل سي چریکي جنګ به څنګه ادامه پیدا کړي او بریالی سي؟

اووم سؤال د افغانانو د اقتصادي حالت دځرنګوالی وو.

اصلي امنیت د خلکو د زړونو په لاسته راوړو کې دی. که څوک په افغانستان کې امینت، دموکراسي، پرمختګ او سوکالي غواړي نو باید په اقتصادي ساحه کې کامیاب کار وکړي. تجربې ښوولېده چې په افغانستان کې زور او نظامي عملیات ندي بریالي سوي. دلته سکندر خپل سرزوره سر خوړلی دی، دانګریزانو پزه چې پرپاچاهي یې لمر نه ډوبیدی سولیدلې ده، سورلښکر چې ددنیا دتسخیر خوبونه یې لیدل شرمیدلی دی او داده امریکا ورپسې روانه ده. راسئ سرچپه ئې عملي کړو چې دټولو پکښې خیر وي او هغه دا چې سیاسي حل ته موقع ورکړو او دهیواد اقتصادي بیا رغونه وکړو او پدې ډول امنیت په ښکیلاک او زبیښاک کې نه بلکه د خلکو په رضائیت او اقتصادي سوکالۍ کې وپلټو. دا ځکه د افغانستان بحران تر ډیره حده سیاسي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

سازماني او اقتصادي دی نه نظامي. تر يولک زيات داخلي او خارجي لښکرو چې د عصر په ټولو پرمخ تللو وسلو مجهز دي او بيله اټومه د هيڅ ډول تخريبي وسلې د استعمال څخه يې دريغ هم ندی کړی اتوکالو کې ونکړای سوه په افغانستان کې امن قائم کړي او ورځ په ورځ اوضاع شوړيږي دا ښئي چې د افغانستان بحران په زور نه بلکه په اقتصادي او سياسي رغاوي حل کيدای سي.

سره لدې چې ډېر غربي ستراتيجستان ښائي موافق نه وي خو زموږ باور دادی چې په افغانستان کې بيکاري او بغاوت مستقيماً سره متناسب دي. که خلکو ته کار پيدا سي او ولس په يو ګوله موړ سي دا به د حکومت اعتبار ډير او هغه ته به مشروعيت وروبخښي. خلکو ته کار پيدا کيده به د زورواکانو زور او به کړي او ډير لږ خلک به وي چې د يو جنايتکار او جنګسالار توپک په غاړه کې واچوي او دده لپاره خپل هيوادوال مړه کړي او يا ځان قربان کړي. څوک چې ډير مجبور نه وي په اسانه نه حاضريږي چې ځان مړ، مور بوره او خپل اولاد يتيمان کړي. د کسب و کار موجوديت د غه مجبوريت له منځه وړي. د کابل حکومت او نړيواله ټولنه پدې کې ناکام سويدي چې عامو خلکو ته د کار زمينه مساعده کړي، مالي او پولي پاړسوب کښته، کرائې او نرخونه کنترول او د خوار او بډای ترمنځ د ژوند د سطح تفاوت کم کړي. همدا راز دوی بريالي نسول چې په اصطلاح د خارجي متخصصينو لښکر راکم او په زرو د چور اِن جي أو ګانې تر کنترول لاندې راولي. دوی ونه توانيدل چې د مليارډونو ډالرو او د خارجي ماهرانو د يو لوی فوج په درلودلو سره بيا هم د خلکو پر ژوند يو مثبت اثر وکړي. دغه نامطلوب حالت، د بيکارانو يو لوی لښکر د دولت او خارجيانو څخه دخوابدو کسانو او مخالفينو سره يوځای کړيدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره چې د کابل حکومت ته مشروعیت او پراخ ملاتړ ترلاسه کړي، د حکومت بهرنيي ملاتړو په بهر کې افغان مهاجرين پخپلو غوړو وعدو وهڅول چې خپل وطن ته ستانه سي. د دغه نړيوال پراخ تشويق په اساس مليونونه افغان مهاجرين له پاکستان، ايران او نورو هيوادو څخه افغانستان ته ستانه سول بيله دی چې نړيوالو په افغانستان کې ددوی د کور او کار غم خوړلی وي. تيرو ديرشو کلونو جنګونو او مهاجرت دهغوی کورونه پخپلو سيمو کې خراب، کښت و کروندې ويجاړې او کاروبار مختل کړيدی او دراستنيدو پروخت هم چا مرسته ورسره ونکړه نو له ناچاره يې لويو ښاروته دډالرو دباران او د کار دپيدا کيدو په هيله مخه کړه. په لويو ښارو، خصوصاً کابل کې، دنفوس دغه زيات تراکم او پراخې بيکاری د حکومت پر کمزورو اوږو يوبل درونند پيټی ور زيات کړ او ددولت اقتصادي، چاپيريال، ټولنيزې او سياسي ستونزې يې نورې هم وردېرې او حادې کړې.

امريکايانو، د ايران څخه په افغانستان او عراق کې دهمکاری په طمع دنفت وغاز دپايپلائن او تجارتي لارو د جوړولو هغه پروژه وځنډول کومه چې به له ترکمنستانه پاکستان ته دافغانستان له لارې تلل او د مرکزي اسيا انرژي ئې جنوبي اسيا او غربي نړی ته رسول. ايران تل ددغه پروژې مخالفت کړيدی او دنورو علتونو وځنګته پدغه سيمه کې دجنګ داور د بليدو يو مهم عامل هم ايران دی. ايران غواړي د افغانستان په غرب او جنوب غرب کې دعدم امنيت له لارې دا پروژه عملي نسي او په عوض کې دايران په خاوره کې دغه لارې تيرې سي. دغه پروژه که عملي سي دکاله ۳۰۰ مليونه ډالره دافغانستان دولت ته ماليه ورکوي، ترلس زره ډيرو افغانانو ته کار پيدا کوي، او په لارکې پرتو کليو او ښاروته ډير ارزانه برېښنا او غاز ورکوي. دا پروژه دجنوبي اسيا او مرکزي اسيا ترمنځ تجارت تقويه کوي او په افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

عموماً او غربي سيموكې خصوصاً يو ډير اقتصادي تحول راولي؛ ترانسپورت تقويه کيږي او دلارې په اوږدو کې ورکشاپونه، رستورانونه، هوټلونه، بازارونه او نورمرستندويه اقتصادي فعاليتونه رامنځته کيږي. مهمه سياسي ګټه به ئې دا وي لکه اوس چې افغانستان ګاونډيانو ته اړ دی ددې پروژې په عملي کېدو سره به ګاونډيان هم افغانستان ته اړ سي؛ افغانستان به ورته مهم سي او ددغه هيواد ثبات او استقرار به پخپله ګټه وبولي. همداراز، څرنګه چې افغانستان يوغرنی هيواد او ډيری اوبه او دبرېښنا دتوليد ډير امکانات لري توقع وه چې امريکا او نړيواله ټولنه به مرسته وکړي چې داوبو بندونه جوړ سي. ددغو بندونو څخه دويالو پذريعه لامزروع مځکې او دبنتونه اوبه سي او خلک به دترياک پرځای نور مشروع کښتونه ولري. خو دا مهمې پروژې چې سروې ګانې يې دثور ترکودتا دمخه د داؤدخان په وختکې تکميل سوې وې تېر اته کاله دپيسو، متخصصينو او نړيوال حضور سره سره جوړې نسوې او افغانستان ددې پرځای چې برېښنا ئې صادره کړې وای اوس له بهره برېښنا واردوي. او ددې علت دادی چې په دغه مورد کې سياسي اراده نسته. امريکايان دپښتنو په سيمو کې چې ايران او پاکستان ته خرمه دي جنګ ته ضرورت لري څو له يوې خوا ايران خوښ وساتي چې دپايپلائن پروژه پاته سوه، دوهم دخپلو اوږدمهاليو اهدافو لپاره پر پاکستان فشار ډېر کړي او دريم په سيمه کې خپل حضور توجيه کړي. برعکس، امريکايان ددې لپاره چې په مرکزي اسيا کې خپلې منګلې مضبوطې بنخې کړي په شمال دافغانستان کې و امن ته ضرورت لري. همداراز، امريکا ددې لپاره چې دافغانستان شمالي ګاونډي هيوادونه خوښ وساتي ترڅو په نوموړو هيوادو کې په اسانۍ کار وکړي نو په افغانستان کې هغوی ته سياسي، فرهنګي، او تجارتي امتيازات ورکوي او دافغانستان شمالي برخې دهغوی د نفوذ په ساحه کې قبلوي. امريکا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړیوال بانکونه کوښښ کوي چې د افغانستان په عوض کې د قرغزستان په شمول زمونږ په شمالي ګاونډیو هیوادونوکې داوبو بندونه او برېښنا کوټونه جوړ کړي او د هغو ځخه تولید سوې برېښنا د افغانستان له لارې و پاکستان ته انتقال کړي. په لار کې به پرمونږ هم برېښنا خرڅوي او پدې ډول به زمونږ منابع او ظرفیتونه راکد پاتیږي.

ناټو او د کابل د حکومت اقتصادي ماهرینو د غربي نړۍ د اقتصادي نظام په راکاپي کولو سره په افغانستان کې د ازاد بازار اقتصاد پلی کړ، دولتي سکتورونو ته یې نه یوازې توجه ونکړه بلکه هغه یې پر جنګسالارانو او متنفذو اشخاصو وپلورل. لکه دیو سیاسي نظام وارډیدل چې خراب عواقب لري داسې د اقتصادي نظام کاپي او بېفکره پلی کول هم نامطوب نتائج منځته راوړي. ناټو او د کابل حکومت ډیر معدود داسې اقتصادپوهان لري چې دافغانستان د ټولنیز او کلتوري جوړښت سره بلد دي څو توانیدلي وای چې غربي اقتصادي تجربې یې د خپل هیواد د شرایطو سره سازګارې کړي وای. ددوی ډیرئ په غرب کې لوی او تربیه سویدي او یوازې په دا پوهیږي چې څنګه هغه څه چې یې په غرب کې لیدلي دي کاپي او په افغانستان کې پلی کړي. دوی ددې توان نلري چې په بهر کې لاسته راوړې پوهه دافغانستان د شرایطو سره منطبق کړي. ماته یو افغان ځوان معلوم دی چې امریکا کې پیدا او ۱۲ کاله ښوونځی یې هلته په تکلیف ویلې دی. پخوا یې افغانستان هیڅ نه وو لیدلی خو اوس دا څو کاله په افغانستان کې دیو ډیر مهم وزارت مشاور دی او په ډالرو ډېر لوړ معاش اخلي. د نظام او سړیو داډول واردات به څه نتیجه ورکړي؟ په غرب کې دازاد بازار اقتصادي نظام لکه څنګه چې ادم سمیت او جان کینز ویلي وه اوس نسته او غربي دولتونه خپلو بزګرانو ته سبسیډي (توپیري مرستې) ورکوي او دبانکونو او نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي سکتورونو د استقرار او ودې په منظور مداخلې کوي خو په افغانستان کې بيا هغه ازاد بازار غواړي کوم چې خپله يې نلري. دوی غواړي افغانستان بې ور او ديوال وي چې هرڅه څوک ورته راوړي او يا ئې ځينې وباسی مخ يې څوک ونه نيسي. په افغانستان کې د ازاد بازار د اقتصاد ودې ته ضرورت دی خو دې مرحلې ته تر رسيدو د مخه د دولت فرض دي چې د يوه باثبات اقتصادي نظام او دوامداره متوازنې اقتصادي ودې لپاره ځينې سکتورونه پخپل لاس کې ولري، ځينې نور تر خپل نظر لاندې وساتي او ځينې خلکو ته وسپاري. دا د دولت وظيفه ده چې يو اقتصادي پلان جوړ کړي چې کوم اقتصادي فعاليتونه به دولت کوي او کوم به شخصي تشبثاتو ته پريږدي. حکومت بايد ځينې اقتصادي سکتورونه او شخصي تشبثات د خارجي بازارونو له تهاجمه وساتي.

د مخدره موادو پر بهرنۍ مافيا سربيره، بهرنيو مشاورينو، متخصصينو، إن جي أو ګانو او قراردادیانو هم چې د هغوی مسلکي پوهه، د پروژو مؤلديت او مفديت او روڼ حساب ورکول ترجدي شک او پوښتنې لاندې دي د افغانستان پر اقتصاد يرغل کړيدی. لکه څنګه چې د ناټو عسکر ازادانه هرڅوک نيولای سي، بندي کولای سي، وژلای او بمباردکولای سي همداراز د خارجي مشاورينو، متخصصينو، إن جي أو ګانو او قراردادیانو لښکر ازادي لري چې د افغانستان د اقتصاد هره برخه چې وغواړي ګوډه، فلج او يا مړه کړي. لکه فاحشې ښځې او دعيسائيت مبلغين چې په زرو د حکومت له اجازې او خبر پرته افغانستان ته ځي او راځي او په ډاډه زړه خپل کار کوي، دا ډول خارجي مشاورين او إن جي أو ګانې هم د حکومت له علم او چوکاټه بهر چيرې چې يې زړه غواړي او ګټه يې ايجابوي فعاليت کوي. بې مالکه ملک په لاس ورغلی دی. په افغانستان کې تقريباً ۲۲۰۰ إن جي أو ګانې کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي او له خارجي مرسته کونکو هیوادو څخه مالي مرستې اخلي. ددوی کارونو چنداني ملموسه نتیجه نده ورکړې او نه څوک سر پسې ګرځوي، پداسې حال کې چې همدا مرسته کونکي پخپلو هیوادو کې د خپلو خلکو سره د یوه یوه پول (سینټ ، پینس) حساب کوي. د افغانستان د مالیې وزیر انوارالحق احدي داریانا تلویزیون سره په یوه مرکه کې چې په ۵ مئ ۲۰۰۸ م خپره سوه شکایت وکړ چې "مرسته کونکي هیوادونه دوه پر درې برخه مرستې خپل مربوط إن جي أو ګانو ته رأساً ورکوي او موږ نه په خبریږو او نه پوهیږو چې څومره او چېرې مصرف سویدي؟ موږ نه پوهیږو څونه کار سویدی او څونه نور پکار دی او چیرې په کار دی؟ په حقیقت کې دوی خپلې مرستې په یو اوبل شکل بیرته وړي. همدا راز، ددوی کار ډیر قیمتي او بیله روښې حسابدهي دی. مثلاً دوی یو کیلومتر سرک په یو ملیون ډالره جوړوي هغه هم سم نه. پداسې حال کې چې موږ تردغه ښه کار ددوی د مصرف په دریمه کولای سو". دا قابل فهم ده چې د افغان حکومت د اقتصادي ادارو کاري ظرفیت په اول سر کې کم وو او بهرنی مرستې ته ئې ضرورت درلود خو تر اته کلو وروسته د بهبود توقع وه او دا غیرقابل قبول ده چې اوس هم خارجي مرستې د حکومت تر چوکات بهر د خارجیانو په لاس مصرف کیږي. پداسې حال کې چې د بهرنیو مرستو مصرف د دواړو اړخونو ترمنځ باهمي همکاري غواړي. دغه استثماري یرغل دافغان دولت اقتصادي ادارې سختې کمزورې کړیدي. په إن جي أو ګانو کې اوچتو معاشونو ددولتي ادارو څخه د پوهو او مسلکي کسانو فرار ته لار هواره کړیده او دولت یې د فني پرسونل په قلت او د کاري ظرفیت په مزید کموالي مواجه کړیدی. لکه څنګه چې به خارجي فوجونو ته په افغانستان کې تل ضرورت وي، اشغال ګرانو اقتصادي فضاء داسې راوستلېده چې همداسې به د کابل حکومت خارجي ماهرانو ته تل اړ وي. نتیجه به ئې داوي چې ښاغلی احدي (د انګلستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فاینن‌شلټایمز په نقل قول) اعتراف کوي چې مورږ د نړیوال پولي سازمان هغه غوښتنه پوره نکړای سوای چې ویلي یې وه چې افغانستان به د خپلې بودجې ۸٪ د داخلي عوایدو څخه پوره کوي. تاسې وګورئ، د کابل د حکومت کاري ظرفیت تر دې حده کمزوری دی چې تر ۱۵ ملیونه ډالره په ډیر مصرف او درې کاله مسلسل کار یې دد اسې انکشافي پلان خاکه جوړه نکړای سوای چې نړیوال بانک او نورو مرسته کونکو ته د منلو وړ وي. د احدي په قول نړیوال پولي سازمان د کابل د غه پلان د بیا غور لپاره مسترد کړ. که د کابل حکومت د غربي نړۍ عمیل او لاسپوڅی نه وای د دغه بیا غور موقع ئې هم نه ورکول.

د کابل د برېښنا رئیس انجنیر محمد سرور صدیقي اریانا تلویزیون ته په ۲ جولای ۲۰۰۸ م وویل چې "د کابل د ښار یوازې په سلو کې ۲۵ کورونه نوبتي برېښنا لري." پسله اته کاله حکومت د زرو ملیونو ډالرو په مصرف یوازې د کابل هغو سیموته برېښنا تهیه کړیده او هغه هم نوبتي چې هلته خارجیان او د حکومت غټان پراته دي.

افغانستان یو زراعتي هیواد او اقتصاد یې هم تر اتیا په سلو کې پر همدغه سکتور ولاړ دی. خو د اکسفام په قول د غه مهم سکتور تراوسه د ۱۲۰۰۰ ملیونو ډالرو څخه فقط ۴۰۰ ملیونه ډالره ترلاسه کړیدي. دا چې د دې مبلغ څخه به څونه بزګرته رسیدلي وي معلومه نده خو دا یقیني ده چې ډیر به کم وي. یوازې امریکا په افغانستان کې سل ملیونه ډالره د ورځې نظامي مصرف لري (واشنګټن پست - ۲۸ جولای ۲۰۰۸). دوی وایي چې مورږ د ورځې ۷ ملیونه ډالره ملکي مصارف لرو چې ډیره برخه یې هغو ولایاتو ته ځي چې دوی عسکر پکښې لري او اکثره د پې ار ټي له لاری لګیږي. په بشري مرستو کې د مرسته کوونکو ترمنځ مفاهمه او تنظیم نسته او ډیر لیدل سویدي چې پر یوه پروژه څو ځایه پیسه اخیستل سوې او څو ځایه خرڅه سویده او پیسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضائع سويدي. اکسفام ادعاء کوي چې مرسته کوونکي پدې کې ناکام سويدي چې لومړی پخپل منځکې او بيا د حکومت سره خپل کارونه همږغي کړي. مرسته کوونکې مؤسسې او هيوادونه يې پدې کې پاته راغليدي چې د خپلو پيسو د مصرف په ځای، مؤثريت او د مرستو د لګولو په ستراتيجۍ پسې وګرځي. په بهرنيو مرستندويه مؤسساتو کې ډير فساد موجود دی. ددې لپاره چې قرارداد ونه پخپلو شرائطو ژر ترلاسه، خپل اداري فساد پټ او ماليه په بډه ووهي خارجي إن جي أو ګانې کوښښ کوي چې په کابل کې يو کمزور، رشوتخور او په اداري فساد کې ډوب حکومت موجود وي. پدې ډول د کابل د حکومت په اداري فساد او کمزورۍ کې د بهرنيو مرستندويانو لوی لاس دی.

دهغه هيواد اقتصاد چې تربهرني اشغال لاندې وي د اشغالګر قوت لخوا داسې تنظيميږي چې پرخپلو پښو ونه دريږي او تل يې پرنورو تکيه او د مرستې لاس يې نوروته اوږد وي. افريقا چې د نړۍ په ټولو قارو کې د طبيعي زېرمو په لحاظ غني ده او په سوو کاله دغربي نړۍ ترتسلط لاندې او سيږي او په سوو زره مليونه ډالره يې د مرستې په نوم پکې مصرف کړيدي، تراوسه يې نه خلک په وچه ډوډۍ ماړه سوه او نه ډموکراسي پکښې راغله بلکه دا مرستې ددوی په ځان ماران دي چې تر ډېره حده ددوی د بې اتفاق کولو او پخپلو منځو کې د قوم، ژبې، سمت، مذهب او نژاد په نوم د جنګولو لپاره استعمال سوي ترڅو استعمارګرته په ډاډه زړه تر ډېره وخته هلته د پاته کيدو فرصت وي. ددغو هيوادونو امنيت، روحي حالت او اقتصاد، استعمارګرو داسې په مهارت ورخراب کړی او په خلکو کې يې خودي او عزت النفس دومره کمزوره کړيدی چې بيله بهرنيانو نور ژوند ورته يوه فاجعه ښکاري. ددوی په منځکې يې دومره موهومه بدبيني پيدا کړې او دومره يې د خلکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصیت ور ذلیل کړیدی چې اکثره تعلیمافته یې وایې که بهرنیان ووزي موږ به سره وخورو او دومره یې اقتصاد ورفلج کړی او پرخارج متکي کړیدی چې وایې که بهرنیان نه وي څه به خورو؟ پدې ډول دوی بهرنیان خپل حافظ وناصر او رزاق ګڼي. په همدغه سیاست بهرنیانو په سوو کاله دوی غلامان ساتلي او ثروتونه یې ورلوټ کړیدي.

استعمارګران پوهیږي چې په یوه ورسته پاته هیواد کې خلک ترهرڅه دمخه واقتصادي مرستوته اړ دي. نوځکه دوی ظاهراً له یوې خوا ډیرې مرستې مستعمره هیواد ته استوي چې خلک ورته خوشبین سي او پخپله خاوره کې داستعمارګر حضور ومني؛ اوله بلې خوا څرنګه چې ددوی اصلي هدف دمستعمره هیواد ابادول ندي نو همدا استول سوې مرستې دخپلو متخصصینو دمعاش او په نورو نومونو بیرته ځیني وړي. البته ددغو مرستو څخه یولږ باید دخپل حضور دتوجیه کولو او دخلکو د خولو دخوږولو لپاره هم ولګوي. د کنیډین پریس په حواله (۲۸مئی۲۰۰۹) افغانستان کې په سلو کې اتیا بهرنۍ مرستې دبهرنیو قراردادیانو له لارې بېرته مرسته کوونکو هیوادونوته ځي پاته شل په سلو کې د اداري فساد ښکار دي او افغان ولس ته ډیر کم شی رسیږي. استعمارګر هغه قصاب ته ورته دی چې دتازه وښو دسته ئې په لاس کې نیولې او پسه ته ئې ښوروي ترڅو په کراره یې دحلالولو ترځایه بوزي. نوموړی پوهیږي چې پسه دده سره پخپله خوښه قصابخانې ته نه ځي نو ځکه واښه ورته ښکاره کوي او احیاناً څه فرصت هم ورکوي چې خوله وروا چوي او څه خوند یې ترخوله سي خو په هیڅ وجه واښه ددې لپاره قصاب په لاس کې ندي نیولي چې وږی پسه یې وخوري او په موړ سي. حتی قصاب دومره په زړه سخت دی چې پسه مسلخ ته دده سره بېله مقاومته ولاړ هم سي هغه په لاس کې نیولي واښه دغه وږي پسه ته نه ورکوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکه په همهغه وښو نور پسونه مسلخ ته رسوي. پدې ډول د وړو او ساده پسو تورنه هیله هغوی د هوښیار قصاب سره د مرګ ځای ته بېله مقاومته بیائې.

اتم سؤال داکثروافغانانو دا وو چې ایا د خارجیانو حضور په افغانستان کې افغانانو ته ګټور دی؟

د بون قرارداد او د ملګروملتو دمؤسسې امنیت شوری په افغانستان کې بهرنی مداخلې اولاسوهنې ته قانوني بڼه ورکړه او د افغانستان راتلونکې ئې چې څرنګه ګاونډیانو ئې او لویو طاقتونو غوښتل ترسیم کړه. د نړی ۳۷ هیوادونو ته یې د ایساف ترنامه لاندې حق ورکړ چې د افغانستان سرنوشت دې دقوې د استعمال په شمول د دوی په لاس کې وي. کوم حکومت چې د بون د کنفرانس په نتیجه کې د افغانانو لپاره جوړ سو په حقیقت کې د ملګروملتو د مؤسسې د پخوانی فیصلې مطابق او د هغه مؤسسې د سرمنشي د پخواني خاص استازي (الأخضر إبراهیمي) په قول د ۲+۲ حکومت وو. دا حکومت باید د افغانستان د ۲ګاونډیو او ۲ لویو طاقتونو (امریکا او روس) دګټو خوندي کوونکی وي. وروسته پردغه فارمولا هندوستان هم ورزیات سو یعنې ۲+۲+۱. دلته دافغانانو ګټوته د اولیت حق ورنکړه سو بلکه دافغانستان حکومت باید د افغانانو تر ګټو د نورو ګټې په افغانستان کې وړاندې وګڼي. نو ځکه تقریبا د هر وزارت یا ولایت مقام دافغانستان ترسرحداتو هاخوا یو ملاتړی لري. دثقه معلوماتو له مخې دولایت له مقام څخه ووزارت ته دیو والي دتبدیلیدو د موافقې پرسر دوې میاشتې امریکایانو د ملل متحد پواسطه دافغانستان د یوګاونډي هیواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره خبرې وکړې څو هغه هیواد دځینو شرایطو په اینښوولو سره د نوموړي کس دتبدیلۍ سره موافقه وکړه. حامد کرزي دجرمني دشپیګل مجلې سره په ۲ مئ ۲۰۰۸ م اعتراف وکړ چې نوموړی دخارجي مرستندویانو بې اجازې ددولت دعالي رتبه مامورینو تقرر او یا عزل نسي کولای. دچا چې عزل او تقرر دبل په لاس وي، کار به هم دهغو په اشاره او مرام کوي. دلته ملي شخصیت، ملي ګټې او د وطن صادقانه خدمت مطرح نه دی. ماته یو سناتور او دمشرانو په جرګه کې دیوې جرګګۍ مشر وویل (۱۵ مئ ۲۰۰۹) چې موږ (دشورى یو هیئت) و کرزي ته ورغلو او ځینې مشکلات مو ورسره مطرح کړل. هغه راته وویل چې موږ کوم صلاحیت نلرو ؛ کار د نورو په لاس کې دی. مخ یې عبدالرحیم وردک (دفاع وزیر) ته واړاوه چې ته څه صلاحیت لرې؟ ته خو هسې دامریکایانو یو شتهپنۍ یې، چې چیرې دوی روان وي ته ورپسې یې. بیا یې مالیه وزیر (داکترانوارالحق أحدی) مخاطب کړ چې ووایه ته څه صلاحیت لرې؟ هغه ورته وویل چې بلې، مشکلات سته. کرزي، ضرار احمد مقبل (داخله وزیر) ته په اشاره وویل چې دی خو پر هیڅ حساب دی.

نړیوالې ټولنې ایران ته جنوب غربي ولایتونه ورکړیدي چې اباد یې کړي. دکندهار- چمن ترمنځ د اورګاډي دپټلۍ غځولو کار پاکستان ته ورکول سویدی. ترکیې ته په شمال کې عمراني چارې محول سویدي. تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان ته په افغانستان کې دهغو سره وګاونډیو ولایاتو ته بریښنا ورکول او دکلیو دپراختیا کارونه ورکول سویدي. هندوستان ته د افغانستان په ډیرو برخو کې لکه سلما پروژه، د ایران او دلارام ترمنځ سړک جوړول، دکابل-خوست سړک، دکنړونو انکشاف او نور دپاکستان سرحداتو ته څرمه د فعالیت موقع ورکول سویده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان په حساس جغرافيائي موقعيت ځان پوهول پکار دي چې له بده مرغه ډېرو دغه حساسيت ندی درک کړی او دا هيواد يې د بالوکالـه (په نمايندګۍ) جنګ ډګر ګرځوليدی. څرنګه چې د افغانستان ګاونډيان پخپلو منځو کې رقابتونه حتی دښمنۍ لري نو د نړيوالې ټولنې دا پاليسي چې زموږ هر ګاونډي ته يې د افغانستان د ابادۍ په ظاهري پلمه يوه برخه يا سکتور سپارلې ددې پرځای چې سيمه ايزه همکاري او تعاون رامنځته کړي پدې هيواد کې يې لانجې او تاوتريخوالی پيدا کړيدی چې قربانيان يې افغانان دي او تاو به يې خپله دوی ته هم رسيږي. راسئ د موضوع د روښانولو لپاره د مثال په ډول په افغانستان کې د هند او پاکستان رقابت ته وګورو. په افغانستان کې د هند د يوه پخواني سفير بهادرکومار په قول هندوستان د شوروي د تجاوز په وختکې د کابل د رژيم ملګري وو او د افغانستان په داخلي جنګونو کې يې د شمال ائتلاف ملاتړ کاوه (او وروسته يې د طالبانو مخالفت پدې کاوه چې اکثريت يې پښتانه وه، اسلامي نظام يې غوښت او دا باور وو چې پاکستان يې ترشا وو). د بهادرکومار په وينا هند اوس د کابل د حکومت سره نظامي مرستې کوي؛ فوج ته چې اويا په سلو کې افسران يې تاجيک دي تعليم و تربيه او وسائل ورکوي او د شمال ائتلاف سره اوس هم ډيرې نژدې اړيکې لري؛ په جلال اباد، کندهار، هرات او مزارشريف کې يې قونصلګرۍ پرانيستې دي؛ د زرنج - دلارام سړک جوړوي؛ د پارلمان تعمير ابادوي؛ له پلخمري تر کابله د بريښنا مزي تيروي؛ په کابل کې د حرارتي بريښنا يوه دستګاه نصبوي؛ پر هريرود د سلما بند جوړوي؛ يوولس ولاياتو ته د تلفون مزي غځوي؛ کابل ته يې الوتکې او په سوو بسونه ورکړيدي؛ دولتي مامورين تربيه کوي؛ تراوسه يې ۳۰۰۰ افغانانو ته مسلکي روزنه ورکړيده؛ په سووو سکالرشپونه يې افغان ځوانانو ته ورکړيدي؛ روغتونونو سره طبي مرستې کوي؛ يونيم مليون ماشومانو ته بسکوټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي؛ په کنړونو کې پراختيايي پروژې جوړوي؛ (دکابل-خوست سړک جوړوي او کيداى سي چې د کندهار- سپين بولدک سرک هم ورکول سي). نوموړی دپلومات وايي چې داوخت په افغانستان کي شاوخوا ۴۰۰۰ هنديان په مختلفو پروژو کې کار کوي او هندي نشرات، کلتور او د باليوډ فلمونو خو په افغانانو کې ډير نفوذ کړيدی. هند تر امريکا، برتانيې، جاپان او جرمني وروسته تر ټولو لوی مرسته کوونکی او ډير مؤثر هيواد دی. نوموړی وايي هند دافغانستان سرحد ته نژدې په تاجکستان کي يوهوائي ډګر جوړ کړيدی چې دافغانستان لپاره کارځيني اخلي.» د بي بي سي په وينا هند دا ټول کارونه په افغانستان کې دپاکستان د اثر دکمولو لپاره کوي.

له بلې خوا، افغانستان د پاکستان د ثبات، ملي حاکميت او ارضي تماميت لپاره حياتي ارزښ لري. نو ځکه هغه هيواد د افغانستان بهرنی پاليسی ته په ډير اهميت او دقت ګوري. پاکستان په افغانستان کې د هند داسي حضور هيڅکله نسي زغملای چې دده امنيتي ګټې تهديد کړي. هغه په افغانستان کې دهند دنفوذ دخنثی کولو لپاره هرڅه کوي. افغانستان بايد پخپله خاوره کې دخپلو ګاونډيانو دکړو سخت مراقب وي؛ هسې نه چې داهيواد دمرستی ترعنوان لاندی لومړی ددوی دسياسي کشمکش ميدان او وروسته دبالوکاله جنګ ډګر وګرځي او افغانان په وژنو او کړاونو واړوي. امريکا او غرب د افغانستان او مرکزي اسيا منابعو ته د رسيدو او پر ايران د فشار لپاره پاکستان ته په جيوپوليټيک لحاظ ترهندوستان ډير اړ دی. پاکستان به د غرب لدغه مجبوريته دهند او په کابل کې دهند دطرفدار حکومت دکمزورولو لپاره استفاده کوي اوهغوته به په دننه افغانستان کې ماته ورکوي چې دا هم د افغانانو په مرګونو او کړاونو کيږي. پاکستان فکر کوي چې دکابل موجوده حکومت هندوستان ته موقع ورکړيده چې د پاکستان پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرحداتو خپل د استخباراتو اداري فعالې کړي او له هغه ځايه پاکستان وځاري. همداراز پاکستان پدې عقيده دی او ځوواره يې شکايتونه هم کړيدي چې د افغانستان د خاورې په استفاده سره هندوستان د ايران په همکاری د سپين بولدک - دلارام او زرنج په مثلث کې د پاکستان په خلاف بلوڅانو ته نظامي تربيه ورکوي او پاکستان ته يې د تخريب لپاره ليږي.

ترکيه او ازبکستان د افغانستان په شمال کې رشيد دوستم او نور ترکژبي تقويه کوي او د هغو سره د مرستې ترنامه لاندې په سيمه کې د خپلو ستراتيژکو ګټو لپاره کار کوي. روسيه، تاجکستان او ايران يې مخالفت کوي او مخ ئې نيسي چې پدې ډول د افغانستان شمال هم د ګاونډيانو رقابت ځوروي. اکبربای چې پخوا د رشيد دوستم معاون وو د پيام افغان سره په يوه مرکه کې (۲۸ جولای ۲۰۰۸) وويل چې ترکيه په افغانستان کې ډيره فعاله ده او د رشيد دوستم هراړخيزه مرسته کوي. ده وويل چې زه پخوا د رشيد دوستم مرستيال وم او ترکيې په نهه مياشتو کې زموږ د شورى د تقويې لپاره يو وار دري نيم لکه ډالره او بيا دري لکه ډالره راکړل. حامد کرزي په ۲ مئ ۲۰۰۸ م کې د شپيګل المانی مجلې ته ويلي وه چې ما خپل په حکومت کې يو لوړپوړی چارواکی (رشيد دوستم) له دندې ګوښه کاوه خو يو بهرنی هيواد (ترکيه) چې په افغانستان کې فوجونه لري پر ودربد او ايسته مې نکړای سوای.

زموږ نور ګاونډيان هم پخپلو منځو کې سم ندي او ددوی حرص او منافقت په افغانستان کې سياسي، امنيتي او نور ډول ډول لانجې راپيدا کړيدي. ددوی هغه اتفاق چې د طالبانو د راپرزولو او د بون د کنفرانس په وختکې وو اوس نسته. اوس همهغه د پرون ملګري يو د بل وينو تو ئيدو ته ناست دي. د امريکا ددفاع وزير (رابرټ ګيټس) په ۱۷ اپريل ۲۰۰۹ کی د اې ايف پي په حواله د ايران هغه وړانديز رد کړ چې وائي ايران حاضر دی د افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پولیس تربیه کړي. هغه وویل ایران دې اول مخالفینو ته دوسلو لیږل بند کړي. اوس دامریکا په پخوانیو ملګرو او ستراتیجیکو انډیوالانو (ناټو او غربي هیوادو) کې هم دافغانستان په باب اتفاق نه دی پاته او د بخارست په سرمشریزه کې له ټولو غربي نړۍ څخه په ډیر تکلیف ۸۰۰ عسکر د افغانستان د جنګ لپاره ورټول سول. بل کال به دغومره عسکر هم نه پیدا کیږي او امریکا به مجبوره وي خپل عسکر زیات کړي او پدې ډول به کرار کرار دا جګړه د امریکایانو په جګړه بدلیږي. همدا اوس، په افغانستان کې دملګروملتو دمؤسسې خاص استازی (کای ایدې) وایي چې اروپایانو په افغانستان کې خپل مسؤلیتونه هیر کړي او باریې پر امریکا اچولی دی.

لکه په اتیایمه لسیزه کې چې غربیانو افغانستان ته د روسانو لپاره دیو دام په ستر ګه کتل اوس روسانو او ملګرو یې افغانستان د امریکایانو لپاره دام ګرځولیدی. دامریکایانو وینې به تویوي، ځینې به چکچکې ورته کوي او نور ددوی دانډیوالانو په شمول به په بیتفاوتۍ ورته ګوري. څرنګه چې افغان فوج دجنګ ایدیالوجي او ملي خصوصیت نلري امریکایان به مجبور وي د جنګ ډیر بار پخپله واخلي او دتوپکیانو، د بشري حقوقو دپایمالونکو او قاچاقبرانو ملګرتیاته دوام ورکړي، دفاع یې وکړي او پرقدرت یې وساتي او پدې ډول دخپلو معنوي ارزښتونو پایمالولو، شرم او رسوائی ته ادامه ورکړي. افغان ولس به نورهم ناراضه او د مقاومت ملګری سي. جنګ به نور خونړی سي اود ناټو غړي هیوادونه به جنګ یوازې امریکاته ورپریږدي او پدې ډول به دناټو سازمان دړې وړې سي چې اثر به یې پر غربي نړۍ سخت ناګواره وي.

یو پخوانی روسی افسر (کرنیل اولیګ کلکوف) چې په افغانستان کې دوه واره جنګیدلی او اوس په ماسکو کې دتاریخ استاد دی وائي: "امریکایانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته به په افغانستان کې دفوج ډیرول څه ګټه ونه رسوي. د افغانستان مسئله نظامي حل نلري؛ دا یو سراب دی. هیڅوک په افغانستان کې سیاسي بریا له نظامي لارې نسي ترلاسه کولای؛ صفا وایم چې دوی روان دي او زموږ غلطي تکراروي." یولی وارنتسوف (په کابل کي دروسیې پخوانی سفیر) وایي پر افغانستان د روسیې حمله یوه لویه غلطي وه؛ موږ د ډیپلوماسۍ له لارې خپلو موخوته رسیدای سوای خو ونه مونکړه. په ماسکو کې دبرتانیا پخوانی سفیر (سر رودریک بریتویټ) وایي چې په افغانستان کې د امریکا په مشری دناټو مداخله به موږته همداسې تباه کوونکی وی لکه روسانو ته.

ډېرعربان او حتی محافظه کار دولتونه یې په افغانستان کې ددولت مخالف قوتونه (طالبان، حزب اسلامی، ...) تقویه کوي. هغه پدې نه چې خوښ یې دي بلکه پدې چې له بریالۍ امریکا څخه ویریږي. هغوی په ډاګه وائي چې که امریکا په افغانستان او عراق کې کامیابه سوه په موږ پسې راځي او دا ویره دوی ته دامریکائي مقاماتو (بوش او رمزفیلډ) له بیابیا اظهاراتو راپیدا سویده. ځینې عربان وائي چې په افغانستان کې اوسنی کړکیچ امریکایانو د خپلو ستراتیجکو ګټو د تأمین په منظور راپیدا کړیدی او د خپل حضور د توجیه لپاره نه غواړي هلته امن او ارامي راسي. دوی ادعا کوي چې که څوک پرامریکایانو ټک هم ونکړي بیا هم دوی به افغانان تحریکوي او جنګ ته به ئې مجبوروي. دوی وائي چې امریکا باید له افغانستانه ووزي. پدې ډول د عربانو هغه اتفاق چې د غربیانو سره یې د بون د کنفرانس په وختکې درلود اوس نلري.

امریکا، ناټو او ډېر افغانان ایران په مداخلاتو تورن کوي. دکابل په اخبارونو او دغربي نړۍ په مطبوعاتو کې بیا بیا نشر سویدي چې ایران په افغانستان کې دافغان دولت مخالفینو ته وسلې او پیسې ورکوي. دشمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ائتلاف ملاتړ خوئې علني او پخواني دي چې دهغو له لارې امريکايان او افغان دولت ترفشار لاندې راولي. په ۲۷ جولای ۲۰۰۸ م کې روئټر له کابله وليکل چې تروررستان له عربي نړۍ، خصوصاً عراق څخه د ايران له لارې افغانستان او پاکستان ته ځي او هلته افغاني او ميشته بهرني عسکر وژني. ايران اوس د تروررستانو د تګ او راتګ مطمئن دهليز دی. داسې خبرونه دي چې روسيه هم د تاجکستان له لارې افغانستان ته وسله او پيسه لېږي.

د ناټو او ايساف خودسرو عملياتو د کابل د کمزوره دولت استقرار او مشروعيت ته لويه صدمه رسولېده. پرعام ولس، لارويانو، ودونو او جنازو بمبارې، د خلکو وکوروته په زور ننوتل، د خلکو بيعزتي او بې عفتي کول او خلک د محکمې له حکمه پرته نيول او بنديانول افغانان ډير خوابدي کړيدي. دا ډول خپلسريو د منتخب جمهوررئيس، منتخب پارلمان، منتخبو ولايتي شوری ګانو او نورو دموکراتيکو او بشري حقوقو ارګانونو موقف ډير کمزوره کړيدی. کرزي څو واره د عام ولس د فشار په نتيجه کې ژړليدي چې د بيګناه خلکو د بمباريو بنديده زما په وس ندي پوره. دلته د کرزي دغه اعتراف د هيواد ملي حاکميت او د دولت مشروعيت ترجدي سؤال لاندې راولي. کرارکرار دا جنګ اوس د تروريزم سره د مقابلې پرځای د افغان ولس خصوصاً د پښتون قوم سره جنګ دی چې د وخت په تيريدو به نورو خارجي سرتيرو ته ضرورت وي. په ياد ولرئ چې د سره فوج ۱۲۰۰۰۰ عسکرو چې هرشپږ مياشتې بدلېدل او تازه دم کيدل د لس کاله مسلسل شديد جنګ سره سره ددې وس ونه درلود چې دافغانانو مقاومت مات کړي. افغانستان ته د نورو امريکائي عسکرو ليږل مشکل نسي حلولای بلکه نورئې هم خرابوي او پيچلې کوي او په سيمه کې هغه قوتونه چې ددوی وينو توئېدو ته ناست دي تشويقوي چې مخالفين نورهم تقويه کړي. د افغانستان د اوږدمهالي امنيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره نظامي قوت باید د یوې پراخې ستراتیجۍ په چوکاټ کې (امنیت د سوکالۍ له لارې) استعمال سويوای چې ونسو. غرب افغانستان ته له لومړي سره اوږد مهاله ستراتیجي نه درلوده او اوس پسله اته کاله حتی پلان نلري چې څنګه ووزي.

د عامو خلکو وژلو، قهر او دولت ته ورځ په ورځ زیاتیدونکې بدبیني د ناټو او امریکائي قوماندانانو ترمنځ دنظر توپیر راپیدا کړیدی کوم چې له لومړي سره په افغانستان کې د جنګ پر ستراتیژۍ یو نه وه. دناټو ځینې غړي وائي چې د بې پروائی او عدم دقت په نتیجه کې په بمباریو دعام وګړو وژل به امریکا او متحدینو ته افغانان بدبین کړي. دامریکا او برتانیا ترمنځ په هیلمند کې وروستۍ نانددرې دجنګي ستراتیژۍ پرسر ددوی ترمنځ اختلاف ښئي. پدې ډول دناټو دغړو هیوادو ترمنځ چې په افغانستان کې جنګیږي کومه ښکاره او واضحه ګډه تګلاره نسته. که امریکایان په عراق کې فوج کم او افغانستان ته یې واستوي حالات به نور هم خراب سي او دناټو غړو ترمنځ به اختلافات نور هم ډیر کړي. ناټو د شوروي اتحاد پخلاف جوړه سویوه نه د افغانستان غوندي یو کوچني هیواد د ټکولو لپاره. لتونیا، چک، لتوانیا، استونیا، پولینډ او هالینډ په افغانستان کې څه کتې لري چې خپل زامن مړه کړي؟ هغوی د امریکا د خوښۍ لپاره ځانونه وژني خو دا قرباني ترډیره نسي ورکولای. بله مهمه خبره داده چې په غرب کې ډیر چاروا کي، افغانان او د هغوی خصوصیات نه پیژني. افغانستان امریکایانو ته تر عراق ډیر خطرناک دی. په عراق کې مخالفین د امریکایانو خلاف مخامخ نه جنګیږي بلکه بمان ورته ایږدي خو په افغانستان کې په سوو مخالفین مخامخ پر امریکایانو ورځي، سیمې ځینې نیسي او پر یوشمیر سیمو همدا اوس طالبان عملاً حکومت کوي. که جنګ اوږد سي او طالبانو ته سمه وسله په لاس ورسي بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

به نا ته مشکله سي چې جنګ يو سي. د افغانستان په ليرې او نژدې ګاونډيانو کې دا سې هيوادونه سته چې دغه جنګ اوږدول غواړي چې امريکايان پکښې راګير وي او ډيره وينه بې توی سي. په کابل کې د برتانيا سفير ښاغلی شيررد کوپرکولز و بي بي سي ته په جون ۲۰۰۷ م کې ويلي وه چې برتانيا غواړي ۳۰ کاله په افغانستان کې پاته سي دا ځکه دا هيواد زموږ د خارجي سياست په سر کې دی. خو جرمني، ايتاليا او هسپانيا د ښاغلي کولز سره موافق ندي او فکر نکوي چې برتانيا ۳۰ کاله په افغانستان کې جنګ مخته وړای سي. دانګلستان صدراعظم ګوردن براؤن دغه موده لس کاله ته راټيټه کړه.

لکه چې وويل سوه، زموږ ګاونډيان او لوی طاقتونه په نړيواله او سيمه ايزه ډګرونو کې رقابت او حتی دښمني لري. او دا رقيبان او دښمنان اوس په افغانستان کې فعال حضور لري او عملاً په فعاليت لګيا دي. کوم يو چې يې يو قدم اخلي هغه بل باندې شکمن دی دوه قدمه اخلي. يو وائي چه هغه بل مخته سو زه پاته سوم. دا سې رقابتونه به هغه وخت ښه وای چې افغانستان يو ملي او پرخپلو پښو ولاړ دولت درلودای. مګر اوس دا رقابتونه دافغانانو په ډير ضرر تماميږي دا ځکه همدا هيوادونه خپلې دښمنۍ بالوکاله (دافغانانو پواسطه) په افغانستان کې مخته بيائي او قرباني يې افغانان دي. ددوی حضور ددې پرځای چې افغانانو ته ګټه ورسوي ضرر يې رسوليدی او ددې جګړه ځپلي هيواد استقرار يې ورخراب کړيدی. همدا ګاونډيان اوس دامريکا داشغال په پلمه په افغانستان کې يو مرکزي قوي حکومت نه غواړي بلکه يو کمزوره او تل پر نورو تکيه هيواد يې خوښ دی چې دوی ته محتاج وي، ددوی مرعوب وي او ځوک حساب ورسره ونکړای سي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربیره پر پورتنیو ضررونو چې د بهرنیو فوجونو حضور ئې افغانستان ته رسوي خارجیان د افغانستان د اقتصاد او کلتور په ضرر هم دي. افغانستان پخوا پخپل ځان نسبتاً بسیا یو زراعتي هیواد وو. اوس ئې زراعت فلج او یو تاریاکي هیواد دی چې د نړۍ ۹۳ په سلو کې مخدره مواد تولید او صادروي. هغه هیلمند چې پخوا د غنمو او پنبې ګودام وو نن د خارجیانو د فعال حضور له برکته د دنیا د مخدره موادو پایتخت دی. همدارز، خارجیانو د افغانستان تاریخي اثار هم لوټ کړل. د ناروې افتنپوستن په ۱۸ جون ۲۰۰۸م ولیکل چې د ناروې عسکرو د افغانستان د ۴۰۰۰ کالو زاړه تاریخي اثار غلا کړیدي او له افغانستانه یې ایستلي دي. ناروې د افغان موزیم په بیا ودانولو کې مرسته کړیده. همدا کوی همدا. د افسوس خبره ده هغه عسکر او بهرنیان چې افغانستان ته د مرستې، صداقت او بیا ودانولو په نوم راځي غلاوې کوي او تاریخي شتمنۍ او فرهنګي خزانې لوټوي.

واشنګټن پست پخپل ۲۸ جولای ۲۰۰۸ مه ګڼه کې لیکي چې: افغانستان کې هرڅه بهرني قراردادیانو ته ورکول سویدي. د امریکا د نړیوال انکشاف اداره قضا او عدلیه هم بهرني قراردادیانو ته ورکوي چې د امریکا او ناټو د فوجیانو سره په مشوره ستره محکمه او عدلي نظام اصلاح کړي. دوی به افغان قاضیانو ته د قضا چل ورزده کوي چې د چا په باب څنګه قضاوت وکړي او کوم مجرم ته څومره او څنګه سزاء ورکړي. دوی به قاضیانو ته ورزده کړي چې د خلکو څه حقوق دي او د ښځو سره په قضا کې څه معامله وکړي. د افغانستان قضا تراواسه اسلامي تشخص درلود او هرچا ورته احترام کاوه. قاضي به پرتورن شل کاله قید او یا د اعدام حکم راوایست، محکوم به تسلیم او حکم به تطبیق سو. خو چا قاضي ته بد نه ویل او نه یې تهدیداوه. مور نه وه اوربدلي چې یو قاضي پدې سبب چا مړ کړی وي چې مجرم ته یې د مرګ سزا

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورولـې وه. بلکـه خلکـو بـه ويـل چـې کـوم لاس قاضـي پـرې کـړي درد نکـوي. هغـې قضـا تـه بـه څـه تقـدس پاتـه سـي کومـه چـې دامريکايـانو او نـورو غيرمسـلمانو لخـوا تنظـيم او رهنمـائي کيـږي او پـه سـيمه کـې د نـورو د سـتراتيژکو ګټـو پـه خـدمت کـې وي؟ دافغانسـتان پـه قضـائي نظـام کـې دا لاسـوهنه بـه دا مهمـه او محترمـه اداره د نـورو سـکتورو پشـان د لـوی فتـور، سپکاوي او بحران سره مخ کړي.

زمـوږ دماشـومانو لپـاره لـه لـومړي تـر دولسـم ټـولګي پـورې تعليمـي نصـاب اوس پـه ايـران کـې جوړيـږي. ددې معنـی داده چـې مـوږ پخپـل هيـواد کـې د تعليمـي نصـاب دجوړولـو تـوان نـه درلـود او يـا غـواړو زمـوږ راتلـونکی نسـل داسـې مهربـان جـوړ سـي چـې نـور ترخپلـو ورتـه محتـرم او د نـورو ګټـې ترخپلـو ورتـه مقـدمې وي. پـدې ډول امريکـا او دکابـل حکومـت افغانـان پـه لـوی لاس هڅـوي چـې هغـه کتابونـه وسـوځوي چـې پـردي يـې ددوی د نـوي نسـل دتخـدير او تضـليل لپـاره جـوړ او چـاپوي او هغـو مکتبونوتـه اور وراچـوی چـې پـه هغـه کـې ددوی راتلونکي نسل ته دتغدير او تذليل درس او روزنه ورکول کيږي.

اخلاقـي فسـاد او ټـولنيز انحطـاط خـو د اشـغال هغـه سـوغاتونه دي چـې ډيـر خلـک ورتـه متوجـه نـدي. مـذهبي انحـراف، شـرابخوري او نـور منشـيات، فحاشـي، پردوتـه جاسوسـي او خـدمت، غـدر، فريـب، وطنفروشـي، رشـوت، ملـي خيانـت، د شخصـيت تـذليل او قتلـول، قومبـازي او بيګانـه پرسـتي هغـه افتونه دي چې خراب اثرات به يې تر ډيره زموږ شريف ولس ځوروي.

ترڅـو پـه افغانسـتان کـې يـو ملـي حکومـت چـې داکثريـت مـورد اعتمـاد وي منځتـه نـه وي راغلـی او ترڅـو چـې افغانسـتان اشـغال او بهرنـۍ مسـلحې

(c) ketabton.com: The Digital Library

قابضې قواوې پکښې وي ترهغو به دخارجيانو حضور افغانستان ته دګټې پرځای مضر وي.

نهم سؤال دا وو چې په امريکا کې به د راتلونکي نومبر د انتخاباتو په نتيجه کې نوی جمهور رئيس په سپينه ماڼۍ کې کښيني. هغه بايد د افغانستان په باب څه وکړي؟

جواب: د امريکا نوی جمهور رئيس هرڅوک چې وي، که مکين وی که اوباما ، زما پيشبيني داده چې افغانستان ته به ډېرعسکر استوي؛ جنګ به پراخوی او جنګ به تودوي. هغه به په عراق کې خپل عسکر کموي او افغانستان ته به ئې استوي. امريکايان فکر کوي چې عراق دعرب لوی قوم يوه برخه ده او داجنګ دکومو اهدافو لپاره چې پيل سوی وو نسي وړای. دوی فکر کوي چې عربي نړۍ کولای سي ډېر کلونه سړي او پيسې دعراق جنګ ته دامريکا پرضد واستوي. امريکا بايد اوس خپل اهداف يوازې دتيلو وړلوته محدود کړي او دهغه لپاره يوازی څلويښت يا پنځوس زره عسکر کافي دي. امريکايان فکر کوي چې دعراق برخلاف په افغانستان کې کاميابي ورته اسانه ده. له يوې خوا ددې لپاره چې له عراقه وتل څوک په ماته تلقي نکړي نو امريکايان به خپل ځانته د اوږو دپېژې دايښوولو په منظور پر افغانستان عسکري فشار ډېروي. او له بلې خوا فکر کوي چې په افغانستان کې يوازې ددوی پخلاف پښتانه جنګيږي او دا يو کوچنی قوم دی چې تر سرحداتو هاخوا څوک خواخوږی نلري؛ څه پښتانه چې د ډيورنډ خط

(c) ketabton.com: The Digital Library

هاخو ادي هغه هم بايد په جنګ کی راګير او بيا يې شاوخوا وربند کړه سي چې مرسته ورونه رسيږي. پدې ډول به مقاومت ختم او په سيمه کې به دخپل مرام مطابق منګولې ټينګې کړي.

خو، دوی له تاريخه ناخبره او افغانستان يو اسانه هدف ګڼي. دافغانستان سره دسرحد دهاخوا دپښتنو خواخوږي يو طبيعي موضوع ده او ددې مخ ددنيا هيڅ يو طاقت نسي نيولای. نه يوازې د پاکستان حکومت ددغو پښتنو تګ وراتګ نسي منع کولای بلکه انګريزانو اوتر راوروسته روسانو پخپل وختکې پخپل ټول قوت داکار ونکړای سوای. امريکايان به ترڅو دا نه ګټونکې جنګ ته چې تردوی پخوا نور هم ناکام سويوه ادامه ورکوي.

کله چې افغانستان ته ډېر عسکر واستول سي، دامريکا ميډيا (راديو، تلويزيون، اخبار، مجله) به هم په افغانستان کې فعاليت ډېر کړي. په افغانستان کې دامريکايانو پراخ حضور به دافغانستان ليرې او نژدې ګاونډيان وويروي او وهڅوي چې مخالفينو ته نوره پرمختللې وسله او مالي ملاتړ ورکړي. دابه جنګ ډېر تود کړي او دبهرنيو عسکرو تلفات به نور هم ډېر سي. دتلفاتو دډېرېدو په صورتکې به دناټو غړي هيوادونه خپل عسکر کم او يا وباسي او دجنګ بار به په افغانستان کې يوازې دامريکا پراوږو پاته سي. دامريکايانو تلفات به نور هم ډېر سي او ميډيا به ئې په امريکا کې په ښه تفصيل خپروي. دا حال به دوه درې کاله دوام وکړي او بيا به لکه د ويتنام دوختو پشان دسپيني ماڼۍ په مخکې خلک مظاهرې کوي چې له افغانستانه دې زموږ عسکر راووزي. په ويتنام کې امريکا ماته نسوه بلکه دخپلو خلکو فشار راوايسته داځکه خلکو دسپيني ماڼۍ په مخکې نارې وهلې چې زموږ زامن ولې په ويتنام کې دجنګسالارانو دبرسر اقتدار ساتلو لپاره مري؟ زموږ سړي ولې پرويتنام دجنايتکارانو دمسلط ساتلو لپاره وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تو یوي؟ زمونږ ورونه ولې په سایګون کې د قاچاقبرانو د ګټو قرباني کیږي؟ ما امریکایانو او افغانانو ته په امریکا کې په ډیر وضاحت وویل چې زه تاسو ته پیشبیني کوم چې دري کاله وروسته به د امریکا ولس د سپینې ماڼۍ په مخکې همدا سې ناري وهل پیل کړي چې زمونږ زامن ولې په افغانستان کې د فلانې قاچاقبر وزیر د برسر اقتدار ساتلو لپاره مري؟ زمونږ سړیان ولې په کابل کې د رشوتخورو او طفیلیانو د چاغېدو لپاره قربانیږي؟ زمونږ ورونه ولې پر خلکو د جنګسالارانو د تپلو لپاره خپلې وینې تو یوي؟ مونږ څه حق لرو چې پر زور پېدلیو افغانانو د بشر د حقوقو د ښمنان مسلط وساتو؟ مونږ نه غواړو د کابل فاسد حکومت د ژوري پشان زمونږ په وینو وپائي..... دا میډیا، د امظاهري او دا فشار به د امریکا حکومت مجبور کړي چې خپل فوجونه له افغانستانه په تیټ سر وباسي. پدې ډول زه د امریکا راتلونکې په افغانستان کې د ویتنام د جنګ د وخت سره پرتله کوم. ما امریکایانو ته دا خبره د خپلې تجربې او تاریخ څخه په درس په پوره وضاحت کړېده چې که تاسې په افغانستان کې پرنظامي حل اصرار کوی نو زه په پوره ډاډ درته وایم چې ستاسې سرنوشت د روسانو دی. روسان په یولک وشل زره فوج خپل مطلب ته ونه رسېدل، تاسې هم نسئ رسېدای. خو دا هم درته وایم چې په افغانستان کې د ناټو ماته وتاسې، د ناټو غړو هیوادونو، افغانانو او د سیمې خلکو ته ښې پایلې نلري. (د ناټو د ماتې عواقب مې په تفصیل ورته تشریح کړېدي چې دلته یې د ذکر مجال نسته). ما ورته وویل چې د مخه تردې چې امریکا د دغه شوم سرنوشت سره مخ سي د امریکا نوی جمهور رئیس هرڅوک چې وي باید د افغانستان په باب د امریکا پالیسي بدله کړي او سیاسي حل ته پرنظامي حل ترجیح ورکړي. پدې کې د ټولو خیر دی. د امریکا نوی جمهور رئیس باید د هغه فارمول له مخې او یا هغه ته ورته کوم چې ستاسې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې مې ایښې دي عمل وکړي او له افغانستانه د خپلو فوجونو د ایستلو مهالوېش اعلان کړي.

لسم سؤال دا وو چې په افغانستان کې په راتلونکي کال کې د جمهوري ریاست لپاره انتخابات دي، ستاسې په نظر څوک به موزون سړی وي؟

که د افغانستان په باب د امریکا او ناټو پالیسي همدا سې وي لکه اوس چې ده او بدله نسي نو اول ممکن د امنیتي شرایطو د خرابۍ په وجه انتخابات ونسي او که وسي نو هرڅوک چې د نویو انتخاباتو په نتیجه کې مشر سي کامیاب به نه وي. د افغانستان دولتي دستګاه اوس یوې فاسدې معدې ته ورته ده ترڅو اساسي علاج یې ونسي هره سالمه غذا چې ورسي فاسدېږي. البته څه سلیقئي تغییر به د هر نوي سړي سره راسي خو هغسې به نه وي چې خلک ئې طمع لري. زه د سړي لپاره نظام نه غواړم بلکه یو سم نظام باید جوړ سي او بیا د هغه لپاره په سړي پسې وکتل سي. یعنې نظام د سړي لپاره نه وي بلکه سړی د نظام لپاره وي. نو ځکه زه اوس پر سړي هیڅ فکر نکوم بلکه دا فکر کوم چې څنګه دا نظام په یو ښه نظام بدل سي څو وکولای سي صالح خلک راجلب کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیر سؤال د هرچا دا وو چې څه باید وسي چې افغانستان د روانې فاجعې څخه خلاص سي ؟

دغه سؤال ته ما په پخواني کتاب کې د اوسني نظام دبدیل ترعنوان لاندي جواب ورکړی وو. خو پدې کتاب کې مې دپای خبرې او د افغانستان دبحران سیاسي حل ترعنوانونو لاندې جواب او تشریحات ورکړیدي او په پای کې مې د بحران دحل فارمول وړاندې کړیدی کوم چې دډیرو هلوځلو په نتیجه کې رامنځته سویدی. په تیر کتاب کې مې هم داخبره کړې وه او اوس هم پرځای ده چې هرڅوک د کابل پرحکومت او امریکا انتقادونه کوي چې افغانستان یې تباهۍ ته روان کړی دی خو دچا سره پوره نسخه نسته چې څه باید وسي چې له دغه تباهۍ څخه راوګرځي. شکایتونه ډیر دي خو دحل لار نامعلومه. هرڅوک دا سؤال کوي چې که اشغال رفع سي نو پرځای به یې کوم نظام وي چې هم په هیواد کې امن راولي، افغانان په ډاډه وي (بیا د ۱۹۹۲م کورني جنګونه تکرار نسي)، هم دسیمې هیوادونه ورڅخه مطمئن وي او هم نړیوال قانع وي چې افغانستان د نړیوالې ټولنې یو فعال او ګټور غړی دی. دلته دغسې سؤالونو او تشویشونو ته جواب ورکول سوی دی. تراوسه دافغانستان دبحران دحل په منظور یو جامع فارمول او نسبتاً کامله طرحه لکه دلته چې وړاندې سویده نده وړاندې سوی. زه دا فارمول په هیڅ وجه خپل مولود نه بولم بلکه دا ددوستانو او دټولو هغو کسانو دهمکارۍ، پیرزوینې او ګډ کار نتیجه ده چې دافغانستان په خاطر یې خپل فکر او اخلاص زما او ملګرو سره شریک کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پای خبري

په ۲۰۰۱ کې د طالبانو ترسقوط وروسته ډېرو افغانانو د خپل تاریخ پخلاف نړیوال فوج ته ښه راغلی ووایه ځو دهغو زورواکانو له ظلمه یې وساتي کوم چې د امریکا په مرسته بیا قدرت ته رسیدلي وه. داستاد رباني د وخت دداخلي جنګونو او بشري ناورین ترخه یادونه دهرچا سره تازه وه. همداراز، دافغانانو هیله وه چې نړیوالې ټولنې به د خپلو وعدو مطابق دیو سم حکومت جوړېدو ته موقع ورکړي او د وران سوي افغانستان په بیاودانولو کې به فعال سهم واخلي. هیره دې نه وي بوش دافغانستان لپاره د مارشال پلان پشان دبیاودانولو ژمنه کړېوه او دانګلیستان صدراعظم خو په تکرار ویل چې موږ به افغانستان ابادوو؛ بیا به یې نه پریږدو لکه پخوا چې ځو واره نړیوالې ټولنې خوشې کړی وو (جان کیمپنر، ص ۱۴۶).

خو په تیرو تقریباً اتو کلونو کې دغه وعدې ترسره نسوې او په ملکي او نظامي ساحو کې دملي او بین المللي بیسابقه توجه او ملاتړ سره سره ډیر لږ کار وسو. اوس افغانانو خپلې هیلې تقریباً له لاسه ورکړیدي. نړیوال هم په افغانستان کې روښانه آینده ځانته نه ګوري. حتی د امریکا جمهور رئیس (بارک اوباما) اعتراف کوي چې امریکا په افغانستان کې کامیابه نده. همداراز، د انګلیستان لارډ پاډي اشډن وائي: "په افغانستان کې حالات ډیر خطرناک دي. زما په فکر افغانستان یو ناکام دولت دی. ناټو ډیره نژدې ده چې د افغانستان کنترول له لاسه ورکړي." د ناټو پخوانی قوماندان، د پي ار تي مؤسس او د امریکا د اتلانتک کونسل مشر جنرال جیمز جونز اخطار ورکوي چې "ناټو په افغانستان کې ګټونکې نده." داروپائي پارلمان دبهرنیو اړیکو څانګه په اپریل ۲۰۰۸ کې راپور ورکړ چې "دیاغیانو دفعالیت دوام او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافغـان حکومـت کمزوري پـه افغانسـتان کـې د غـرب او اروپـا ماتـه يقينـي کـوي. دامريکـا دجمهـور رئـيس مرسـتيال (جـو بايـډن) د امريکـا کـانګريس تـه وويـل چـې د افغانسـتان اقتصـادي، امنيتـي او ټـولنيز شـرائط ويرونکـي دي او ددې ملـت جغرافيـه، خلـک او تـاريخ زمـوږ پـه خـلاف کـار کـوي. کانګرسمين جـيم مکګـورن وويـل دمخـه تـردې چـې زه افغانسـتان تـه دنـورو عسـکرو د اسـتولو ملاتـړ وکـړم غـوارم يـوه سـتراتيجي ووينـم چـې پـه هغـه کـې زمـوږ راوتـل هـم شـامل وي. د امريکـا د کـانګريس يـو بـل غـړي (جـان تيـری) وويـل مـوږ چـې دخلکـو کوچنيـان ورمـړه کـړو او جنازې تـه يـې ګـورو، پلـرو تـه يـې څـه وايـو چـې مـوږ دڅـه لپـاره افغانسـتان تـه راغلـي يـو؟ دامريکايـانو د ۵ مـئ ۲۰۰۹ پـه بمبـاريو کـې چـې دفـراه ولايـت پـه بـالابلوک کـې ئـې ۱۴۰ ملکـي خلـک چـې ۹۳ يـې کوچنيـان، ۲۵ ښـځې او ۲۲ نـور يـې زاړه او ځوانـان سـړي وه ووژل، اډميـرل مايـک مـولن (د امريکـا دټولـو افـواجو مشـر) پـر موضـوع دتبصـرې پـه وختکـې وويـل "دملکـي خلکـو وژل مـوږ پـه افغانسـتان کـې نسـي بريـالي کـولای. هـر واري چـې مـوږ ملکـي خلـک وژنـو پـه حقيقـت کـې مـوږ خپلـې سـتراتيجي تـه ضـرر رسـوو." د امريکـا دبهرنيـو چـارو دپخـوانۍ وزيـرې (کونـد اليزه رايـس) مشـاور ډيـوډ کيلکـولن پـدې نـژدې وختـوکې د امريکـا سـنا پـه افغانسـتان کـې دجنـګ د پراخيـدو څخـه وويـرول. هغـه وويـل: مـوږ پـه ويتنـام کـې څـه وکـړل؟ جنـګ مـو پـراخ کـړ، مـوږ دهغـو مشـر راوغورځـاوه او مشـکل مـو پخپـل لاس کـې واخيسـت چـې حـل يـې کـړو خـو حـل مـو نکـړای سـوای. پـه سـيمه کـې دامريکـا دقـواؤ سـتر قومانـدان (جنـرال ډيـوډ پټـرئيس) وائـي چـې افغانسـتان د امپراتوريـو پـه هـديره شـهرت لـري؛ مـوږ دغـه تـاريخي واقعيـت لـه پامـه نسـو غورځـولای. افغانسـتان او پاکسـتان تـه د امريکـا دجمهـور رئـيس خـاص اسـتازی (ريچـارډ هـولبروک) پـه مونشـن کـې دنړيـوال امنيـت کنفـرانس تـه وويـل: دا بـه يـوه اوږده او سـخته مبـارزه وي؛ ترعـراق ډيـره سـخته. کابـل کـې د روسـيې سـفير (ضـمير کابلوف) وائـي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

امریکا او ناټو هغه غلطۍ تکراروي کومې چې مونږ په افغانستان کې کړې وې.

ډیر خیرونکي دافغان حکومت حالت هغه سخت ناروغ ته ورته بولي چې د شدید مراقبت په خونه کې په مصنوعي تنفس ژوندی دی. چې کله هم دغه مصنوعي تنفس (خارجي فوجونه) او په کال کې د زرو ملیونو ډالرو پیچکاري ځینې لیرې سي ناروغ سمدستي مري. ما خارجیانو ته ویلي دي چې دا شارون به تر کله په مصنوعی تنفس ساتئ؟ دا بیا پرېښو نه دریږي، خوشې دئ او ځان دواړه په تکلیف کوی. په کابل کې د ۲۰۰۸ ثور د اتمې دجشن واقعه ئې ښکاره مثال دی چې د مخالفینو څو فیرونو د اردو جنرالان وزغلول او رئیس جمهور او وزیران ئې پرمیدان دښمن ته پریښوول. خو ددې ټولو مشکلاتو سره سره مونږ پدې باور یو چې دکړکیچ د حل لار اوس هم سته پدې شرط چې نړیواله ټولنه ئې وغواړي او پر سمه لار دیو لوی ګام د اخیستلو اراده او جرئت وکړي.

د افسوس خبره ده چې ناټو او نړیوالې ټولنې په ټولو ونکړای سوای په افغانستان کې امنیت راولي بلکه پخپله د امنیت داخلال سبب سویدي. دوی، اوس د تروریستانو په بهانه د ولس سره جنګیږي او چې څوک دولس سره جنګیږي ماته یې یقیني ده. د کابل حکومت له کابله بهر پر اطرافو ډیر لږ کنترول لري؛ لوی ښارونه اکثره وحکومت ته د نیمه وفاداره زورواکانو په لاس کې دي. پداسې حال کې چې کلي او درې دحکومت له کنترول بهر دي، د هیواد جنوبي، ختیزې او لویدیزې برخې اکثره بالفعل د طالبانو په لاس کې دي چې د ناټو سره په جنګ دي او د هیواد شمال د زورواکانو په پنجو کې دی. طالبانو اوس شمال ته خپل واک غځولی دی او پرکابل ئې هم فشار ډیر کړیدی. ناټو باید په شمال کې هم د طالبانو د مقابلې لپاره فوج واستوي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغه کار لپاره نور عسکر باید افغانستان ته راولي. کله چې د امریکایانو دلوجیستیکي موادو د انتقال کاروانونه د پېښور پرځای د روسيې له لارې دافغانستان شمال ته لار پیدا کړي، ددغه سیمو جنګسالاران او غله به د ولجې لپاره پردغو کاروانو حملې پیل کړي؛ کرارکرار به طالبانو ته په شمال کې د فعالیت موقع نوره هم مساعده سي.

امنیت دکابل په ښارکې چیرې چې نړیواله ټولنه او ناټو کافي حضور لري ورځ په ورځ خرابیږي؟ دعراق پشان اوس نه یوازې د سړک دغاړي بمان او اسانه اهداف ویشتل ډیرسویدي بلکه په رڼا ورځ بانکونه وهل کیږي، دارائي چور او سوداګر تښتول کیږي. هیڅ یو لوړ رتبه مامور د کابل په ښار کې بیله مرمۍ ضد موټر چې ښیښې ئې هم باید توري او باډیګاردان ورپسې وي نسي ګرځیدای. کرزی سره لدې چې د خلکو منتخب مشر ځانته وائي پخپلو خلکو اعتماد نسي کولای او ځان په خاصو امریکائي باډیګارډانو ساتي. خو ددومره احتیاط سره بیاهم څو واره له مرګوني ګوزاره خلاص سویدی. دا ټول په هیواد کې د کمزوره امنیت مثالونه دي.

د کابل حکومت نه یوازې مسلحو مخالفینو فلج کړیدی بلکه ډیرهغو حکومتونو هم فلج کړیدی چې د کرزي د حکومت په داخل کې جوړ دي. د جمهور رئیس لومړی مرستیال او ځینې وزیران ښکاره د کرزي په مخالفه جبهه کې ولاړ دي. دوهم مرستیال ئې په دایکندي او بامیان کې خپله خاصه اجندا مخته بیائي. دبلخ والي عطاء محمد نور په بلخ کې، د فوج لوی درستیز رشید دوستم په شبرغان او فاریاب کې، په هرات کې ځانته اداره ده؛ د کرزي ورونه د خارجیانو په قول په کندهار او کابل کې ټول خپلې شخصي اداري چلوي چې د مرکزي حکومت مشروعیت او مؤثریت ئې شدیداً متضرر کړیدی. د ناټو سرمنشی (جاپ دیهوپ شیفر) وائي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(واشنګټن پست، ۱۸جنوري ۲۰۰۹) "په افغانستان کي اصلي ستونزه طالبان ندي بلکه خراب حکومت دی. موږ کافي وينه او پيسه هلته مصرف کړه چې له فساده خلاص او باکفايته اداره منځته راسي خو چندان نتيجه يې ورنکړه."

افغانستان به ناټو او امريکايانو ته تر عراق ډېر خطرناک ثابت سي. په افغانستان کې د عراق پشان د شيعه و سنّي او نور قومي حاد اختلافات نسته چې هغه ته لمن ووهل سي. که څه هم په بون او ترهغه وروسته ډير کوښښ وسو چې افغانستان پرقومي، سمتي، ژبني، نژادي او مذهبي بنيادونو لکه عراق وويشي خو مطلوبه نتيجه يې ورنکړه. لکه دروسانو په وختکې دلته هم دخو خرڅ سوو کسانو پوسيله ډير تلاش وسو چې اقليتونه دپښتنو پخلاف راوپاروي او ورسره ويې جنګوي خو دافغانستان شريفو او نجيبو قومونو دا استعمار داتوطئه تراوسه کاميابۍ ته نده پرې ايښې او په هيڅ ځای کې دقومونو ترمنځ جګړه نسته. د وخت په تيرېدو سره به داشغال پرضد مقاومت پدې قادر سي چې ټول ولس د خارجيانو پخلاف متحد، راپورته او منسجم کړي. علاوتاً، په عراق کې هيڅوک د امريکايانو پخلاف مخامخ نه جنګيږي بلکه ډير تلفات د سړک دغاړې بمان او انفجارات کوي. پداسې حال کې چې په افغانستان کې په سوو طالبان مخامخ د ناټو دعسکرو سره جنګيږي. په عراق کې هيڅ سيمه په زور جنګياليو نده نيولې او خپل حکومت يې ندی پر کړي خو په افغانستان کې همدا اوس ډيرې سيمې د طالبانو په لاس کې دي او عملاً حکم پر چلوي. که جنګ اوږد سي مخالفين به نوره او ښه وسله پيدا کړي چې د ناټو لپاره به جدي خطر وي. اوباما دافغانستان لپاره دجنګ دپايته رسيدو نوې ستراتيجي نلري او د بوش پر لار ځي. خو ددې لپاره چې دخلکو (دخپل حزب په شمول) له انتقاده ځان خلاص کړي، دا سې ښئي چې پر زړو لارو ندی روان. د امريکا ددفاع

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزارت چې د افغانستان د جنګ ستراتیجي یې د بوش په وختکې جوړه کړېده توقع لري چې د اوباما لخوا د اشخاصو په تغییر سره به ددوی دغه روانه ستراتیجي تطبیق سي نو ځکه د اوباما سره سر ښوروي. خو په حقیقت کې دوی ټول ځان د تباهۍ کندې ته بیایي. پدې ترتیب لکه افغانستان چې نورو اشغالګرانو ونه خوړلای سوای امریکا به یې هم ونه خوړلای سي. تاریخ ښوولې ده چې دا مهمه نده چې استعمارګر افغانستان ته څنګه ننوزي بلکه دا مهمه ده چې څنګه ځینې وزي.

خو په افغانستان او نړیواله ټولنه کې یو شمیر پالیسي جوړونکي خوشبینه او پدې عقیده دي چې په افغانستان کې د تیرو ۸ کلو په موده کې ډیر پرمختګ سوی او ژر به موجود مقاومت مات او دا هیواد به یو دموکراتیک اباد مملکت سي. مګر د نړیوالي ټولنې یو شمیر ډیر مهم څېړونکي بیا پدغه استدلال قانع ندي او وائي چې د کابل حکومت او نړیواله ټولنه دهغو وعدو په سرته رسولو کې پاته راغلي دي کوم چې د افغان ولس سره ئې کړیوې. دوی وایي چې د کابل حکومت او ناټو په افغانستان کې همدا اوس ناکامه ده؛ که نه، نو د ناکامۍ به څه معیار وي؟ کله چې د ناټو هیوادو ولسونه وینی چې ددوی زامن وژل کیږي او د تندي په خولو ګڼلې پیسې یې په افغانستان کې خوشې ځي، دوی د خپلو حکومتونو څخه سؤال کوي چې ددوی د ناکامۍ کوم معیارونه دي چې په افغانستان کې اوس نسته؟ او که معیار نه وي بیا خو یې مشران سرګیچه دي او د وطن بیچاره زامن او پیسې د خپلو موهومو بلند پروازیو لپاره په هدر قرباني کوي. دوی وائي زموږ مشران هغه سوختي قماربازانو ته ورته دي چې د ګټلو په امید خپل ځان له حلالو خلاصوی. د افغان عسکرو او پولیسو حال تر دغه هم بد تر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریمه ډله څیړونکي استدلال کوي چې بدون شک په افغانستان کې څه کار سویدی خو قانع کوونکی او مشوق ندی. دوی وائي چې که موجوده وضع دوام وکړي نو په افغانستان کې دنړیوالې ټولنې ماته یقیني ده. ژر باید یو کار وسي چې دغه دماتې خواته روان جریان و مثبتې خواته واړوي. دا ډله څیړونکي مأیوس ندي او هیله لري چې نړیواله ټولنه د مخالفینو او هم دهیواد په داخل او خارج کې دهغو کسانو سره چې دکابل دحکومت سره نه جنګیږي خو په اوسنۍ وضع هم راضي ندي دمفاهمې ور پرانیزي. همداراز، با ایمان او وطندوسته افغانان باید دخپلو وطنوالو په وړاندې نور بیتفاوته پاته نسي او یوازې په شکایت دزړه سوده ونکړي بلکه عملاً دوطن دازادۍ او دخپلو خلکو دتباهۍ دمخنیوي په خاطر پر یوه پلتفورم راټول او وطنوالو او نړیوالوته دمشکل دحل بدیل وړاندې او دټولو لپاره دهیلو یوه مرجع سي. افغانان تردرې لسیزو زیات کافي وځورول سول او دځینو داخلي او خارجي حلقو دمفاداتو لپاره ددې مظلوم ملت نور زورول دتحمل وړ ندي. ددې تراژیدۍ دوام که په هرسیاسي، مذهبي، قومي یا نړیوال ملحوظ وي یو ډیرغیرانساني عمل او لویه نامردي ده. د سیمې او نړیوالو طاقتونو مشروع ګټې باید دافغانانو دګټو سره هماهنګې سي. اوس هم موږ فرصت لرو چې یوه همږغې او منسجمه ستراتیژي چې په عمل کې ښه نتیجه ورکړي طرحه کړو چې دهغه په برکت افغانان وتوانیږي چې یو مستقر، فعال، دګاونډیانو دوست او دنړیوالې ټولنې قابل اعتماد انډیوال دولت جوړ کړي.

دافغانستان ددولت دمخالفینو سره دملل متحد یا ناټو مخامخ خبرې د عدم اعتماد او ځینو نورو ملحوظاتو په وجه ښائي مطلوبه نتیجه ورنکړي. خو هغه یوه او ازمویلي افغانان ښائي له بحران څخه د افغانستان دراوتلو لارې چارې پیدا کړي کوم چې دامریکا دنظامی کمپین او په کابل کی دهغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دملګرو او دمسلحو مخالفينو دکړيو غړي نه دي بلکه تل ئې دوطن او اسلام دګټو دفاع کړې او دټولو اړخونو دسالمو عناصرو سره يې ښه روابط ساتلي دي. څرنګه چې د افغانستان موجوده بحران نړيوالو مداخلو خلق کړيدی نو دعملي قدم پحيث اول نړيواله ټولنه وظيفه لري چې پدې لارکې يو مثبت قدم واخلي. دوهم او حتی اول دافغانانو وظيفه ده چې دخپل نجات لپاره سره راټول او دخپلو وطنوالو او نړيوالې ټولنې سره دبحران دحل په لارکې مرسته وکړي. موږ ټول بايد په افغانانو کې يو داسې شخص يا ډله ولټوو چې پورتني خصوصيات ولري، افغانان ئې په بد نوم ونه پيژني، دطالبانو، مجاهدينو او نورو وطندوستانو سره ئې اړيکې بدې نه وي، د سيمې هيوادونه ترې ونه ويريږي او نړيواله ټولنه ورسره کار وکړايسي او ورځخه وغوښتل سي چې دموجوده بحران د حل په لار کې يو مثبت کردار اداء کړي.

څرنګه چې دافغانانو موجوده کړاؤنه ترډيره حده دبهرنيو قوتونو دمداخلو نتيجه ده نو دا دنړيوالې ټولنې فرض دي چې ددغه کړاؤنو په ختمولوکې مرسته وکړي. نړيوالې مرستې بايد ديوې معينې مرسته کوونکې ادارې لخوا تنظيم سي او هرهيواد لکه اوس اجازه ونلري چې هرچيرې او هرڅومره چې ئې خوښه وي پيسې مصرف کړي. مرسته سوې پيسې بايد ددولت د پنځه کلن پلان په چوکات کې دافغانستان د بيارغونې لپاره ولګول سي. دا پلان بايد مارشال پلان ته ورته وي دکوم دعملي کيدو چې ښاغلو بوش او بلير وعدې کړيدي. د لومړي پنځه کلن پلان په تطبيق سره به افغان دولت ترډيره حده دخپلو خلکو او نړيوالو هغه باور ترلاسه کړي چې داهيواد سمې خواته روان دی، امن او عدالت به تأمين سي، اقتصاد به وده وکړي او نړيوال رقابتي بازار ته به لار پرانيزي. دا وخت به افغانستان د نړيوالې ټولنې يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثبت غړی وي او د سیمې په استقرار او د مخدره موادو د تولید او قاچاق په مخنیوي کې به معتنابه کردار ادا کړای سي.

دافغانستان د بحران سیاسي حل

زما یقین دی لکه پخوا چې انګریزي استعمار او ورپسې روسي ښکیلاک کامیاب نسو، داسې به امریکا هم نه بریالی کېږي. همدا اوس دامریکا جمهور رئیس وایي چې موږ په افغانستان کې نسو کامیابیدای او د ناټو مشر وایي چې جنګ د حل لار نده. سؤال دادی چې که جنګ د حل لار نده او امریکا به حتماً وځي نو بیا به څه کیږي او پرځای به یې څه ډول حکومت وي؟ موږ ډیر ځله جنګ په ډیرو قربانیو ګټلی دی خو دا ګټه مو بیا خپله نده سمباله کړې؛ او دغه سبب دی چې لږ وډیر هر ځلو ښنت کاله پرموږ بیا یو تباه کوونکی جنګ تحمیل سویدی. موږ اکثره پدې نه یو توانیدلی چې یو مخلص او ولس ته وفادار قیادت ولرو؛ خپلی ګټې تعریف کړو؛ د ګاونډیانو ګټې او په سیمه کې د لویو طاقتونو ګټې وپیژنو او بیا د ګاونډیانو او په سیمه کې د لویو قدرتونو مصالح د خپلو ګټو سره موازي او هم اهنګ کړو؛ یا لږترلږه یې د خپلو ګټو سره له تصادمه وساتو. زموږ د دغو کمزوریو نتیجه ده چې له یو مصیبته لا خلاص نه یو پر بل اوړو. راسئ د خدای (ج) لپاره پر ځان، خپل راتلونکي نسل او وطن زړه وسوځوو او سره کښېنو چې څنګه کولای سو د دغسې غمجن تاریخ د تکرار مخ ونیسو؟ راسئ په سړه سینه سوچ وکړو چې مطمئن سیاسي حل او باثباته مستقل دولت به کوم وي؟

یو کال د مخه (مئ ۲۰۰۸) کله چې زه د امریکا په سفر وم او راته معلومه سوه چې هرڅوک د امریکا جمهور رئیس سي هغه به افغانستان ته ډیر عسکر استوي، جنګ به پراخوي او تودوي (داځکه دا د امریکا د دولت پالیسي وه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه د کوم حزب) نو مې سوچ وکړ چې څه باید وسي. دا جریان مې په تیر کتاب (دافغانستان د کړکیچ د حل لار) کې مفصل لیکلی دی. هغه وخت ما تصور کاوه چې غالباً به بارک اوباما بریالی کیږي داځکه چې د بوش او دده د حزب څخه امریکایان ډیر په تنګ سوی وه. ما ویل چې که اوباما بریالی سي معنی یې داده چې څلور کاله نور پر افغانانو تراوس شدید جنګ تحمیل دی. داتصور مې هم کاوه چې اوباما به غالباً دوهمه دوره هم بریالی کیږي داځکه چې دامریکا سیاسي تاریخ او عنعنه داسې ده چې یو جمهور رئیس ډیر لږ پښنو پاته نه وي بلکه دوره بیا انتخابیږي. بوش لاهم دوهمه دوره بریالی سو پداسې حال کې چې اوباما خو تر بوش ډیر تعلیمیافته او فعال سړی دی چې غالباً به دوهمه دوره هم جمهور رئیس سي. ددې خبرې دا معنی چې اته کاله نور به زموږ د خلکو قتل عام دوام لري. اته کاله وروسته چې کله دامریکا دجمهوري ریاست نوی کاندید شعار ورکړي چې که ماته رایه راکړئ زه به له افغانستانه فوج وباسم او پدغه شعار کامیاب سي. هغه هم سمدستي فوج نسي راایستلای بلکه کال دوه به اخلي. پدې حساب لس کاله نور پراخ او شدید جنګ زموږ پر مظلوم ولس تپلی دی او دټولي پرمختللي نړۍ وسلې به زموږ دمنافقو او نامردو ګاونډیانو په همکارۍ پر موږ استعمالیږي. ما داهم معلومه کړه چې امریکا به کوښښ کوي چې پرطالبانو قاطع عسکري ضربات او ښه یې زمول کړي اوبیا یې پخپلو شرایطو مذاکراتو ته وروغواړي. په شروطو کې به یو داوي چې موږ د معتدل طالب سره خبرې کوو او دافراطي طالبانو او تروریستانو سره نه؛ موږ دهغه چاسره خبرې کوو چې جنګ ردوي، په افغانستان کې زموږ روان ددموکراسۍ جریان مني او دالقاعده سره خپل تړاو شکوي. پدې ډول امریکا غواړي دخپلو مسلحو مخالفینو په منځکې تفرقه واچوي او دپخواني استعماري فارمول په اساس یې اول بیل کړي او بیا یې ایل کړي. ماته امریکایانو داخبره هم کړیده چې دوی دطالبانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره مشکل نلري، ددوی مشکل د القاعده سره دی؛ که طالبان د القاعده څخه جلا سي نو امریکایان حاضر دي خبرې ورسره وکړي. ماورته وویل یو وخت تاسې کوښښ کاوه چې دا دواړه سره یوځای وي او اوس یې سره جلا کوئ. ددنیا کارونه داسې ندي چې هروخت دچا زړه وغواړي هغه به کولای سي. اوس په افغانستان کې نړیوال جنګ دی. تاسې سره اته دیرش هیوادونه نظامي مرسته کوي او یو شمیر نور مو ملاتړي دي. داسې طالبان هم طبعا نړیوال مرستندویان لري. تاسې چې ددنیا یو لوی قوت یاست بیا هم پدې جنګ کې لتویا ، لتوانیا او جورجیا غوندې کمزوره هیوادونو ته ځان اړ بولئ نو طالبان چې کمزوري دي ولې به دنورو مرسته ردوی. ترڅو اوسنی جنګي حالت په افغانستان کې نه وی ختم سوی داسې غوښتنې عملي ندي بلکه ښائي طالبان یې پخپل خلاف دیو دسیسې پحیث تلقي کړي. راسئ ! اول اوسنی جنګي حالت په افغانستان کې پایته ورسوو؛ دا نور مشکلات پخپله کرار کرار حلیږي.

داخبره هم ما تکراراً له بهرنیانو اوریدلې ده چې دافغانستان په استقرار او بیا ودانولو کې باید ګاونډیانو ته لوی کردار ورکول سي چې دا دملګرو ملتو دمؤسسې پخوانی موقف هم دی. پداسې حال کې چې افغانان همدغه نړیوال ظلم تباه کړیدي چې سرنوشت یې ګاونډیانو او لویو طاقتونه حواله سویدی او خپله افغانان چا ندي پرې ایښي چې خپل سرنوشت پخپله وټاکي. دغه نړیوال ظلم دی چې تل ګاونډیان اول دمرستې په نوم راځي بیا دافغانستان په خاوره کې تردغه نامه لاندې مضر رقابتونه کوي، ورپسې یې دغه رقابتونه په سیمه ایزې دښمنۍ اوړي او په بالوکاله جنګ بدلیږي. دوی دافغانانو سره دمرستې ترنوم لاندې په افغانانو کې پخپلو ملګرو خپله نامرده اجنډا مخته بیائي او دخپلو افغانانو ورونو سره ئې جنګوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې پرځای چې افغانستان تل دخپل جغرافیائي موقعیت قرباني وي، که فرصت ورکړه سي یقیناً به دا هیواد سیمې ته دثبات یو مهم عنصر وګرځي. داځکه افغانستان نه یوازې د اوبو ښې زیرمې او ډیر ګټور معدنونه لري چې د سیمې دهیوادو په هوسایني او پرمختګ کې ورڅخه کار اخیستل کیدای سي بلکه دا هیواد د مرکزي اسیا ، جنوبي اسیا ، چین، او خلیج ترمنځ د راکړې ورکړې مهم پل کیدای سي. یو ارام افغانستان د سیمې دثبات لپاره ډیر ګټور دی. تراوسه هروخت چې په افغانستان کې نا ارامي پیدا سوې یا چا پیدا کړې ده نو ګاونډیانو او حتی نړیوالو ددغه اور څخه د ځان ساتلو لپاره په پلمه افغانستان ته ور دانګلیدي. خو څرنګه چې دوی پخپل منځکې جوړ ندي نو کله چې هغه اور څه قابو سویدی دوی هلته بیا دخپلمنځي رقابتونو اور بل کړیدی او پدې ډول یې افغانان په یو بل مدهش اور اړولي دي چې دهغه اور تاو هم همدغو اوربلوونکو ته رسیدلیدی. او بیا همدوی حیران وي چې خپل بل کړی اور څنګه مړ کړي. دا ورانونکی بحران هرخو لسیزي وروسته بیا بیا راپیدا او تکراریږي، افغانان پکې سوځي او سیمه ناقراره کوي. زه توقع نلرم چې پرافغانانو دې د چا زړه وسوځي او پردې مظلوم او زوریدلي ولس دې څه رحم وسي. داځکه تراوسه داډول انساني ضمیر په چا کې پیدا نسو. خو وایم چې افغانستان د سیمې یوه مهمه برخه او د نړیوال کلي یو مهم کور دی چې نا ارامي یې هروخت ټول نا ارامه کړیدي. راسئ ټول لږ په سړه سینه غور وکړو چې زموږ ټولو خیر په څه کې دی او څنګه دبحرانونو دا شیطاني دائره ماتولای سو او ددې په عوض کې چې ناقرار افغانستان د سیمې او نړیوالو د ناقرارۍ سبب سي او یا ګاونډیان او نړیوال په افغانستان کې د عدم استقرار سبب سي، افغانستان د سیمې په ثبات او سوکالۍ کې مهم رول ولوبوي. هغه هیواد چې د سیمې او نړۍ د نا ارامۍ او عدم استقرار سبب کیدای سي د ثبات او پرمختګ سبب کیدای

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې هم سي. افغانستان، دديورنډ دخط هاخوا په قبائلي سيمو، دهندوستان په کشمير او دمرکزي اسيا او ايران په ثبات کې مهم رول اداکولای سي.

دغرب او زموږ دګاونډيانو دعزائمو په نظرکې نيولو سره ما کال دمخه دا سوچ وکړ چې دجنګ په اوسني معادله او معضله کې افغانان چيرې دي؟ ايا موږ دکور مالکان هم يو څوک يو؟ ايا موږ هم په دغه معادله کې ځای لرو او په تعديل او حل کې يې کوم کردار اداء کولای سو؟ هغه افغانان چې ځانونه روشنفکر او سياستپوه وائي چيرې دي چې وائي بيله موږ دافغانستان مشکل نه حليږي؛ زموږ څخه چا پوښتنه نده کړې که نه اوس به پر هيواد دا مصيبت نه وای. هغه کسان چې ځانونه مغز متفکر او دټولنې پيروی (کريم) وائي چيرې دي؟ فيصله مې وکړه چې ارام به نه کښينم، په دنيا به ګرځم او دهرهغه چا کورته به ننواتې ورځم چې دوطن دخيرد فکر توقع ځينې کيږي. هغه ته به خپل دامريکا سفر، له سفره زما برداشت او دافغانستان حالات تشريح کوم او بيا به ورڅخه د وطن دنجات په منظور دبحران دسياسي حل نسخه غواړم.

په واشنګټن کې مې خلک وليدل، بيا مې لاس انجلس، سانفرانسسکو، شيکاګو، ميشيګن، فلاډلفيا، نيويارک او ويرجينيا کې افغانان وليدل او په کچکول کې مې څه راټول کړل. بيا مې هم هرچاته خپل ادرس، تلفون او ايميل ورکړ چې په مورد کې راسره په تماس کې سي او خپل نظريات راواستوي. کور کې مې کچکول خالي کړ او داواړې داروپا په سفر ووتم. په ناروې، سويدن، ډنمارک، جرمني، هالينډ، بلجيم، فرانسه او انګلستان کې مې ډير کسان وليدل. دخپلې ورکې دموندلو په تلاښ کې چې چيرې چا يو پوه او دوطن په درد دردمن افغان يا ډله راښووليده ورغلی يم. داروپا دسفر کچکول مې هم کور کې خالي کړ او بيا دافغانستان او پاکستان په سفر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووتم. لو مړی پېښور ته ولاړم. هلته مې افغان مهاجرين او د جهادي تنظيمونو مهم کسان چې کابل ته نه وه تللي وليدل؛ کافي خبرې مې ورسره وکړې.

د تورخم له لارې افغانستان ته واوښتم. د جلال اباد پر لار يو شمير علماء کرام د قاري اسرارالله همیم په مشرۍ راته ولاړ وه او زه يې په بهسودو کې د همیم صاحب مدرسې ته بوتلم. هلته مې واورول. که څه هم د ننګرهار والي (ګل اغا شيرزی) مېلمه کړم او ډير اخلاص او اصرار يې وکړ چې په دولتي ميلمستون کې واوسم خو ما قبوله نکړه او په مدرسه کې پاته سوم. ګل اغا شېرزي زما تحريک يو عاجل ضرورت وګاڼه او د هرراز مرستې وعده يې وکړه. په جلال اباد کې مې د پوهنتون د استادانو، ليکوالانو، علماؤ، پوهانو او قومي مشرانو سره وکتل. هغوی ته مې وويل چې په ورکه پسې ګرځم او ستاسو ټولو څخه مرسته غواړم. مرسته زما سره وکړئ، مرسته د ځانو سره وکړئ او مرسته د خپلو مظلومو خلکو او وطن سره وکړئ. ما ويل چې د افغانستان د بحران د سياسي حل لپاره اول فکر او فارمول جوړول په کار دي؛ عملي کول او ملګري پيدا کول وروسته خبره ده. اول فارمول بايد جوړ سي چې څه بايد وسي؛ د اشخاصو خبره وروسته ده. موږ اول نظام بايد جوړ کړو او بيا د هغه لپاره سړي وګورو. نبايد د سړو لپاره چوکۍ وتراشل سي. وروسته حاجی عبد القيوم مومند (مشهور په منګل حاجی) په ګرداب کې ميلمستيا کړې وه چې په هغه کې د مومندو د قام يو شمير مشرانو ګډون کړی وو. د هغو سره مې په پښتني جرګه کې د خپلې ورکې موضوع مطرح کړه. خبرې ګټورې وې. وروسته د همدې قومي مشرانو په بدرګه کابل ته ولاړم او هلته په نوې کارته کې د هغوی په ځای کې ديره سوم. کابل کې مې جمهور رئيس (حامد کرزی)، يو شمير وزيران، واليان، د شوری وکيلان، د پوهنتون استادان، ليکوالان، پوهان، قومي مخور، د جهاد رهبران، د حزب اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او طالبانو پخواني مشران وليدل او مفصل مجلسونه مې ورسره وکړه. وروسته کندهار ته ولاړم او هلته مې ځيني مهم کسان وليدل. بيا کوئټې ته ولاړم او افغان مهاجرين مې وليدل. ټولو ته مې همدا سؤال مطرح کړ چې د افغانستان دبحران حل په څه کې دی؟ هرچا ويل جنګ يې د حل لار نده. امريکايان په جنګ ميدان نسي وړای. ددوی ډيريو ويل چې مخالفين هم مزاحمت کولای سي خو دګاونډيانو او نړيوالو څخه ارام حکومت نسي کولای. ما په هرځای کې هريوه ته همدا خبره کړيده چې که جنګ بحران نسي حلولای نو دمسئلې سياسي حل به کوم وي؟ هغه به کوم حل وي چې پر لاندې بينادونو ولاړ او دغه يې اساسي نکات وي:

۱. افغانستان اوس اشغال دی او دا اشغال څرنګه ژرترژره رفع کيدای سي؟

۲. په افغانستان کې څه ډول يو حکومت بايد راسي چې اکثريت يې خپل وګڼي او ملاتړ يې وکړي خو کوم کسان او لړکي چې يې خپل نه ګڼي دومره ځان محروم احساس نکړي چې ټوپک پسې راواخلي. په امريکا ، انګليستان، فرانسه او نورو پرمختللو هيوادو کې هغه ډله چې په انتخاباتو کې بريالۍ کيږي حکومت جوړوي او مخالفينو ته په حکومت کې ځای نه ورکوي خو هغوی توپک نه پسې وراخلي بلکه موقع ورکوي چې کار وکړي. دافغانستان موجوده نظام ځکه ناکام دی چې ددولت منصبونه داهليت، لياقت، مؤثريت، احتساب او شفافيت پربنياد ندي توزيع سوي بلکه دا استعماري ګټو په حکم پر قوم، ژبه، نژاد او دتوپک پرشمير او پردوته دخدمت په اندازه ويشل سويدي. سربيره پردې، دتيرو ديرشو کلو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

موده کې د زمامدارانو قوت د خلکو په توهین، ازارولو، شړلو، وژلو او بمبارولو کې استعمال سویدی چې بده نتیجه ئې ټول وینو. دیوه داسې نظام راتلو ته باید کار وسي چې د اسلافو دغه پالیسي بدله کړي؛ کار واهل ته وسپاري او ځان ولس ته ورسوي؛ راتلونکی افغان دولت باید ولس ته دهغوی د مستقبل یو روښانه تصور او هغه ته د رسیدو واضح کړنلاره ورکړي او دځان سره یې په خوشحالۍ او امید دیو هوسا او پرمختللي افغانستان لپاره ملګري کړي.

۳. موږ په داسې یو سیمه کې پراته یو چې ګاونډیان مو حریص، منافق، د اسلام ترنامه لاندې نامسلمان او نامرد دي. خو دبد ګاونډي سره به هم څوک دګذارې لار مومي. دډپلوماسۍ اهمیت په همدغه کې او مهارت یې همدلته دی. څنګه کیدای سي چې زموږ په هیواد کې دګاونډیانو مضر رقابت او بالوکاله جنګ په همکارۍ بدل سي؟ او یا لږترلږه په ټکر کې نه وي. که دکوم ګاونډي سره دوستانه اړیکې نسو ټینګولای نو کم تر کمه عادي روابط خو ورسره ولرو؟ له شره یې څنګه ځان ساتلای سو؟

۴. موږ پداسې حال کې چې دچا غلامي نه منو، دنړیوال کلي یوه برخه او دمسؤلیت په احساس سره دنړیوالې ټولنې یو باوري اندیوال یو. افغانستان ددوستانه اړیکو په درلودلو سره د نړیوالې ټولنې یو فعال غړی او بزنس پارټنر دی. هغه به څنګه دولت وي چې وخپل ولس ته مخلص او دهیواد لوړې ګټې تعریف کړي؟ او څنګه کولای سي چې په سیمه کې د ګاونډیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د نړۍ د لويو طاقتونو مشروع ګټې تشخيص او د افغانستان د ګټو سره يې همږغي کړي؟ موږ څنګه ګاونډيان او نړيوال مطمئنولای سو چې د چا امن او ترقی ته تهديد نه يو خو په موږ کې د نورو مداخله هم قطعاً نسو زغملای او عواقب به يې دوی ته وخيم وي.

افغانستان ډير مهم ستراتيژک موقعيت لري چې د مرکزي اسيا، جنوبي اسيا، چين، ايران او خليج په منځکې پروت دی. افغانستان که مستقر وي د سيمې په ثبات او ازدهار کې لوی مثبت رول لوبولای سي. او دا هيواد هغه وخت مستقر کيدای سي چې بيطرف وي. افغانستان هغه وخت افغانانو او نوروته د سر درد سويدی چې بيطرفي يې خرابه سويده. په ۱۹مه پيړۍ کې برتانويانو، په شلمه پيړۍ کې روسانو، ورسته دافغانستان ګاونډيانو او د ۲۱ مې پيړۍ په سرکې د امريکا مداخلو افغانستان او سيمه دبحران سره مخ کړه. حتی غيردولتي او انفرادي مداخلاتو او مليشوته پناه ورکولو هم افغانستان او سيمه بحراني کړه. دافغانستان بقاء په بيطرفۍ کښې ده چې دګاونډيانو سره ښه روابط ولري او د نړيوالې ټولنې انډيوال وي.

افغانستان او پاکستان ته د سفر په جريان کې مې د دولت د مسلحو مخالفينو مهم مشران چې پټ وه هم وليدل. هغوی ته مې وويل چې جنګ وسيله ده او هدف ندی. جنګونه بالاخره په مذاکراتو او سياسي حل ختميږي. ديوې داسې مخلصې سياسي هستې اهم ضرورت دی چې د غه لوري ته کار وکړي. هغوی ته مې واضح وويل چې زموږ د سياسي حل تلاښ بايد په هيڅ وجه د روان

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظامي مقاومت د کمزورولو په منظور نه وي بلکه دیوه داسې سیاسي جبهې جوړول وي چې د اشغال ورځې ورلنډې کړي؛ هیواد او اشغالګر تول له موجوده مصیبته خلاص کړي. دلته باید هغه کسان او عناصر دوطن دنجات لپاره منسجم سي کوم چې اوس لکه څنګه چې لازمه ده فعال ندي. هرچاته باید روښانه وي چې زموږ تحریک د مسلح مقاومت برخه نده خو په مقابل کې یې هم نه یو ولاړ. غازیانو ته مې داهم وریاده کړه چې د جهاد په دوران کې موږ ترتاسې ډیر ولسي ملاتړ درلود ، ګاونډي هیوادونه زموږ ملګري وه کوم چې اوس ستاسې پخلاف دامریکا ملګري دي، اسلامي دنیا زموږ سره وه او په هرجومات کې پنځه وخته دعاء راته کیده (تاسې ته اوس په کعبه مبارکه کې هم دعاء نه کیږي) ؛ غربي نړۍ هم زموږ ترشا ولاړه وه کوم چې اوس ټول تاسې سره په جنګ دي. ددې ټولو امتیازاتو سره چې دروس پخلاف زموږ جهاد درلودل بیا هم چې کله وخت راورسید زموږ دوستان او دښمنان سره کښېنستل او دجهاد دبري مخ یې ونیو. کیدای سې یوه مرحله راسي چې ستاسې اوسني ملاتړي او دښمنان دواړه ستاسې په غیاب کې سره کښیني او تاسې ته ووایي چې وظیفه مو خلاصه سوه؛ تاسې لرګی واست او زموږ دیګ درباندې پوخ سو. زما یقین دی ستاسې څخه به ددې ډیرو قربانیو مننه هم ستاسې اوسني دوستان ونکړي او ممکن په ګډه داسې ناروا تاپه درباندې ولګوي چې کلونه یې بیا په پاکیدو حیران یاست. ددغسې یو حالت په فکر کې باید یاست او دیو معقول سیاسي حل طرحه باید تل درسره وی.

دسفر په اخیره کې په اسلام اباد کې وم او له هغه ځایه دکراچی پرلار لندن ته تلم. اسلام اباد کې دپاکستاني مقاماتو سره خبرو کولو ته تیار نه وم داځکه زما ورکه لا نه وه پیدا او ما هغوته دویلو منسجم څه نه درلوده. یوازې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پالیسي مطالعاتو انستیتوت ته زما دافغان کوربه په اصرار ورغلم. هغو ته مې وویل چې پاکستان یوه ډیره خطرناکه بازي روانه کړیده؛ نه معلومیږي چې څومره به دوام وکړي او نتیجه به یې څه وي. تاسې له یوې خوا دامریکا ملګري یاست خو له بلې خوا دامریکا دمسلحو مخالفینو سره هم مرسته کوئ. دمخالفینو یو شمیر مشران په پاکستان کې ګرځي خو دګوانتانامو، بګرام او کندهار زندانونه هم تاسې په دوی ډک کړیدي او له قفسه یې دتقاضا په وختکې خریدار ته په لاس ورکوئ. دابه ترکله ادامه پیدا کوي؟ ستاسې دهمدغه دوه مخې پالیسۍ په وجه امریکا درڅخه راضي نده او وائي کافي همکاري نه کوئ، دکابل دولت خو په جار سر درڅخه ټکوي، طالبان هم ناراضه دي او دافغانستان ملت هم شاکي دی. دابه ترکله؟ دجهاد په وختکې هم تاسې تر نورو هیوادو ډیره قرباني ورکړه؛ په سختو شرائطو کې مو دجهاد ملاتړ وکړ او ملیونو افغان مهاجرینو ته مو په نره پناه ورکړه. خو دجهاد په نتیجه کې نه تاسې او نه افغان مجاهدینو ستاسې دناسمې پالیسۍ په سبب دخپلو قربانیو ثمره ولیده. داولې؟ په سیمه کې داسې هیوادونه سته چې ستاسې په نسبت یې نه دجهاد ملاتړ کاوه او نه اوس ستاسې پشان دامریکا ملګري دي خو ترتاسې اوس هم امریکاته محترم او ستاسې په نسبت په سیمه کې په ګټه او په قضایاؤ کې ترتاسې په مراتبو ډیر مطرح دي. داولې؟ تاسې باید پردغه موضوع جدي غور وکړئ. لکه افغانان چې تاسې ته اړ دي داسې تاسې هم دوی ته اړ یاست. راسئ په افغانستان کې دګاونډیانو مضر رقابت او بالوکاله جنګ په تعمیري سلوک بدل کړو چې دټولو په ګټه دی. که افغانستان دسیمې دنا ارامۍ سبب کیدای سي د ثبات وسیله ئې هم کیدای سي. خصوصاً دپاکستان دثبات لپاره افغانستان ډیر مهم کردار اداء کولای سي. راسئ ! دتخریب پرځای دمسئلې پر تعمیري اړخونو فکر وکړو. افغانانو ته موقع ورکړئ چې په سیمه کې خپل موقعیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشغال او د سیمې په ثبات او پرمختګ کې تعمیري کردار اداء کړي. دانستیتوت کسانو ډیر غوښتل چې زه د پاکستاني مقاماتو سره وګورم خو زه تیار نه وم او کورته راغلم.

دافغانستان او پاکستان د سفرکچکول مې هم کورته راوړ او د هغه نورو کچکولونو سره مې یوځای کړ. پدې ډول مې دځلورو نکاتو پر بناء و افغانستان ته د یو جامع سیاسي حل د پیدا کیدو په لټه تر دیرش زره کیلومتره ډیر سفروکړ، دډیرو افغانانو دروازو ته ودریدم او ټولو ته مې کچکول ونیو چې(ددلبرو صدقې لره ئې غواړم – هسې نه چې په دنیا پسې دلګیر یم). ګل بې خاره نه وي. د سفر په جریان کې مې دیو شمیر کسانو څخه ناخوالې هم اوریدلې دي خو زه دخپلې ورکې ملنګ وم او ملنګ که پخپل کور کې هرڅوک وی، چې کچکول یې په څنګ کړ بیا غرور نلري د هرچا دروازې ته په طمع دریږي. څوک یې په کچکول کې څه وراچوي، څوک جواب ورکوي، څوک طعنه او لغاز ورته وائي او ځینې وخت یې حتی ماشومان او لاوباله کسان ازاروي هم. زما (دقوم دملنګ) همدا حال وو. دډیرو هغو کسانو څخه ناهیله ولاړم چې هیله ترې کیده مګر هغو بیا څه راکړل چې چا په شمیر کې نه راوستل.

ټوله شپه څراغ په لاس کې ګرځیدمه کور په کور
چې پیدا کړمه دې ښار کې کوم یو کور دی کوم یو ګور

چې معلوم کړم چا بل کړي دې تورتم کې څراغونه
څوک د مرګ په خوب ویده دي شاته کړي یې غمونه

هدیره راته ښکاره سوه ټوله ښار له بده بخته
هغه کور چې چا باله به هغه ګور وو لادوخته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بیـــدار وو هغه غـــل وو ، یا نشـــه تللی له ځانه
له کـــــورو همدوی راوتي، نـاارامـــه، پریشـانه

یـــو ناڅـــا په مـــــې نظـــر سو پر کړکۍ دیوه کور

....

پـه کچکولـونـو کـې راټـول سـوي معلومـات مـې تنظيم کـړل او د يـو وړانـديز خاکـه مـې ورڅخـه ترتيـب کـړه. دا پـه حقيقـت کـې زمـوږ د خلکـو داکثريـت نظـر دی. طرحـه دهيڅـا موقـف سـل پـه سـلو کـې نـه تمثيلـوي خـو دهرڅـا څـه پکښـې سـته او پـه لـږ ګذشـت اويـا فشـار دتوافـق سـبب کيـداى سـي؛ کـار ورتـه پـه کـار دى خـو جدي کار.

د سفرونو پـه نتيجـه کـې مـې دورکـې د پيـدا کيـدو ترڅنـګ ځينـې نـورې ګټـې هـم وکـړې او هغـه دا اول مـې خلـک او ملګـري وپيژنـدل او بـل مـې د خپـل ولـس پـر شـرافت، عاليجنـابی او درونـد توب نـورهم يقيـن پـوخ سـو. بيشـکه، دا عظـيم قـوم دهـر چوپـړ مسـتحق دى. کـه څـوک يـو قـدم ددوی پـر لـور صـادقانه واخلـي دوی څـو قدمـه ورتـه لبيـک وائـي. دوی همداسـې د انځـر ګلانـو تـه سـترګې پـه لاره دي. پـه سـفر کـې مـې دتعليميافتـه طبقـې څخـه ګيلـه وسـوه چـې لـه ولسـه ډيرغـواړي او لـږ ورکـوي. چـې څـومره بـه ډيـر تعليميافتـه وو هغـومره بـه يـې تقاضا ډيره او دخدمت عرضه به يې کمه وه.

پـه پـاى کـې دادى ستاسـو محترمـو مـخ تـه دخپلـو سـفرونو او هلوځلـو نځـوړ (د افغانسـتان دبحـران د سياسـي حـل د وړانـديز خاکـه) ايـږدم. پـه غـور يـې ولـولئ او دلانديو نکاتو پـه مورد کې لطفاً خپل نظر راکړئ؛ دځواب مو منتظر يم.

- دغه وړانديز (فارمول) اصلاح کړئ څو نهائي شکل واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دغـه وړانـدیز ځنګـه عملـي کیـدای سـي؟ عملـي لار بـه یـې کومـه وي؟. (ترهرڅـه اول فکـر جـوړول پکـار دي. چـې فکـر جـوړ سـو بیـا پـه عمـل کـې دهغـه د پیـاده کولـو ضـرورت دی. پـه رود چـې څـوک ګـډ یږي ګـودر بـه ګـوري. اوس چـې فکـر جـوړ او فـارمول پیـدا سـو ؛ سـوچ پـه کـار دی چـې څنګه عملي سي).

- ستاسـو پـه فکـر پردغـه لار څـوک تـلای سـي؟ نومـان یـې کـوم دي؟.(کلـه چـې فکـر جوړ او دریـاب تـه د ورګډیـدو ګـودر معلـوم سـو نـو بیـا همفکـره ملګـري پیـدا کـول پـه کـار دي چـې دنجـات سـاحل تـه دا کښـتۍ پـه ګډه پوري باسي؛ دا دیوه سړی کار ندی بلکه ډله ایز تکل غواړي).

درناوي

دکتور فاروق أعظم

www.hewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د افغانستان د بحران سياسي حل

۱۰ فبروري ۲۰۰۹

د افغانستان د اساسي قانون د ۲۴ مادي د حکم په اساس دي د راتلونکو انتخاباتو پر ځای لويه جرګه په لاندي ډول راوبلل سي:

الف. د افغانانو د خپلمنځي خبرو پيل:

۱. د باور فضاء رامنځته کول: د دايمي سولي په منظور د خبرو تر پيل د مخه د متخاصمو ډلو ترمنځ د باور د فضاء رامنځته کيده ضرور دي؛ په نشراتو کي دي يو د بل خلاف مضر تبليغات بند ول او په عوض کي د پخلاييني خبري کول.

۲. د متخاصمو ډلو ترمنځ دي د تفاهم په منظور بيطرفه او د خير خلک وګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د حسن نیت د ښوولو لپاره د یو شمیر بندیانو خوشې کول.

۴. یو پربل د تورونو اخیستل او پر سرونو د جایزو لغو کول.

۵. د اوربند اعلان. د اوربند ثارنه یو ګډ کمیسون کوي او دواړه خواوې کمیسون ته د ندې د اجراء لپاره سرې او لازم امکانات برابروي.

ب. لویه جرګه:

- د افغانانو، ګاونډیانو او نړیوالو سره تر تفاهم وروروسته، اسلامي کنفرانس دیوې بین الافغاني جرګګۍ له جوړیدو سره مرسته کوي چې د لویې جرګې دجوړیدو او رابللو لپاره کړنلاره جوړه کړي.

- لویه جرګه د افغاني ټولو متخاصمو، مطرح، معتنابه ډلو او پوهو شخصیتونو له منځ څخه د اسلامي کنفرانس په مرسته رابلل کیږي. د لوئي جرګې په درشل کې ټول سیاسي بندیان خوشې کیږي. اوربند دوام لري او وسله والو مخالفینو ته په سیاسي پروسه کې د ځای ورکولو له لارې جګړه عملاً ختمیږي.

- د سولې ابتکار ته د لارې د هوارېدو په منظور لویه جرګه په اوسني اساسي قانون کې لازم تعدیلات راولي او د افغانانو ترمنځ د یو آزاد، آرام او پرمختلونکي افغانستان لپاره په یوه روښانه فضاء کې مستقیمي او غیر مشروطې خبرې پیلوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- لویه جرګه د خپلمنځي تفاهم په نتیجه کې د هیواد لپاره قیادت تثبیتوي او یو بیطرف شخص د حکومت په جوړولو چې ټولو جنګي خواوو ته قابل قبول وي مکلفوي. د دولت موجوده رئیس خپله چوکۍ او صلاحیتونه د لوئې جرګې په مخکې ودغه منتخب شخص ته سپاري او هغه پخپل وار و اسلام، هیواد او اساسي قانون ته د تعهد او وفادارۍ لوړه کوي.

- د لوئې جرګې دغړو لخوا د دولت و نوي مشر ته په اسلامي طریقه تر بیعت ورسته لویه جرګه رخصتیږي او پرخپل ځای د هر ولایت څخه دري تنه نماینده ګان پریږدي (دیني عالم، قومي مشر او د عصري علومو تعلیم یافته) چې د ولسي جرګې وظیفه اجراء کړي. د دولت نوی رئیس خپله کابینه د غه ممثلی ولسي جرګې ته د اعتماد د رائې د اخیستو لپاره معرفي کوي.

ج. حکومت:

- انتقالي حکومت ملي وحدت ته متعهد او د ناپیلیلو او مسلکی کارپوهانو څخه جوړ دی.

- انتقالي دوره دري کاله ده.

- انتقالي حکومت ائتلافي ندی؛ مشر او د حکومت غړي یې د کوم هیواد یا افغاني ډلې نمایندګي نکوي خو د چاسره دښمني هم نلري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددولت واک دچا یا ډلې یا کوم هیواد پرضد نه استعمالیږي بلکه دافغانستان دعلیا ګټو په خدمت کې دي.

- دافغانستان دولت تعهد کوي چې د نورو هیوادو په داخلي چارو کې مداخله نکوي او اجازه نه ورکوي چې خاوره یې د نورو پر ضد استعمال سي. او کوښښ کوي د سیمې او نړۍ په ثبات او پرمختګ کې لازم مثبت رول ولوبوي.
- د افغانستان ګاونډیان ددغه هیواد په داخلي چارو کې د عدم مداخلت تعهد کوي او د م. م. د امنیت شورى ددوى دغه تعهد تضمینوي او پرهغه هیواد تعذیرات لګوي چې په راتلونکې کې د افغانستان په چارو کې مداخله کوي.
- افغانستان دیو ازاد هیواد په توګه دنړیوالې ټولنې یو فعال غړى دى. د ملګرو ملتو مؤسسه انتقالي دولت په رسمیت پیژني او د هغه ملاتړ کوي.
- انتقالي حکومت د هیواد د استقرار او پرمختګ لپاره پنځه کلن انکشافي پلان جوړوي او نړیواله ټولنه تعهد کوي چې افغانستان ته خپلې اقتصادي مرستې جاري ساتي.
- خارجي پوځونه د یو کال په موده کې له افغانستانه وځي. ناټو د افغانستان فوج ته هغه مځکني او هوائي حربي وسایل پریږدي چې دداخلي امن لپاره ضرور دي. دناټو دفوجونو ځاى اسلامي فوج نیسي چې په هغه کې ګاونډیان او هغه هیوادونه شامل ندي چې اوس په افغانستان کې فوج لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په ایران او پاکستان کې ټول مهاجرین د دوو کالو په موده کې د م. م. د مؤسسې په مرسته افغانستان ته ستنیږي او داخلي بیځایه سوې کورنۍ ځای پرځای کیږي.

- انتقالي دولت ټوله غیرمجازه وسله له افغانانو ټولوي او بهرني مسلح افراد او ګروپونه له افغانستانه رخصتوي. که څوک پاتیږي د دولت او نړیوالو مقرراتو مطابق د مهاجر په ډول معامله ورسره کیږي.

- افغانستان یو اسلامي هیواد او د اسلامي امت یوه برخه ده. د اسلامي کنفرانس په مرسته د اسلامي نړۍ د معتبرو علماؤ یوه ډله د افغاني علماؤ سره انتقالي حکومت ته په ځینو مهمو اسلامي مسائلو کې مشوره ورکوي لکه د ښځو تعلیم، کار او حجاب ئې، د عصري علومو زده کړه، د عصري الاتو لکه د راډیو، تلویزیون، ... استعمال او داسې نور مسائل. چا ته باید اجازه ورنکول سي چې د پیشرفت په نوم د اسلام حنیف دین تخریب کړي او یائې د ټولنې د پرمختګ په لار کې خنډ کړي.

- انتقالي حکومت د خپلې دورې په دریم کال کې چې خارجي قواوې وتلې، وسلې ټولې سوې او اکثره مهاجر او بیځایه سوې کورنۍ پرځای سوې وي اساسي قانون تدوین او د لوئې جرګې په تصویب یې رسوي.

- انتقالي حکومت په اخیرو شپږو میاشتو کې د اساسي قانون مطابق د اسلامي کنفرانس او ملګرو ملتو په مرسته د دولت د مشر او شورى

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره انتخابات کوي او د خپلې دورې په پای کې واک ونوي منتخب مشر ته سپاري.

- د انتقالي دورې رئیس او وزیران په راتلونکې لومړنۍ دوره کې د دولت د ریاست او یا وزارت دنده نسي ترسره کولای.

ومن الله توفیق

===============

www.hewad.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library